

T.C.

BARTIN ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ DERS KİTAPLARINDAKİ
KÖK DEĞERLERİN İNCELENMESİ**

FATMA GÜL KILIÇ

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ ÖMER KEMİKSİZ

BARTIN-2023

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ DERS KİTAPLARINDAKİ KÖK
DEĞERLERİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma Gül KILIÇ

BARTIN-2023

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Dr. Öğr. Üyesi Ömer KEMİKSİZ danışmanlığında hazırlamış olduğum “YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ DERS KİTAPLARINDAKİ KÖK DEĞERLERİN İNCELENMESİ” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

01.09.2023

Fatma Gül KILIÇ

ÖNSÖZ

Yüksek lisans sürecimde sabrı, sakinliği, anlayışı ile beni motive eden, tezimin konu seçiminden son hâline kadar tüm ayrıntılarıyla her çalışmamı titizlikle inceleyip en az benim kadar tezime emek veren, bana yol gösteren, süreç boyunca her zaman yapıcı bir dille daha iyi bir sonuca ulaşmamda katkı sağlayan ve beni değerler eğitimi gibi önemli bir konuyla tanıştıran Danışman Hocam Dr. Öğr. Üyesi Ömer KEMİKSİZ'e içtenlikle ve minnetle teşekkür ediyorum. Tezimi sonuna kadar okuyup değerli fikirlerini benimle paylaşan tez jürilerim Dr. Öğr. Üyesi Görkem AVCI ve Doç. Dr. Süleyman Erkam SULAK'a çok teşekkür ederim.

Yüksek lisansa başlamam için cesaret veren, akademik hayatı bana sevdiren, kendi bilgi ve tecrübelerini ihtiyaç duyduğumda benimle paylaşan ve beni farklı bir bakış açısıyla tanıştıran zümrem, meslektaşım, Bilim Uzmanı Veysel İNCE'ye vefa ile teşekkür ediyorum.

Bugünlere gelmemde en önemli katkısı olan şüphesiz ailemdir. Kalbinde merhameti, öğretmenliği ve Türkçe sevgisini hissettiğim bu mesleğe yönelmemin sebebi Türkçe öğretmenim, meslektaşım, müdürüm, eğitim camiasına 38 yıl kattığı nice güzel değerle birlikte bu yıl emekli olan canım babam Halil KILIÇ'a; mutlu ve kendim olarak yaşamam için bana en büyük desteği veren, ne zaman yorulsam yeniden beni ayağa kaldıran, bana güçlü olmayı öğreten biricik annem Nezahat KILIÇ'a; beni çok seven ve her koşulda varlıklarını en yakınımnda hissettiğim, çocukları sevmemde ilk deneyimim olan en özel dostlarım, kız kardeşlerim Meltem AYTAÇ ve Hazal KILIÇ'a sevgiyle teşekkür ediyorum.

Yaşamım boyunca beni her ne koşulda olursam olayım öğrenmeye, keşfetmeye, pes etmeden çalışmaya, tüm deneyimleri en güzel ders olarak kabul ettirip yolculuk boyunca umutlu olmaya ve sevgiye sevk eden içimdeki çocuğa ve tüm çocuklara sonsuz teşekkür ediyorum...

Fatma Gül KILIÇ

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ DERS KİTAPLARINDAKİ KÖK DEĞERLERİN İNCELENMESİ

Fatma Gül KILIÇ

Bartın Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Yabancılara Türkçe Öğretimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ömer KEMİKSİZ

Bartın-2023, sayfa: 98

Yabancılara Türkçe öğretiminde değerler eğitimi, Türk toplumunun kültürel değerlerinin tanıtılması ve dil öğrencisinin içinde bulunduğu toplumla uzlaşım sağlaması açısından önemli görülmektedir. Bu çalışmanın amacı yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki okuma metinlerinin kök değerler açısından durumunun incelenmesidir.

Nitel araştırma yönteminde doküman incelemesiyle gerçekleştirilen araştırmanın veri setini Yedi İklim, Gazi TÖMER ve Yeni İstanbul yayın evlerine ait bağımsız dil seviyesinde ders kitaplarındaki okuma metinleri oluşturmaktadır. Ölçüt örneklem yöntemine göre seçilen kitaplarda toplam 124 metinde kök değerler incelenmiştir. Çalışmanın verileri içerik analiziyle çözümlenmiştir. Metinlerde kök değer cümleleri Talim ve Terbiye Kurumu tarafından 2017 yılında belirlenen kök değerler ve alt tutumları gösteren tabloya uygun şekilde her yayınevi için B1 ve B2 düzeyinde belirlenmiş ve kitap setlerinin kök değer sayıları hazırlanan grafikler aracılığıyla açıklanmıştır. Aynı yayınevine ait kitaplara ait veriler birlikte sunulduktan sonra kitap setlerinin bağımsız dil düzeyinde kök değer sayılarına ulaşılmış bu sayılardan hareketle yabancılara Türkçe öğretiminde bağımsız dil düzeyinde okuma metinlerinin kök değer sonuçlarına ulaşılmıştır.

Çalışmanın sonucunda Yedi İklim (f=246), Yeni İstanbul (f=243), Gazi TÖMER (f=234) kitap setlerinde toplam 723 değer tespit edilmiştir. Yardımseverlik (f=91), dürüstlük (f=88) öz denetim (f=78) metinlerde en sık yer verilen değerlerken adalet (f=64), sabır (f=63), sevgi (f=62) en az işlenen kök değerlerdir. Yayınevlerinin kendi içinde düzeyler arası incelemesinde kök değerlerin Yeni İstanbul ders kitabı dışında dil düzeyi arttıkça artış gösterdiği görülmüştür. Bununla birlikte değerlerin dağılımında yayınevlerinin kendi düzeyleri arasında ve üç yayınevinin birlikte kıyaslanması ile elde edilen bulgulara göre incelenen her kitapta öncelik verilen değerlerin birbiriyle benzer olmadığı belirlenmiştir.

Kök değerlerle ilgili yayınevlerinin B1-B2 düzeyleri arasındaki ve farklı yayınevlerinin bağımsız dil düzeyindeki sonuçlarının çeşitlilik göstermesinden hareketle bu farklılığı en aza indirmek amacıyla alan uzmanları, yayınevleri, kitap yazarları arasında ortak planlamaların yapılması, değerler eğitiminin nasıl yapılması gerektiğiyle ilgili program hazırlanması ve metin seçiminde metinlerde en az yer verilen kök değerlerin göz önünde bulundurulması gibi öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Değerler eğitimi, ders kitapları, kök değerler, okuma metinleri, Türkçe eğitimi, yabancılara Türkçe öğretimi.

Bilim Alanı Kodu:11101.

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

EXAMINATION OF ROOT VALUES IN TEACHING TURKISH FOREIGN TEXTBOOKS

Fatma Gül KILIÇ

Bartın University

Graduate School

Department of Teaching Turkish As A Foreign Language

Thesis Advisor: Assist. Prof. Dr. Ömer KEMİKSİZ

Bartın-2023, pp: 98

Values education in teaching Turkish to foreigners is considered important in terms of introducing the cultural values of the Turkish society and ensuring reconciliation of the language learner with the society in which he/she lives. The aim of this study is to examine the situation of the reading texts in the textbooks teaching Turkish to foreigners in terms of root values.

The data set of the research, which was carried out by document analysis in the qualitative research method, consists of reading texts in independent language level textbooks belonging to Yedi İklim, Gazi TÖMER and Yeni İstanbul publishing houses. Root values were examined in a total of 124 texts in the books selected according to the criterion sampling method. The data of the study were analyzed by content analysis. Root value sentences in the texts were determined at the B1 and B2 level for each publishing house, in accordance with the table showing the root values and sub-attitudes determined by the Education and Training Institution in 2017, and the root value numbers of the book sets were explained through prepared graphics. After the data of the books belonging to the same publishing house were presented together, the root value numbers of the book sets at the independent language level were reached. Based on these numbers, the root value

results of the reading texts at the independent language level in teaching Turkish to foreigners were reached.

As a result of the study, a total of 723 values were determined in the book sets Yedi İklim (f=246), Yeni İstanbul (f=243), Gazi TÖMER (f=234). While helpfulness (f=91), honesty (f=88) and self-control (f=78) are the most frequently mentioned values in the texts, justice (f=64), patience (f=63), love (f=62) are the least mentioned values. In the cross-level examination of the publishing houses, it was seen that the root values increased as the language level increased, except for the New Istanbul textbook. However, according to the findings obtained by comparing the distribution of values among the publishing houses' own levels and among the three publishing houses together, it was determined that the values given priority in each book examined were not similar to each other.

Based on the diversity of results regarding root values between the B1-B2 levels of publishing houses and at the independent language level of different publishing houses, in order to minimize this difference, joint planning should be made between field experts, publishing houses and book authors, preparation of a program on how values education should be carried out and the best use of texts in text selection. Suggestions such as considering the root values that are rarely included are presented.

Keywords: Reading texts, reading texts, root values, teaching Turkish to foreigners, Turkish education, values education

Scientific Field Code:11101

İÇİNDEKİLER

BEYANNAME	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
TABLolar DİZİNİ.....	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
1. 1. Problem Durumu	2
1. 2. Araştırmanın Amacı	5
1. 3. Araştırmanın Önemi.....	6
1. 4. Sınırlılıklar	8
1. 5. Varsayımlar	8
1. 6. Tanımlar	9
2. LİTERATÜR ÖZETİ.....	10
2. 1. Değer Kavramı.....	10
2. 2. Değerlerin Dayandığı Temeller	12
2. 2. 1. Değerlerin Bireysel Temelleri	12
2. 2. 2. Değerlerin Toplumsal Temeli.....	14
2. 2. 3. Değerlerin Kültürel Temelleri	15
2. 2. 4. Değerlerin Evrensel Temelleri	17
2. 3. Değerlerin Sınıflandırılması.....	20
2. 3. 1. Uluslararası Alanyazında Değer Sınıflandırmaları	20
2. 3. 2. Ulusal Alanyazında Değer Sınıflandırmaları	21
2. 4. Türk Eğitim Programlarında Değerler	23
2. 4. 1. Kök Değerler.....	25
2. 4. 1. 1. Adalet Kök Değeri.....	25
2. 4. 1. 2. Dostluk Kök Değeri	26
2. 4. 1. 3. Dürüstlük Kök Değeri.....	26
2. 4. 1. 4. Öz Denetim Kök Değeri.....	27

2. 4. 1. 5. Sabır Kök Değeri.....	27
2. 4. 1. 6. Saygı Kök Değeri.....	28
2. 4. 1. 7. Sevgi Kök Değeri.....	29
2. 4. 1. 8. Sorumluluk Kök Değeri.....	30
2. 4. 1. 9. Yardımseverlik Kök Değeri.....	30
2. 4. 1. 10. Vatanseverlik Kök Değeri.....	31
2. 5. Yabancılara Türkçe Öğretiminde Değerler Eğitimi.....	32
2. 5. 1. Yabancılara Türkçe Öğretiminde Ders Kitaplarının İşlevi ve Değerler Eğitimindeki Yeri.....	34
2. 5. 2. Yabancılara Türkçe Öğretiminde Metinlerin İşlevi ve Değerler Eğitimindeki Yeri.....	35
2. 6. İlgili Araştırmalar.....	37
2. 6. 1. Ders Kitaplarında Kök Değerlerle İlgili Çalışmalar.....	37
2. 6. 2. Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Değerler Eğitimi ve Kök Değerlerle İlgili Yapılan Çalışmalar.....	43
3. YÖNTEM.....	48
3. 1. Araştırma Modeli.....	48
3. 2. Veri Seti.....	49
3.3. Verilerin Toplanması.....	52
3. 4. Verilerin Analizi.....	53
3. 5. Geçerlik ve Güvenirlik.....	54
4. BULGULAR.....	56
4. 1. Yedi İklim B1-B2 Ders Kitaplarındaki Kök Değerlere İlişkin Bulgular.....	56
4. 2. Gazi TÖMER B1-B2 Ders Kitaplarındaki Kök Değerlere İlişkin Bulgular ...	62
4. 3. Yeni İstanbul B1-B2 Ders Kitaplarındaki Kök Değerlere İlişkin Bulgular	67
4. 4. Bağımsız Dil Seviyesinde Yedi İklim, Gazi ve Yeni İstanbul Ders Kitaplarında Kök Değerlerin Dağılımıyla İlgili Bulgular.....	73
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	76
KAYNAKLAR.....	83

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Sayfa No
4.1: Yedi İklim B1 ve B2 ders kitaplarında kök değerlerin sayısal dağılımı	56
4.2: Yedi İklim B seviyesi kitap setinde toplam kök değer dağılımı	57
4.3: Gazi B1-B2 ders kitaplarının toplam kök değer dağılım karşılaştırması	62
4.4: Gazi TÖMER B seviyesi kitap setinde toplam kök değer dağılımı	63
4.5: Yeni İstanbul B1 ve B2 ders kitaplarında kök değerlerin sayısal dağılımı	68
4.6: Yeni İstanbul B seviyesi kitap setinde toplam kök değer dağılımı	69
4.7: Kitap setlerinin kök değer sayılarının düzeylere göre karşılaştırması	73
4.8: Yedi İklim, Gazi ve Yeni İstanbul kitaplarında kök değer dağılımı	74
4.9: Bağımsız dil düzeyindeki ders kitaplarında kök değer dağılımı	75

TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
No	No
3.1: Çalışmanın veri setine yönelik bilgiler.....	49
3.2: Kök değerler ve kök değerlere ait tutum ve davranışlar (MEB, 2017).	52

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

akt.	: Aktaran
çev.	: Çeviren
DİLMER	: Dil Eğitim Merkezi
ed.	: Editör
Eğitim-Sen	: Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
PIKTES	: Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi
s.	: Sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDÖP	: Türkçe Dersi Öğretim Programı
TTKB	: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
TÖMER	: Türkçe Öğretim Merkezi
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
YTÖ	: Yabancılara Türkçe Öğretimi

1. GİRİŞ

Toplumsal varlık olarak kabul edilen insan, çevresinden hem etkilenen hem de onu etkileyen bir özelliğe sahiptir (Adler, 2022). Bu karşılıklı süreç çeşitli değişim ve dönüşümleri de içinde barındırır. Kişi bulunduğu çevrenin etkilerini kendisinde harmanlayarak bir bütün oluşturur. İnsanlar gibi toplumlar da bu ilişkiyle tarihsel süreçte kendisini farklı biçimlerde var etmiştir. Toplumlar, tarih boyunca çeşitli medeniyetler kurmuş, daha sonra bu medeniyetleri yıkıp yenilerini inşa etmiştir. Yeni kurulan her medeniyet, bir öncekinden birtakım özellikler devralıp bunları yeni özelliklerle birleştirerek yepyeni bir bütünlük oluşturmuştur. Bu yönüyle insanlık ve toplumların tarihinin bir kültür ve değerler birleşimi olduğu söylenebilir.

Heidegger'in varlık tanımına göre, insanın varoluşu kendi kendisini yaratma sürecidir ve bu süreç zamanda kendisini gösterir. Yani insan varlığı zamansaldır (Çüçen, 2018). Günümüzde insanlar teknik ilerlemenin etkisiyle rekabetçi anlayıştan tekeli anlayışa geçiş yapmıştır. Bu tekellilik karşısında eski toplumlardan devralınan değerlerle günümüz değerleri arasında bir çatışma yaşanmaktadır. Bu çatışma insanlığın endişe ve kaygı çağı yaşamasına sebep olmaktadır (May, 2021). Bir önceki dönemde etkin olan toplumsal ve kültürel değerlerin günümüz koşullarıyla birleştirilememesi zamansallığın kaybedilmesine, insanlığın savrulmasına ve günümüze kadar gelen zengin mirasın kaybolmasına neden olmaktadır. Buradan hareketle de değerler eğitimine hemen her alanda ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Eğitim, bireyde her türlü etkileşimle ortaya çıkan değişim süreçlerini içerir. Varış'a (1994: 18-19) göre eğitim, "Sosyal ve kültürel olgular ile bireysel olgulara ilişkin değişkenlerin etkileşimidir." Bu noktada eğitim, bilgilerin bireysel çabayla öğrenilmesinin yanı sıra toplumsal ve kültürel unsurların birleşimi olarak görülebilir. Eğitim faaliyetlerinin vazgeçilmez öncelikleri arasında toplumsallık ve kültür öğretimi de gelmektedir. Toplumlar varlıklarını devam ettirebilmek, o toplumda yaşayan kişilerin gelişimini desteklemek için değerlerin aktarımına ve değerlerin kişilerce benimsenmesine, başka bir deyişle değerler eğitimine ihtiyaç duymaktadır (Güven, 2014). Eğitim, insan faaliyetlerinde kendi deneyimleri sonucunda ve kasıtlı olarak istenen davranış değişimi süreci olarak görülmektedir (Ertürk, 1997). Eğitimin nihai hedeflerinden birisi olan kişideki kalıcı davranış değişikliği değerler eğitiminin de temel hedeflerindedir. Bu ortak hedef eğitim programlarında yer almaktadır. 2017 yılında değişen öğretim programlarında Millî Eğitim

Bakanlığı (MEB) her disiplinde öğretilmesini zorunlu gördüğü 10 kök değer belirlemiştir. Kök değerler, tüm alanlarda öğretim programlarının vazgeçilmez unsuru olarak görülmektedir. Bu kök değerler adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverliktir (TTKB, 2017). Belirlenen bu kök değerlerin her bireyde bulunması hedeflenen temel değerler olduğu söylenebilir.

1. 1. Problem Durumu

Türkçe dersi, dört temel dil becerisinin (dinleme, konuşma, okuma, yazma) doğru, güzel ve etkili şekilde gerçekleştirilmesini, dilin kurallarının uygulamalarla kavratılmasını amaçlar. Bunun yanında Türkçe dersi kişinin ulusal, ahlaki, toplumsal ve evrensel değerleri benimsemesini de amaçlamaktadır (Şen, 2008). Yabancılara Türkçe öğretimi genellikle dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin etkili kullanımı, Türkçenin dil bilgisi yapılarının kavratılması ve söz varlığının geliştirilmesi gibi çalışmalardan oluşmaktadır. Bu çalışmalarla Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenler dil becerilerini geliştirmektedirler. Tüm bu çalışmaların kök değerler sisteminin gözetilerek yerine getirilmesinin yabancılara Türkçe öğretimi faaliyetlerinin etkililiğini artıracığı söylenebilir. Böylelikle Türkçenin kültürel yapısı da yabancı öğrenenler tarafından özümsemiş olacaktır.

Türkçenin söz varlığı iletişimsel olarak dil becerilerinin geliştirilmesine, millî ve kültürel unsurlara ve Türk toplumunun değerler sistemine dayanmaktadır. Yaşantılardan kopuk bir dil öğretiminin yapılması durumunda hem dil hem de kültür öğretiminin tam olarak yapılamayacağı düşünülmektedir. Yabancılara Türkçe ilk olarak insanlığın genel değerleri ve ortak yönleri üzerinden öğretilir ardından dil öğreticisinin üzerine düşen görev Türk insanının değerler dünyasının tanıtılması ve Türk kültürünün önemli örneklerinin kavratılmasıdır (Güzel ve Barın, 2013). Yabancılara dil öğretimi uygulamalarının gün geçtikçe arttığı şu dönemde hedef dilin öğrenilmesi yalnız dilsel yapıların öğretimiyle sağlanamaz. Bununla birlikte dil öğretimi o dilin kültürel öğelerini ve değerlerini de içine almaktadır (Erdem ve Bahşi, 2022). Kültür öğretimi yapılmadan öğretilen bir dil, dil öğrencisi tarafından tam olarak içselleştirilemez. Her toplumun yaşayış tarzı, inançları, kendisiyle getirdiği normları, genel kabulleri farklıdır. Bir dili öğrenmek o dilin kültürünü öğrenmekle eş değer şekilde ilerler. Dili etkili şekilde kullanmak için o dilin düşünce yapısı iyi kavranmalıdır. Dilin düşünce yapısında toplumun değer yapılarının izleri bulunur. Öğrenilen yabancı dilin değer yapılarını bilmek o dilin dünyasına da hâkim olmayı sağlar. Pelin'e (2021) göre kültüre ve değerlere önem verilmeden yürütülen dil

öğrenimi kişinin kendi kültürel kodlarını ve değerlerini öğrendiği dile aktarmasına, bu kodları sadece farklı dilde ifade etmesine neden olur. Dil öğrencisinin hedef dilde kendini iletilebilmesi öğrendiği dilin kültür ve değerlerini bilmesiyle gerçekleşir. Bu noktada yabancılara Türkçe öğretiminde vazgeçilmez unsurlardan birisinin de değerler eğitimi olduğu söylenebilir.

Eğitim, insanların bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlardaki ilerleyişi ve değişimidir. Bu üç önemli boyuttan bilişsel ve psikomotor alana eğitim çalışmalarında öncelik verilmekte fakat duyuşsal boyut çoğunlukla ihmal edilmektedir (Kılıç, 2002). “Duyuşsal boyut (duygular, sevinçler, inançlar, tercihler, duygulanımlar, beklentiler, istekler, takdir duyguları, değerler, ahlak ve etik değerler vb. ögeler) hem bireysel hem de toplumsal yaşam anlamında vazgeçilmez bir boyuttur” (Ulusoy ve Dilmaç, 2020: 9-10). Eğitimde her alanın gelişimi ayrı bir öneme sahiptir. Bacanlı’ya (2017) göre eğitimde bilişsel alan tüm dünyada bir öncelik olarak görülür fakat duygusal ve bilişsel süreçler birbirini destekleyen ve tamamlayan alanlardır. Osgood, Suci ve Tannenbaum (1957; akt. Bacanlı, 2017) bilişsel alanın insan zihnini tatmin etmek için tek başına yeterli olmadığını, bireyin herhangi bir bilişsel performansın ardından duygusal yargılarda bulunmaya yatkın olduğunu dile getirmiştir. Değerler eğitimi, yabancı bir dil öğrenen bireyde hem öğrenilen dilin değerlerini kavramasını sağlar hem de kendi millî değerleri ile dilini öğrendiği toplumun değerlerini birleştirerek bireyde değerler bakımından evrensel boyutta geliştirici bir rol üstlenir. Araştırma bu yönüyle Türkçenin yabancılara öğretiminde duyuşsal boyutuna da vurgu yapmaktadır.

Değerler eğitimi, özellikle dil öğretiminde duyuşsal alana yapmış olduğu katkıdan dolayı vazgeçilmeyecek unsurlardandır. Dünyanın 21. yüzyılda bir çıkmaza sürüklenmesiyle birlikte Batılı toplumlar gelinen bu noktada insan yetiştirmedeki yetersizliklerin önüne geçmek için evrensel, insani ve ahlaki değerleri kendine kaynak yapmış, iyi bir kişilik yapısı geliştirme yönünde okullarda düzenlemeye gitmiştir. Bu düzenlemeler ve paradigmalardaki değişim yeni bir kavrayış ve uygulama alanı açmıştır. Bu yeni uygulama alanı değerler eğitimi olarak adlandırılmıştır (Hökelekli, 2010). Dünyadaki bu paradigma değişiminin ülkemizdeki etkisi ise 2017 yılında net olarak kendisini göstermiştir. MEB eğitim-öğretim faaliyetlerinin tümünde disiplinler arası şekilde 10 kök değer belirlemiştir. Yenilenen Türkçe Dersi Öğretim Programında (TDÖP, 2019) ise kök değerler “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve

yardımsızlık” şeklinde sıralanmaktadır.

“Birey, dil yeteneğini ancak başka bireylerle kuracağı ilişkiler sayesinde edinir ve geliştirebilir” (Adler, 2019: 94). Yabancılara Türkçe öğretiminde dilin bu ilişkiler ağı göz ardı edilemez. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen kişi, Türk toplumunun tüm değerleriyle ilişki hâlinde olduğu için kültür ve yaşayış biçimini oluşturan değerler Türkçe öğretiminden ayrı düşünülemez. Bu durumun tersi, Türk toplumuyla uzlaşım sağlamada ve Türk değer sisteminin anlaşılmasında Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenler için bir eksiklik oluşturabilir.

Türkçenin yabancılara öğretiminde başvurulan ilk kaynaklardan biri ders kitaplarıdır. Ders kitapları evrensel boyutta en geniş kullanım alanı olan basılı ürünlerdir. Bilgi edinmenin en temel aracı görünen ders kitapları, eğitim sürecinin vazgeçilmez unsurlarındandır ve kolay bir kullanıma sahiptir (Güneş, 2002). Eğitimin her kademesinde önemi yadsınamayan, eğitimin temel kaynağı görülen ve okullarda en çok kullanılan araç olan ders kitapları, evrensel ve ulusal değerleri yansıtmalıdır. Ailede başlayıp okulda devam eden değerler eğitiminde okullarda kullanılan ders kitaplarının içeriği önemlidir. Ders kitapları bu önemli noktayı yansıtacak şekilde değerler eğitimine uygun bir şekilde düzenlenmelidir (Eken ve Öksüz, 2019). Dil öğretiminde başvurulan temel kaynak ders kitapları olduğu için yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarının değerler eğitimi boyutundaki durumunun incelenmesi önemli görülmektedir.

Değerlerin dil öğrencisi için somutlaştırılmasında ders kitabındaki metinlerin önemli bir yeri vardır. Değerler eğitimi için kullanılacak metinlerin dil ve anlatım yönünden toplumun anlayabileceği bir tarzda işlenmesi gerekir (Işık, 2019). Dil öğretiminde temel araç olarak görülen metinler evrensel ve ulusal değerlerin öğrencilere aktarılmasında önemli bir yere sahiptir. Ayrıca metinler Türkçe öğrenen ve öğretenlere bilimsel verilere ulaşmak için kılavuzluk eder (Erdoğan, 2022). Ders kitaplarındaki metinlerin farklı içerik ve türe sahip olması, millî ve manevî birçok değerın kavratılmasında zengin bir öğretim alanı sağlar. Değer kazanımında duyguya, olaya ve düşünceye yer verilmesi değer içeriğini zenginleştirir (Fırat ve Mocan, 2014). Ders kitaplarının dil öğrenenlere sağladığı tüm bu katkılar göz önünde bulundurulduğunda yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki metinlerin değerler eğitimi açısından durumunun incelenmesinin oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın problem cümlesini “Yabancılara Türkçe öğretiminde ders kitaplarındaki metinlerin kök değerleri yansıtma düzeyi nedir?” sorusu oluşturmaktadır.

Araştırmanın problem durumuna cevap bulmak için yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti Ders Kitapları, Gazi Üniversitesi TÖMER’in Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları ve İstanbul Üniversitesi DİLMER’in İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarının B1-B2 düzeyleri Millî Eğitim Bakanlığınca belirlenen kök değerler bakımından incelenmiştir. İnceleme nesnesi olarak seçilen kitaplar, kök değerler açısından ele alınmıştır. Böylelikle yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki metinlerin kök değerleri yansıtma durumu tespit edilmiştir.

Çalışmada belirlenen problem durumuna cevap bulmak için aşağıda belirtilen alt problemler incelenmiştir:

1. Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti B1 ve B2 ders kitaplarındaki kök değerlerin dağılımı nasıldır?
2. Gazi TÖMER Türkçe Öğretim Seti B1 ve B2 ders kitaplarındaki kök değerlerin dağılımı nasıldır?
3. Yeni İstanbul Türkçe Öğretim Seti B1 ve B2 ders kitaplarındaki kök değerlerin dağılımı nasıldır?
4. Bağımsız dil seviyesinde Yedi İklim, Gazi ve Yeni İstanbul ders kitaplarında kök değerlerin dağılımı nasıldır?

1. 2. Araştırmanın Amacı

Yabancı öğrencilere dilin tanıtılmasında, kültür aktarımının gerçekleştirilmesinde ve değer eğitiminin ilk elden sağlanmasında öncelikli kaynakların başında ders kitapları gelmektedir. Kaplan’a (2014: 142) göre “Bir milletin bütün duygu ve düşünce hazinesi, dil kabına veya kalıbına dökülür ve bu dil kabı ile yerden yere, nesilden nesle aktarılır.” Bu noktada dilin etkili bir şekilde öğretilmesi için o toplumun tüm duygu ve düşünce mirasını taşıyan değerlerin ve kültürel öğelerin doğru bir şekilde verilmesinin bir gereklilik olduğu söylenebilir. Ders kitapları, dilin bilişsel boyutlarını geliştirmeye yönelik olması, duyuşsal yönden öğrenciyi geliştirecek öğretim faaliyetlerine yer vermesi, içerdiği metinlerin

eğitimin toplumsal ve kültürel bileşenlerini, öğrenilen dilin değer yapılarını kapsamayı bakımından önemlidir.

Dilin bir bağlam oluşturmasıyla metinler meydana gelir. Dil, metinler aracılığıyla anlam bulur, yalnızca dilin kullanımı iletişimsel önem taşımaz. Bu noktada iletişimin temelini sözcük ya da cümle değil metin oluşturur. Dilin istenen bir bağlamda öğrenciye kavratılması için metinlerin önemli bir yeri vardır (Polat ve Dilidüzgün, 2015). Ders kitaplarındaki metinler aracılığıyla Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen kişi Türkçeyi tüm yönleriyle bir bütünlük içerisinde öğrendiğinde Türk milletinin değer yargılarını da kavrayabilecek ve toplumla uyum içerisinde bulunabilecektir.

Bu çalışmada yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan ders kitaplarındaki okuma metinlerinin kök değerler açısından durumunun incelenmesi amaçlanmaktadır.

1. 3. Araştırmanın Önemi

Değerler, tarih boyunca toplumun düşünce yapısını, siyasal, sosyal ve ekonomik tercihlerini, her türlü davranış yapılarını belirler ve toplumların yönelimlerine doğrudan etki eder. Değerler, kişilerin ve toplumların her türlü örf ve âdetlerini, geleneklerini, geçmişten bugüne taşıdığı sözlü ve yazılı kültür ürünlerini içine alan bir yapıdadır (Şimşek, 2013). Değerlerin bu özelliği göz önünde bulundurulduğunda bir toplumu tanımak için o topluma şekil veren tüm değer yapılarını bilmek önemlidir. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen kişilerin bu dilde kendisini gösteren değer yapılarını bilmesi, dilin anlam dünyasını daha etkili bir şekilde kavramasına yardımcı olabilir. Bununla birlikte Türk toplumuna tüm yönleriyle şekil veren değer sistemine hâkim olmak, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen kişiye iletişimsel boyutta dili daha etkin bir şekilde kullanma imkânı sağlayabilir. Türk toplum yapısını değerler aracılığıyla daha iyi bilen dil öğrencisi, toplumla uzlaşım temellerini daha sağlıklı bir şekilde oluşturabilir.

Duyuşsal alan içinde bulunan değerler, yabancılara Türkçe öğretiminde daha çok metinlerde geçen bağlamlar üzerinden dil öğrencisine tanıtılmaktadır. Metinlerin Türk toplum yapısına ait değerleri taşıması dil öğrencisinin Türk toplumunu tanımada ve toplumun değerlerini benimsemesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarına metin seçerken seçilen metnin Türkçeyi en iyi şekilde yansıtması, günlük yaşamdan örneklerle kişiyi gerçek hayattaki durumlarla karşılaştırması, kültürel değerleri tanıtması gerekmektedir (Demir ve Açık, 2011). Tüm bu özellikler

düşünüldüğünde yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki metinlerin değerler eğitimi bakımından incelenmesi önemli görülmektedir.

Yapılan alanyazın taramasında yabancılara Türkçe öğretiminde değerler eğitimiyle ilgili bazı çalışmaların yapıldığı (Aksoy, 2015; Kalıyevva, 2015; Amanvermez 2018; Boztilki, 2018; Karakuş, 2018; Erçelik, 2019; Işıkoğlu, 2019; Satık ve Kesin, 2019; Erçelik ve Yeşilyurt, 2020; Kaya ve Büyükalan Filiz, 2020; Aydın, 2021; Güzel Öncel, 2021; Pelin, 2021; Erdem ve Bahşi, 2022; Erdinç, 2022) tespit edilmiştir. Değerlerle ilgili yapılan çalışmalarda farklı değer sınıflamalarına göre ders kitapları incelenmiştir.

Araştırmaya konu olan yabancılara Türkçe öğretimi kitaplarındaki kök değerlerle ilgili iki tez ve beş makaleye ulaşılmıştır. Tez çalışmalarını Erçelik (2019) tarafından Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum 10-15 yaş grubuna ait ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi ve Pelin (2021) tarafından Yunus Emre Enstitüsü ve Hayat Boyu Öğretim 1-2 kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi oluşturmaktadır. Makale çalışmalarında ise Aydın (2021) Yedi İklim Türkçe Öğretim Setinde temel ve orta düzey ders kitaplarındaki metinlerde kök değerleri incelemiştir. Erdem ve Bahşi (2022) Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti ve Gazi Üniversitesi TÖMER'in kitap setlerinde kök değerleri incelemiştir. Erçelik ve Yeşilyurt (2020) çalışmalarında 10- 15 yaş grubu için Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Türkçe Öğreniyorum setindeki (1 ve 2) kök değerleri incelemiştir. Kaya ve Büyükalan Filiz (2020), Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum (3 ve 4) ders kitabındaki okuma metinleri ve görsellerinde bulunan kök değerleri incelemiştir. Işıkoğlu (2019) Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti C1 kitabındaki kök değerleri incelemiştir. Yapılan alanyazın taramasında görülmektedir ki kök değerlerle ilgili üniversite bünyesinde kullanılan ders kitaplarına yönelik tez çalışması bulunmamaktadır. Yayımlanan makalelerde ise Yedi İklim ve Gazi TÖMER'e ait ders kitaplarındaki kök değerler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu araştırmada diğer makalelerden farklı olarak Yedi İklim, Gazi TÖMER ve Yeni İstanbul ders kitaplarının bağımsız dil düzeyindeki (B1-B2) okuma metinleri kök değerler açısından incelenmiştir. Kök değerlerin kitaplara göre dağılımı ve sıklığındaki benzerlikler/farklılıklar ortaya konmuştur. Kök değerlerin yaygın bir şekilde kullanılan üç kitapta karşılaştırılmalı bir şekilde incelenmesi, belli bir dil düzeyinde durumunun tespit edilmesi önemlidir. Çünkü Türk değer sistemine ait kök değerlerin metinlerde tanıtılmasının ve bu değerlere yeteri kadar yer verilmesinin kültür aktarımı ve toplumun

doğru bir Őekilde tanıtılması için gerekli olduğu dűŐünölmektedir. Bu nedenle “Bağımsız dil düzeyinde farklı yayınevleri ya da farklı dil düzeyinde aynı yayınevine ait kitaplardaki metinlerde kök değerler nasıl ele alınmıŐtır, hangi değerlere öncelik verilmiŐtir ya da hangi değerlere yeteri kadar yer verilmiŐtir, hangi değerlere daha az yer verilmiŐtir, kitaplardaki dağılım benzer ya da farklı mıdır?” sorularına cevap aranması ve kitapların kök değerler açısından durumunun tespit edilmesinin önemli olduğu dűŐünölmektedir.

AraŐtırma sonuçlarının metin yazarlarına, yayınevlerine fikir verebileceği tahmin edilmektedir. Kök değerlerin karŐılaŐtırılması sonucunda farklı yayınevlerine ait ders kitaplarında ortaya çıkan bulguların bu alanda ortak bir planlama ve program çalıŐmalarına kaynaklık edebileceği ön görölmektedir. ÇalıŐmanın araŐtırmacılara kök değerlerle ilgili bilgiler sunabileceği ve diğer dil düzeylerinde benzer çalıŐmalara örnek teŐkil edebileceği dűŐünölmektedir.

1. 4. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları Şu Şekilde sıralanabilir:

1. Araştırma, Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti, Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretimi kitapları ile sınırlıdır.
2. Araştırma, incelenen kitapların bağımsız dil düzeyi olan B1-B2 seviyesiyle sınırlıdır.
3. Araştırma, incelenen kitaplardaki okuma metinleriyle sınırlıdır.
4. Araştırma, incelenen kitaplardaki okuma metinlerin yer alan kök değerlerle sınırlıdır.

1. 5. Varsayımlar

Araştırmanın varsayımları Şu Şekilde sıralanabilir:

1. Araştırmada inceleme nesnesi olarak seçilen Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti, Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretimi B1-B2 düzey kitaplarındaki okuma metinlerinin kök değerler dikkate alınarak hazırlandığı varsayılmıŐtır.

2. Araştırmada Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti, Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar için Türkçe Öğretimi B1-B2 düzey kitaplarındaki okuma metinlerinin kök değerleri yansıması açısından yeterli olduğu varsayılmıştır.

1. 6. Tanımlar

Değer: “Neyin iyi neyin kötü olduğu konusundaki yargılarımızdır” (Balcı ve Yelken, 2010: 82).

Eğitim: “Kişinin, yaşadığı toplumda, yeteneklerini, tutumlarını ve olumlu değerdeki davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler toplamıdır” (Günay, 1995:21).

Değerler Eğitimi: Öğrencilerin kendi sorumluluklarına göre seçim yapabilme becerilerinin geliştirilmesinin sağlanmasıdır(Ryan ve Bohlin, 1999).

Kültür: Bir milletin konuştuğu dili, inançları, birlikte hissettiği duyguları, düşünceleri ve ortak kabullerinin oluşturduğu birleşim (Ünalın, 2014).

Kök Değerler: Bireysel, toplumsal, kültürel ve evrensel kodlar taşıyan adalet, dostluk, dürüşlük, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, öz denetim, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerinin bütününe verilen isim.

Okuma: “Birbirine bağlı birçok alt becerinin bir araya gelmesi sonucunda anlamayı ve bilginin edinilmesini sağlayan dil becerisidir” (Arı, 2017: 685).

Metin: “Bilgi, duygu ve düşüncelerin çeşitli biçim, anlatım ve noktalama özelliklerine göre yerleştirildiği yapılarıdır” (Güneş, 2013: 2).

2. LİTERATÜR ÖZETİ

Yabancılara Türkçe Öğretimindeki ders kitaplarında kök değerlerin incelendiği araştırmanın bu bölümünde değer kavramına, yabancılara Türkçe öğretiminde değerlerin dayandığı temellere, ulusal ve uluslararası alanyazında yapılan farklı değer sınıflamalarına, Türk eğitim programlarında değerlerle ilgili gelinen sürece, kök değerlere, yabancılara Türkçe öğretiminde değerler eğitiminin önemine, ders kitapları ve metinlerin yabancılara Türkçe öğretimi ve değerler eğitimindeki işlevine, kök değerlerle ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2. 1. Değer Kavramı

Değer, 20. yüzyılın başında ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra giderek daha fazla önem kazanan bir kavramdır (Bacanlı, 2017). Dünyadaki teknik ilerlemenin gelişimi, toplumsal yapıyı beklenenin aksine olumsuz yönde değiştirmiştir. 20. yüzyıl ilerlemenin zirvesi olarak görülse de iki büyük savaş dünyanın tarihini ciddi bir şekilde etkilemiştir. Bu etkiyle beraber topluma ve bireye yönelik yeni yönelimler kendisini göstermeye başlamıştır. Bu noktada değer kavramının birçok disiplinde önemli bir konuma geldiği anlaşılmaktadır.

Thomas ve Znaniecki değer kavramını ilk kez sosyal bilimler alanyazınına kazandırmıştır (Bilgin, 1995). Latince “valor”, Fransızca “valeur”, İngilizce “value”, Almanca “wert” anlamlarına gelen değer kavramı, Türkçede “teğmek” kökünün “değmek” şekline dönüşmesiyle anlam genişlemesine uğramış ve “değer” sözcüğü ortaya çıkmıştır (Aslan ve Yaşar, 2007; Tamt, 2007). Güncel Türkçe Sözlük'te ise değer kavramı şu şekilde tanımlanmaktadır:

- “1-Bir şeyin önemini belirtmeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin karşılığı, kıymet.
- 2-Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, bedel, kıymet, paha.
- 3-Üstün nitelik, meziyet, kıymet.
- 4-Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse.
- 5- Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey. (Felsefe).
- 6-Bir değişkenin veya bilinmeyenin sayısı ile anlatımı (Matematik).
- 7- Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” (TDK, 2022).

Değer kavramı sözlük anlamı dışında birçok bilim alanında kullanılmaktadır. Sosyal bilimlerde değer sözcüğü bilim insanları tarafından farklı tanımlarla ifade edilmiştir. Dilmaç ve Ulusoy (2020) değeri, önem belirlemek için kullanılan soyut nitelikte olan bir ölçüt ve bir şeyin sonuç olarak ulaştığı karşılık, yüksek fayda olarak tanımlamıştır. Ülken (2022) değerini öncelikle varlık tespitine dayandığını belirtir. Değerlerin sadece sezgi ile kavranabileceğini ifade eder. Bu yönüyle değerleri, sezgi yoluyla elde edilebilen içsel ve dışsal olarak gelişen bir hissediş ve duygu şeklinde açıklar. Değer, arzulanan şeyler, insan davranışlarına rehberlik eden ölçütler, olaylara bağlı olarak insanların tutumlarında kendisini gösteren davranış biçimleridir (Akyol Gürler, 2020). Deniz ve Karagöl (2018) değerleri kişilerin davranışlarında çeşitli yönlerden öncülük eden kıstaslar olarak ifade etmiştir. Bu tanımlarda değerlerin insani yönünün daha çok vurgulandığı, her türlü insan etkinliğinin seçiminde yol gösterici bir konumda olduğu anlaşılmaktadır.

Değerler, toplumun en temel unsuru olarak görülen bireye neyin önemli olduğunu, davranış seçiminde hangi durumda nasıl bir yol izlemesi gerektiğini algılamasına yardımcı olan anlam yüklü kavramlardır (Topal, 2019). Değerlerin insanların seçimlerinde yol gösterici ve her türlü stratejide belirleyici olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte değerlerin basit yapılar olmadığı, derin anlamlar taşıdığı, bireyin hayatındaki her türlü yönelimde önemli bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılabilir. Güngör'e (2010) göre değer, arzulanan veya arzulanamayan olarak görülen şeyleri belirten ifade ve inançlar; ahlaki alanda insanları ve insanla ilgili tüm özellikleri, arzuları ve davranışları değerlendirmede kullanılan bir ölçüt olarak değerlendirilmektedir. Bu açıklamalarda daha çok değerlerin ahlaki boyutuna vurgu yapılmıştır. Değerler, insani açıdan her türlü davranışın yorumlanmasında ahlaki bir unsur olarak yorumlanabilir.

Değerler, insanların sosyal rolleri seçmesinde ve seçimlerine uygun olarak rollerini gerçekleştirmesinde yol göstericidir. Değerler, insanların nasıl bir kişilikte olmasının en temel koşullarını belirleyen, insanı sosyal varlık koşullarına göre şekillendiren hükümlerdir (Fichter, 2019). Bu açıklamada değerlerin sosyal hayata birey boyutunda etkisi dile getirilmiştir. Değerler, insanın sosyal yaşamında kendi konumunu belirlemesinde ve sosyal hayata yönelik benlik tasarımı baş vurduğu temel kıstaslardan biri olarak görülebilir.

Değerleri toplum, birey, inanç ve ideoloji çerçevesinde ele alan Çelikkaya (2020) bu çerçevede değerleri; kabul edilen, benimsenen, yaşatılan, bireysel, toplumsal, siyasal ve dinî kaynaklı olan duyuş, düşünüş, davranış ve kurallar bütünü olarak açıklamıştır.

Değerlerin kaynağını birey, toplum, siyaset, din ve ideolojiden aldığını söylemek mümkündür. Değer, bir varlığa, nesneye ya da yürütülen bir etkinliğe karşı ruhsal, toplumsal, ahlaki ve estetik açıdan gösterilen öncelik ve önemdir (Öncül, 2000). Öncül (2020) bu tanımı ile değerlerin bireysel, toplumsal, ahlaki yönüne estetik boyutu da eklemiştir. Değer kavramı birçok alanda değerlendirilen, sınırları net olarak belirlenemeyen bir yapıdadır. Değerler, kişilerin yaptıkları birçok davranışın sebebini sorgulayan bir alandır. Değer, toplumu oluşturan kişilerin, sosyal grupların veya kültürün paylaştığı prensiplerdir. Değerler hem kendi başına var olan hem kişiden kişiye değişebilen bir özellik taşıyan; ahlaki, bilgiye dayanan, sanatsal güzelliği amaçlayan, toplumsal ve ideolojik tavırlar içeren tüm duruş ve davranışın yapı taşıdır (Yavuz, 2010). Değerlerin hem evrensel değişmez bir özellikte olduğu hem de bireysel, kültürel olarak toplumdan topluma değişiklik gösteren göreceli kodlar taşıdığı ve birçok alanı içinde barındıran geniş bir kavram alanına sahip olduğu söylenebilir. Bir başka deyişle, değerlerin sosyal hayatın birçok alanında kendisini gösterdiği, bireysel ve toplumsal hayata etki eden ve sosyal hayatın devamlılığını sağlayan önemli unsurlardan biri olduğu kabul edilebilir.

Bu tanım ve açıklamalardan hareketle değerleri her türlü faaliyeti nitelendirmede birey ve toplumca çift taraflı başvuru ve onları değiştiren, zamana göre canlı bir yapıda olan; bireysel, toplumsal, evrensel, kültürel, ekonomik, dinî, siyasi, ahlaki, sanatsal, bilimsel temellendirmelere göre şekillenen, yerine göre objektif ve subjektif özellik gösteren, içsel olarak kavranabilen, yazısız ortak sözleşmeler, hükümler, öncelikler, içsel ve dışsal yargı mekanizmaları ve kılavuzlar olarak tanımlayabiliriz.

2. 2. Değerlerin Dayandığı Temeller

Değer kavramı, farklı alanlarda hayat bulan ve bu alanlara göre şekillenen bir özelliktedir. Değerlerin bireysel, toplumsal, kültürel, evrensel, psikolojik, felsefi, ekonomik, dinî ve siyasi temellere göre şekillendiği düşünülebilir. Yabancılara Türkçe öğretiminde değerlerin bireysel, toplumsal, kültürel ve evrensel temelleri üzerinde daha çok durulmaktadır. Çünkü dil öğrencisi kendi bireysel değer dünyasıyla içinde bulunduğu toplumun değer dünyasını karşılaştıracak ve ortak evrensel değerleri, öğrendiği dilin toplumsal ve kültürel değerleriyle kıyaslayarak zengin bir değer sistemi oluşturabilecektir.

2. 2. 1. Değerlerin Bireysel Temelleri

Bazı değerler bireyin yaşamına yönelik amaçlarının temelini oluşturur. Eğer bu tip bireysel

değerlerden kişi yoksunsa kendi varoluşunun anlamını hissedemez hâle gelir (May, 2021). Değerler bireysel boyutta kişinin yaşamında kendisine belirlediği amaçlarda yol gösterici bir konumdadır ve kişinin kendini şekillendirmesinde ve kavramasında belirleyicidir. Kişinin oluşturduğu değerler dünyası onun dünya görüşünü, hayata bakış açısını, yaşam amaçlarını belirlemesine kaynaklık eder. Bu sebeple değerler kişilik gelişiminde önemli bir işleve sahiptir. İnsanın kişiliği, yapmış olduğu tercihlerde hayat bulduğu için bu tercihlerdeki kendi ölçütlerini sağlayan değerler kişiliğin yapı taşlarındandır. Kişinin değer sıralaması, yapmış olduğu tercihlerde kendini gösterir ve bu tercih sırası kişiliğin güçlü ve zayıf yönlerini ortaya çıkarır. Bu noktada bireylerin değer tercihlerinin kişiliği ortaya çıkarıcı verileri oluşturacağı söylenebilir (Şentürk, 2010).

Birey dünyayı kendi bakış açısına göre kavrar ve yorumlar. Bireyin algısı arzularını, ihtiyaçlarını, beklentilerini, deneyimlerini ve değerlerini şekillendirir. Bireyin davranışlarının temelini nesnel gerçekler değil bu gerçekleri kendi açısından değerlendirip yorumlaması oluşturur (Avcı, 2007). Bununla birlikte May (2021) birey olarak içsel yeterliliklerin ve kişiyi tamamlayan tüm yönlerin anlaşılması için değerlerin yeniden keşfedilmesini önerir ve değerlerin doğrulanmasının gerekli olduğunu vurgulayarak kişinin uyum gösterdiği herhangi bir değeri etkin bir şekilde seçerek doğrulamadıkça hiçbir değer kişi üzerinde tesir etmeyeceğini ifade eder. Bu noktada değerleri algılayan, yorumlayan ve kendisine göre öncelikli olanı seçen ve davranışa dönüştüren insan olduğu için, değerlerin başlangıç noktasında da bireyin yer aldığı düşünülebilir. Değerlerin insanların hayatında kalıcı olması ve kişinin kendi içindeki güç kaynaklarını tam olarak ortaya çıkarabilmesi için bireyin bu değerleri kendisinin keşfetmesi, seçmesi önemlidir.

Bireysel değerler, bireylerarası ilişkilerde direkt ya da dolaylı şekilde ortaya çıkan her türlü duygu (sevgi), tutum (adil olma), davranış (saygı gösterme) ve bağlantı kurma, açık düşünebilme alanlarında kendini gösteren bireysel fırsatlar olmakla birlikte bireysel değerler aynı özellikte bulunan türdeşler arasında kazanılan özel konumla ortaya çıkar (Sallabaş, 2013). Değeri belirleyen özel koşullar insan davranışlarında, tutumlarında, duygularında, seçimlerinde öncelik derecesine göre oluşturulduğu için değerler bireysel önceliklerdir denilebilir.

Birey değer yaratan, kendisini ve yaşadığı çevreyi değiştirebilen ve yenileyebilen bir varlık olarak düşünülmektedir ve bireysel olarak değerler, kişilerin davranışlarına ve her türlü çalışmalarına etki eden bir konumdadır (Avcı, 2020). Ayrıca Avcı (2020) değerlerin,

bireylerin önceliklere göre bir nesneye gösterdiği kıymeti gösteren yanlı yargılar olduğunu söylemektedir. Bu noktada değerlerin oluşturulmasında ve değiştirilmesinde insanın büyük bir etkisinin bulunduğu düşünülebilir. Tüm bunlardan hareketle, değerlerin kişilerin her türlü etkinliğinde onlara yol gösterici, onu harekete geçirici ve öznel bir özellikte olduğu sonucuna ulaşılabilir.

2. 2. 2. Değerlerin Toplumsal Temeli

Değer kavramı nesnelere farkında olarak yorumlamada, toplumun, toplumsal sınıfların ve insanlığın önemini açıklamada önemli bir etkiye sahiptir (Hançerlioğlu, 1998). Değer kavramının temel dayanak noktası insanla ilgili sınıf, toplum ve insanlık olduğuna göre değerler toplumsal boyuttan etkilenmektedir ve toplumsal yapıya göre şekillenmektedir. Kızılcık ve Ejder (1994: 372) değeri “Bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve menfaatini yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançlar” şeklinde ifade etmiştir. Değerlerin toplumsal boyutta içselleştirilmesi, kişilerin kendi yaşam tarzlarından kaynaklanan farklılıklarla toplumsal yapı arasında etkileşime dayalı bir uzlaşım sağlayarak toplumların ortak hayat görüşü oluşturmasına katkıda bulunur (Esin Günder ve Tatlıdil, 2013). Buna göre değerlerin toplum üyeleri tarafından ortak benimsenen, birey ve toplum arasında uzlaşım köprüleri oluşturan, toplumun devamını sağlayan, topluma göre şekil alan ve toplumu ilerleten genel hükümler olduğu anlaşılmaktadır.

İnsanlık tarihinde toplu hâlde devam ettirilmemiş yaşam biçimi olmadığı için doğada tek başına güçlü sayılamayan insan, doğada güçlü kalabilmek için bir araya gelmiş ve yeni bir yaşam biçimi meydana getirmiştir. İnsanın değeri toplumda üzerine düşen görevleri ne ölçüde yerine getirdiğiyle tespit edilir (Adler, 2022). Değerler toplumsal ilişkilerde önemli görevler üstlenir. Esin Günder ve Tatlıdil’e (2013) göre değerlerin ve normların kişilerin kendi aralarındaki ilişkileri ve toplumsal kurumların işleyişini düzenleme işlevi vardır. Bu noktada değerlerin toplumsal ilişkilerde düzenleyici bir rolde bulunduğu düşünülebilir. Toplumsal bir özellikte olan, toplumun dayandığı temelleri oluşturan, toplumun ortak onayı ile oluşan, davranışların değerlendirilmesinde ortak bir kabul oluşturan ve toplumsal yapının oluşumunu ve devamlılığını sağlayan değerler, insanlara üyesi oldukları toplumda nasıl davranmaları, ne yapmaları, diğer insanlarla ilişkilerinde nasıl olmaları gerektiğini öğretir (Okumuş, 2010). Değerler, toplumsal ilerleme ve insan davranışlarında en iyiye

ulaşmak için başvuru, bireylerin ortak onayı ile kabul edilmiş yazılı olmayan toplum sözleşmesi olarak açıklanabilir.

Her toplum farklı kişilerin birlikteliğinden meydana gelen gruptan oluştuğu için değerler arasında farklı toplumlarda değişiklikler ortaya çıkabilir, ayrıca zamana ve gelişen şartlar neticesinde beliren ihtiyaçlara göre de toplumdaki değişikliklerle birlikte değerler birtakım değişikliklere uğrayabilir (Akdemir, 2022). Değerler toplumlara göre değişiklik gösterdiği için toplumsal boyutta değerlerin göreceli olduğu söylenebilir. Her dönemin ve toplumun kendine has değerleri ve bu değerleri kavrayış ve yorumlayış tarzında farklılıklar vardır. Geleneksel dönemde toplumlarda tecrübe, modern dönemde bilimsellik bir başka deyişle kesinlik, post modern dönemde arzulara göre muğlaklık anlayışının hâkim oluşu toplumların değerleri anlama biçimini de değiştirebilir. Bir toplumda öncelikli görünen ve önemsenen değerler ile toplum tarafından önemi azalan değerleri belirlemek ve yorumlamak, toplumsal değişimin yönünü ve sonuçlarını kestirmede araştırmacılara yardımcı olur (Yazıcı, 2013). Değerler, farklı toplumlara göre yerel ve toplumun içinde bulunduğu şartlara göre değişmesiyle canlı bir özellik taşıyabilir. Değerler toplumsal yapıdaki değişimleri, yeni yönelimleri belirlemeye imkân sağlayabilir.

Toplumsal değerler insanların günlük hayattaki davranışları için bir ölçüt oluşturur. Toplum nezdinde birey, ait olduğu toplumun kültürünü bir değerlendirme aracı olarak benimser, toplum tarafından ödüllendirilmek, dışlanmamak, takdir görmek ve kınanmamak için toplumsal değerlere dikkat eder (Özçınar, 2022). Avcı ve Topçu'ya (2021) göre toplumsal değerler insanların her türlü fikir, eylem ve duygularının kaynağını oluşturur. Bununla birlikte bireyin karakterinin dışarıdan tespit edilmesinde de toplumsal değerler bir referans kaynağıdır. Adler'e (2019) göre hangi karakterin iyi hangisinin kötü oluşu sadece toplumsal açıdan belirlenir ve sanatsal, politik ya da bilimsel her başarı gibi karakteri de üstün ve önemli bir konuma getiren şey, toplum açısından değerli olup olmaması ve topluma hizmet eden yönleri taşımasıdır. Bu noktada değerlerin sadece bireyin kendi seçimlerinde bir ölçüt olmadığı, toplumca kabul edilmek için bireyin başvurduğu bir içsel rehber olduğu görülmektedir. Bununla birlikte değerlerin dışarıdan bireyi nitelendirmede kullanılan toplumsal bir rehber olduğu sonucuna da ulaşılabilir.

2. 2. 3. Değerlerin Kültürel Temelleri

Kültür bir milletin konuştuğu dili, inançları, birlikte hissettiği duyguları, düşünceleri ve

ortak kabullerinin oluşturduğu birleşimdir (Ünalan, 2014). Güvenç (2018) ise kültürün yaparak yaşayarak öğrenilen ve aktarılarak öğretilen maddi-manevi her şeyi oluşturan karmaşık bir bütün olma özelliğine vurgu yapmaktadır. Bu tanımlardan kültürün toplumla iç içe olan tüm değerleri kapsadığı ve değer yapılarını beslediği anlaşılabilir.

Değerler toplumu düşünsel, siyasal, ekonomi alanlarında ve tercihler boyutunda tarih boyunca şekillendirmekle birlikte toplumun düşünce dünyasından da etkilenir (Şimşek, 2013). Değerler insanın ve toplumun ürettiği tüm gelenek, görenek, örf, âdet ve her türlü yazılı ve sözlü kültür ürünlerini içinde barındırır. Değerleri toplumun varlığını, birliğini ve sürekliliğini sağlayan ortak inançlar olarak kabul eden Kızıler ve Canikli (2016), değerlerin bir toplumun sahip olduğu kültür ve medeniyeti oluşturan temellerin (inanç, din, tarih, düşünce, ahlak, hukuk, siyaset ve sanat) hepsini ayrı ayrı içine alan bir yapıda olduğunu belirtir. Değerler, toplumsal olarak kültür içinde kalıplaşan standartları kapsadığı için bir toplum içerisinde insanlar bu standartlara göre davranışta bulunur (Şen, 2007). Bu açıklamalardan hareketle değerlerin kültürle iç içe olduğu anlaşılmaktadır. Bir toplumun yapı taşlarını oluşturan kültürel öğeler o toplum için önemli görülür bir başka deyişle değer arz eder. Kültürel değerlerin topluma birçok boyutta yön veren, içinde bulunduğu topluma göre şekil alan ve toplumsal bütünleşmeyi sağlayan normlar olduğu düşünülebilir.

Kültürleme, insana toplum tarafından kültürel değerlerin kazandırılma süreci olarak tanımlanır (Demirel, 2009). Değerler kültürlenme aracılığıyla insanların toplumsallaşmasını, topluma ayak uydurmasını sağladığı ve ahlaklı, kendi kimliğini bilen kişiler yetiştirmeye katkıda bulunduğu için her toplumda ortak kültürün devam ettirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli görülmektedir (Akay, 2019). Değerlerin sürdürülebilmesinde kültürel temellerin büyük bir katkısı olduğu söylenebilir çünkü kültürün kuşaktan kuşağa aktarım ve değişim özelliği değerleri de büyük oranda etkileyebilir. Karatay'a (2011) göre ailenin, okulun ve toplumun en önemli amaçlarından biri iyi, erdemli ve sağlam karakterli kişiler yetiştirmektir. Sağlam karakterli insan yetiştirmek sadece kişisel boyutta değil toplumsal açıdan da huzuru ve mutluluğu sağlar ve bu hedefi gerçekleştirmek için toplumsal kültür değerlerinin gelecek nesillere aktarılması gerekir. Değerlerin aktarımı sayesinde insan topluma daha kolay uyum sağlar. Birey, davranışları içinde bulunduğu çevreden taklit yoluyla öğrendiği için değerler günlük yaşama şekil veren en önemli kültürel öğelerdir (Uyar, 2007). Bir milletin tarih boyunca ortak olarak ürettiği kültürünün devam ettirilmesinde ve gelecek kuşaklara aktarılmasında

değerlerin payı büyüktür. Değerler aracılığıyla insan kültürlenerek toplumsallaşmış içinde bulunduğu toplumla uzlaşım sağlayabilir. Kazandığı bu kimlikle ahlaklı ve topluma bağlı biri hâline gelebilir. Değerler, kültürel boyutta bireye içinde yaşadığı toplumu tanımasına, topluma uyum sağlamasına ve hareketlerinde toplumsal yapıyı gözeterek davranışta bulunmasına katkı sağlayabilir.

Değerler kültür aracılığıyla gelecek nesillere aktarılan, kişiden kişiye değişen, akla ve mantığa dayanan, her toplumda farklılık gösteren bir özelliktir (İşçi, 2017). Sağlam'a (2020) göre kültürel değerler toplumların duyuş, düşünüş ve davranış şekillerini oluşturan, toplumu güçlendiren ve birleştiren unsurları içeren, her toplumu diğer toplumlardan ayıran gelenek, göreneklere kapsayan ve topluma bir kimlik kazandıran yapılardır. Fichter (2019) değerlerin topluma ve kültüre anlam ve önem kazandıran ölçütler olduğunu belirtir. Her kültürün kendine has bir anlam dünyası, kavrayış ve değerler sistemi bulunduğu belirten Gündoğan'a (2010) göre farklı kültürler, farklı anlam dünyalarını içinde barındırır ve bir kültürde anlamlı olan diğer kültürde herhangi bir anlam taşımayabilir. Değerler hem öğretilir hem öğrenilebilir hem de kültürel etkileşim yoluyla değişen bir yapıdadır. Bununla birlikte değerler her toplumda farklı özelliklerde şekillenir ve değerlendirilir (Gereken, 2018). Bu açıklamalardan hareketle kültürel değerler her toplumda farklı özellikler gösteren, kültürel zenginlikleri bünyesinde barındıran, yerel bir anlam dünyası kurarak toplumsal bir kimlik oluşmasını sağlayan unsurlar olarak ifade edebilir.

2. 2. 4. Değerlerin Evrensel Temelleri

Sosyal bir varlık olarak tanımlanan insan, yaşamındaki birçok karmaşık problem arasında bir uyum sağlamak ve kendi yaşamını sürdürmek için kendi kültürü ve diğer toplumlarla bağını bazı unsurlar aracılığıyla oluşturur. İnsana gerekli bu unsurlardan birisi de değerlerdir (Özkul Ergül, 2019). Yazıcı'ya (2020) göre kültürün temelini oluşturan değerler, kültürlerarası benzerlik ve farklılıklara da duyarlılık sağlar. Günümüzde değişen yaşam şartları ve teknolojik ilerlemeler, insanlar arasındaki uzaklığı büyük ölçüde azaltmıştır. Bu durum farklı toplumlarda yaşayan insanları bir araya getirmiştir ve böylelikle farklı kültürlerden insanlar birleşerek çok kültürlü yapılar oluşmuştur. Oluşan bu çok kültürlü yapıda toplumsal sorun ve karmaşanın önüne geçmek için ortak bir noktada buluşmak gerekir (Erdinç, 2022). Çok kültürlü toplumları ve farklı toplumları bir arada barış içinde tutan değerlerin tüm insanlıkta ortak gözlenebilen evrensel değerler olduğu söylenebilir.

Evrensel değerler, hem kişinin içsel olarak kendisiyle olan ilişkisini hem toplumla ya da toplumsal kurumlarla kurduğu her türlü iletişimi sağlamlaştıran ve bu ilişkilerde insanlık yararını gözetmesine yardımcı olan değerlerdir (Somuncu, 2011). Güzel Candan ve Ergen'e (2014) göre değerler ile ilgili yapılan çalışmalar sonucu evrensel değer olarak benimsenen değerlerin toplum genelinde kabul edilmiş ve günlük hayatı şekillendiren ilişkilerde temel ölçütler olduğu ifade edilmiştir. Onlara göre kabul edilen bu değerler adalet, aileye önem verme, barış, çalışkan olma, dayanışma, duyarlık, dürüstlük, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olma, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverliktir. Schwartz'ın oluşturduğu değer listesi Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) tarafından liste hâlinde verilmiştir. Bu listede evrenselcilik grubunda bulunan değerler anlayışlı olma, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek, açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyada barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olmak, çevreyi korumak ve iç uyumdur. Keskin (2016) öğretmenlerle geliştirdiği ölçek sonucunda evrensel değerleri adalet/adil olma, özgürlük, sevgi, saygı, barış, bağımsızlık, sağlıklı olmaya önem verme, doğal çevreye duyarlılık, hoşgörü, sorumluluk, temizlik, yardımseverlik, çalışkanlık ve duyarlılık olarak belirlemiştir. Birkök (2019) ise beş temel evrensel değer bulunduğunu, diğer tüm değerlerin bu değerlerden türediğini dile getirmiştir. Ona göre en genel evrensel değerler özgürlük, eşitlik, adalet, bilim ve sanattır. Araştırmacıların evrensel değer ifadelerindeki benzerliklerinden hareketle bu değerlerin insanlığı geliştiren değerleri kapsadığı, bireye iyi bir insan olma, toplumla uyum kurma ve topluma yarar sağlama boyutunda katkı sağladığı sonucuna ulaşılabilir.

Dünyada hızlı bir ilerleme ve değişim yaşanmaktadır. Dünyadaki bu değişimden değerler de etkilenmektedir. Eski geleneksel değerlerin yerini yeni evrensel değerler almakta ve bu evrensel değerler tüm insanlığın ortak kabulüyle oluşan yeni toplumsal hedefleri içermektedir (Aktan, 1998). Buradan hareketle evrensel değerlerin tüm dünyayı ve insanı içine alan ve insanlığı ortak bir paydada birleştiren ve bütünleştiren değerler olduğu söylenebilir (Ercan, 2001; Somuncu, 2010; Altunay ve Yalçınkaya, 2011).

Evrensel değerler “tüm insanlığın tarih içinde ürettiği ortak işlevsel, aydınlatıcı ve yönlendirici genel ilkeler” (Birkök, 2019: 494) olarak tanımlanmaktadır. Schwartz ve Bilsky (1987) değerlerin “evrensel insan gereksinimlerinin bilişsel yansımaları” olduğunu belirtmiştir. Evrensel değerleri üç evrensel ihtiyacın bilişsel temsili olarak gruplamışlardır.

Bunlar: (a) biyolojik ihtiyaçlar, (b) kişilerarası koordinasyon için etkileşimsel ihtiyaçlar (c) grup refahı ve hayatta kalma için toplumsal taleplerdir. Evrensel değerlerin tüm insanlığın ortak geliştirdiği ve insanlığın gelişimine hizmet eden değerleri kapsadığı düşünülebilir. Dünyadaki tüm varlıklardan farklı olarak akıl gücünü kullanan insanın, vicdan gelişimi ile kendi öz varlığına yabancılaşmasının önüne geçen eylemlerde ortaya çıkan ve tüm insanlığın ve toplumun yararını sağlayan unsurun evrensel değerler olduğu söylenebilir (akmak, 2000). Evrensel değerlerin kişiye varlığının ilk özünde bulunan değerleri kavrama ve bu kavrayışla tüm insanlıkla bağ kurma imkânı verdiği anlaşılmaktadır. Evrensel değerlerin kolektif bir şekilde insanlık tarihinden bugüne kadar sürekli üretilen, her şartta insanlığın kolektif yararını gözetten ve her insanda ortak olarak bulunan temel değerler olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Toplumsal bağı oluşturan şeyin ortak çıkarlar olduğu düşünülebilir. Bu ortak çıkarların birleşimi toplumu meydana getirdiği için toplumun yönetiminde ortak çıkarların gözetilmesi önemlidir (Rousseau, 2019). Rousseau'nun (2019) belirttiği ortak çıkarların tüm insanlığı ilgilendiren evrensel değerler olduğu kavranabilir ve evrensel değerlerin olması toplumun oluşumunda ve birleşiminde etkilidir. Toplumun yönetiminde birleştirici unsur olmaları yönünden evrensel değerler etkilidir. Birkök (2019) evrensel değerleri, tüm insanlığın tecrübeleriyle oluşan temel dinamikler olarak tanımlamıştır. Bir başka deyişle evrensel değerler tüm insanlığı ortak gayelerde birleştiren, insanların ortak deneyimleriyle oluşan, insanı toplumsallaştıran ve dünya vatandaşı konumuna getiren temel ölçütler olarak ifade edilebilir.

Bir toplumda evrensel değerlere ulaşmak için millî değerlerin doğru bir şekilde özümsenmesi ve evrensel değerlerin bireye millî değerlerle aynı anda verilmesi gerekir (Mindivanlı ve Aktaş, 2011). Bu noktada insanların değerleri doğru kavrayabilmesi ve uygulaması için yaşadığı toplumun dilini doğru bir şekilde öğrenmesinin gerekli olduğu düşünülebilir. Bu sebepten ötürü dil eğitimine, millî ve evrensel değerlere ulaşmak için öncelik verilmelidir (Kara, 2018). Dil, millî ve evrensel değerlerin doğru bir şekilde inşa edilmesinde ve bu değerlerin sürdürülmesinde bir köprü görevi görmektedir.

Evrensel değerleri benimsemiş kişiler yetiştirmek aile, toplum ve okulun temel hedeflerindedir ve bu hedefe ulaşmak için evrensel değerlere uygun verilen eğitim programları toplumsal ve bireysel açıdan sağlıklı ilişkilerin kurulmasına, demokratik bir yaşamın oluşmasına, başkalarıyla yaşamak için gereken temel davranışların belirlenmesine

ve karakter oluşumuna önemli katkılar sağlayabilir (Eğitim Sen, 2015). Evrensel değerlerin birey ve topluma katkılarının yanı sıra bu değerlerin temel toplumsal kurumların (aile, siyaset, eğitim, ekonomi, din) işleyişinde de etkisi ve katkısı bulunur. Evrensel değerlerin etkisi ne kadar artarsa her alanda toplumsal ve bireysel gelişme sağlanır ve toplum ile birey arasında tüm kurumlarda uyum oluşur (Birkök, 2019). Evrensel değerlerin bireye ve topluma çok yönlü katkılar sağlayan ve tüm insanlığı ilerleten yapılar olduğu söylenebilir.

2. 3. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerlerle ilgili birçok farklı sınıflama yapılmıştır. Bu farklı sınıflandırmaların temelinde değerlere bakış açısı yatmaktadır. Bireysel ve sosyal değerler açısından farklı sınıflandırmalar mevcuttur ve değerler sosyal bilimlerde psikoloji, sosyoloji ve sosyal psikoloji alanlarında sınıflandırılmaya çalışılmıştır (Şahin, 2021).

2. 3. 1. Uluslararası Alanyazında Değer Sınıflandırmaları

Uluslararası alanyazında tespit edilen değer sınıflandırmalarına kronolojik olarak yer verilmiştir.

1910-1920’li Yıllar: Değerlerle ilgili ilk sınıflama örneği Scheller (1916) tarafından yapılmıştır. Scheller değerleri basit ve kutsal değerler olarak iki gruba ayırmış, bu değerleri belirlediği alt değerlere göre karşılaştırmalı incelemiştir (Scheller, 1916; akt. Bilici, 2018). Değerlerle ilgili tespit edilen ikinci sınıflamada Spranger (1928) değerleri altı başlıkta toplamıştır. Bunlar estetik, teorik, ekonomik, siyasi, toplumsal ve dinî değerlerdir (Spranger, 1928; akt. Dilmaç ve Ulusoy, 2020).

1950-1970’li Yıllar: Moris (1956) değerleri faal, kavranmış ve amaç değerler olmak üzere üç grupta sınıflamıştır. Faal değerler, insan isteklerini gösterir; kavranmış değerler, toplumsal ve kültürel değerleri kapsar; amaç değerler ise bireysel ve normların dışında bir konuya veya olaya yüklenen anlamı içerir (Moris, 1956; akt. Şahin, 2021). Bir başka sınıflama örneğinde Rokeach (1974) değerleri amaç ve araç değerler olarak gruplandırmıştır. Amaç değerler kişinin tercih ettiği hedefleri kapsarken araç değerler kişinin davranışlarındaki ahlaki değerler ve yeterlilikleri içine alan davranış kalıplarıdır. Amaç ve araç değerler idealler ve davranış biçimlerini gösterir (Rokeach, 1974; akt. Şahin, 2021). Değerleri insan ilişkileri temelinde ele alan Nelson (1974) ise değerleri bireysel, grup ve sosyal değerler olmak üzere üç grupta incelemiştir. Bireysel değerler bireyin

tercihlerini kapsar. Grup değerleri bir grup içerisindeki kişilerin paylaştığı değerlerdir. Sosyal değerler ise kişinin sosyal hayatını devam ettirmesine katkı sağlayan değerlerdir (Nelson, 1974; akt. Aslan ve Aybek, 2019).

1980-1990'lı Yıllar: Kahle (1983) değerleri kişisel olarak önem sırasına göre sınıflamış ve bu sıralamaya göre değerleri hazcı, empatik, kendini gerçekleştirme olmak üzere üç başlıkta incelemiştir. Kahle'nin değer sınıflaması bireysel açıdan yapılmıştır (Kahle, 1983; akt. Şahin, 2021). Değerleri ahlak temelinde ele alan Lickona'ya (1991) göre değerler, ahlaki değerler ve ahlaki olmayan değerler olmak üzere iki grupta sınıflanmıştır (Lickona, 1991; akt. Acat ve Aslan, 2012). Schwartz (1992) değerlerin evrensel olduğu düşüncesinden hareketle Rokeach'ın değer sınıflaması üzerinde çalışarak 10 temel değer tipi belirlemiştir. Bunlar öz yönetim, uyarılma, hazcılık, başarı, güç, güvenlik, uyum, gelenek, iyilikseverlik ve evrenselciliştir. Bu değer tiplerinin alt başlığında ise toplam 56 tane değer belirtmiştir (Schwartz, 1992; akt. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000). Winter, Newton ve Kiripatrik (1998) değerleri insanın ilgili olduğu topluma göre ailevi, toplumsal ve bireysel değerler olmak üzere üç grupta incelemiştir (Winter, Newton ve Kiripatrik, 1998; akt. Ulusoy ve Dilmaç, 2020).

2000'li Yıllar: Refshauge (2004) değerleri temel değerler olarak sınıflamıştır. Refshauge'ye göre temel değerler şunlardır: mükemmellik, saygı, sorumluluk, kalıtım, işbirliği, özümseme, tarafsızlık ve demokrasi (Refshauge, 2004; akt. Okur ve Çapoğlu, 2015). Değerleri daha çok ahlak temelinde sınıflayan başka araştırmacılar Prencipe ve Helwing (2004) değerleri altı grupta incelemiştir. Bunlar ahlaki değerler, ahlaki karakter değerleri, ahlaki olmayan karakter değerleri, siyasi ahlaki değerler ve geleneksel siyasi değerlerdir (Prencipe ve Helwing 2004; akt. Ulusoy ve Dilmaç, 2020). Naagarazan (2006) ise değerleri beş grupta incelemiş, bu değerlere bağlı alt değerler belirlemiştir. Bu beş grup değer ise doğru davranış, barış, doğruluk, sevgi ve şiddetsizliktir (Naagarazan, 2006; akt. Akay, 2019).

2. 3. 2. Ulusal Alanyazında Değer Sınıflandırmaları

Ulusal alanyazında tespit edilen değer sınıflamalarına kronolojik olarak yer verilmiştir.

1960-1980'li Yıllar: Ülken (2022) 1964 yılında değerlerle ilgili yurt içinde tespit edilen ilk sınıflamayı yapmış ve değerleri içkin, aşkın ve normative olmak üzere üç grupta toplamıştır. İçkin değerler, bilmenin hâkim olduğu kavramlar, duygular ve eşyalarla olan

ilişkiden doğar. Aşkın değerler ise kişiler arası ilişkilerle oluşur. Normative değerler ise kişilerin sözleri, şeyler ve eylemlerin birbiriyle değişiminden ortaya çıkar. Mengüsoğlu (2021) 1965 yılında değerleri, yüksek değerler (sevgi, şeref, adalet, bilgi, doğruluk, masumluk, saflık, dürüstlük vb.), araç değerler (fayda, çıkar, kuşku, çekememezlik, kıskançlık ve her türlü maddi değerlerden para, mülkiyet vb.) ve davranış değerleri (görgü kuralları ve geleneksel değerler) olarak üç grupta incelemiştir. Tezcan (1974) değerleri erkeklik, kadınlık, analık, namus, akrabalık, hemşerilik, temizlik-pislik, eğitsel, ekonomik, dinsel, siyasal, ailesel olmak üzere 12 başlıkta incelemiştir. Şirin (1986) ise değerleri, aracı ve temel değerler olarak iki grupta incelemiştir.

1990-2000’li Yıllar: 1990-2000’li yıllar arasında değer sınıflamalarında artış görülmektedir. Ketenci (1997) değerleri sekiz başlıkta sınıflamıştır. Bunlar insani değerler, toplumsal değerler, etik değerler, millî değerler, burjuva değerleri, batılı-doğulu değerler, evrensel ve İslami değerlerdir. Bireysel değerlere yönelik olarak Dilmaç (1999), insanların yaşamlarında yer alan ve önemsedikleri değerlerden bazılarını insanları sevme, uyumlu olma, hırsları kontrol altına alma, başkalarının mutluluğunu isteme, kendini kontrol etme, iyi insan olma, manevi değerlere inanma, yardımsever olma, tecrübeli ve bilgili olma, dost edinme, evlat yetiştirme ve eser oluşturma şeklinde sıralamıştır. Güngör (2010) Spranger’in değer sınıflamasına 2000 yılında ahlaki değerleri eklemiştir. Bu sınıflamada değerler estetik, ahlaki, teorik, iktisadi, dinî, siyasal ve sosyal olmak üzere sıralanmıştır. Özensel (2003) değerleri hazcı, bilgi-bilişsel, ahlaki, estetik, dinsel değerler olmak üzere beş grupta sınıflamıştır. Bu sınıflamada her değerın olumlu ve olumsuz yönü temel alınmıştır. Akbaş (2004) sekizinci sınıf öğrencilerinde değerleri tespit etmek için yaptığı çalışmada değerleri geleneksel, demokratik, çalışma-iş, bilimsel ve temel değerler olarak beş başlıkta sınıflamıştır. Evin ve Kafadar (2004) değerleri ulusal ve evrensel değerler olarak sınıflamıştır. Evrensel ve ulusal değerleri ayrı ayrı dokuz başlıkta incelemiştir. Evrensel değerler; insan onuruna ve haklarına saygı, dünya barışını koruma, düşünce ve inanç özgürlüğü, sevgi ve eşitlik, adil olma, hoşgörü, dayanışma, bağımsızlık, bilimsellik, demokrasi ve çevre bilincidir. Ulusal değerler; millet, devlet, vatan, ordu, cumhuriyet, ulusal simgeler, kahramanlık, dil, gelenek ve göreneklerdir. Keskin (2008) değerleri estetik, etik, ahlaki, toplumsal ve evrensel şeklinde sınıflamıştır.

2010-2020’li Yıllar: Acat ve Aslan (2012) değerleri sınıflandırmak için Eskişehir’de yaşayan 1726 veli ve 575 öğretmenle yaptıkları çalışma sonucunda değerleri beş grupta

sınıflandırmışlardır. Bu değerler muhafazakâr-geleneksel, ulusal-millî, öze dönük-kişisel, sosyal-toplumsal ve bilimsel-yenilikçi şeklindedir. Değerleri evrensel bir bakış açısıyla ele alan Birkök'e (2019) göre adalet, eşitlik, özgürlük, bilim ve sanat olmak üzere beş evrensel değer vardır. Bu sınıflamada değerler, sosyolojik anlamdaki olgusal değerlerdir.

2. 4. Türk Eğitim Programlarında Değerler

Türk tarihinde değerler eğitime bakılacak olursa dünyadaki gibi ahlak eğitiminin değerler eğitiminde temel alındığı söylenebilir (Yıldırım ve Demirel, 2019). Türk tarihinin başından beri masallarda, efsanelerde, destanlarda, şiirlerde, hikâyelerde değerlere yer verildiği için değerler eğitiminin ne zaman başladığı tam olarak bilinmemektedir (Kahramanoğlu, 2019). İslamiyet Öncesi Dönem'de yetiştirilmek istenen insan modeliyle ilgili özelliklere şiirler, atasözleri, kitabeler ve destanlardan ulaşılabilir (Ekşi ve Katılmış, 2015). Bu eserlerde destan ve kitabelerde bağımsızlığın önemi, yöneticinin yiğitliği ve halkının yararı için çalışan bir kişi olması, halkın çalışkan olması, yönetici ve halkın töreye bağlı olması, halkın birlik beraberlik içinde olmasının üzerinde durulmuştur (Ergin, 2003). Şiir ve atasözlerinde insanın erdemli biri olmasına yönelik öğütler bulunmaktadır (Akyüz, 2011). İslami Dönem'de ise değerler eğitimi ahlak açısından ele alınmış ve dinî eğitim aracılığıyla camilerde, medreselerde, mekteplerde eğitimler verilmiştir ve bu dönemde ahlak alanında birçok eser yazılmıştır (Kaya, 2012). Tanzimat'la birlikte açılan modern okullar programlarında ahlak derslerine yer vermeye başlamıştır (Ağırakça, 2012).

İkinci Meşrutiyetten günümüze kadar (1913 Musahabat-ı Ahlakiyye, 1922 Malumat-ı Medeniyye, 1924 Musabahat-ı Ahlakiyye ve Malumat-ı Vataniye, 1926 Yurt Bilgisi, 1968 Sosyal Bilgiler içinde) programlarda doğrudan ya da dolaylı bir şekilde değerler eğitime yer verilmiştir (Keskin, 2008). Cumhuriyet Dönemi'nde ise değerlerini benimseyen bireyler yetiştirmeyi kurulan yeni yönetimin esas aldığı görülmektedir (Ekşi ve Katılmış, 2015). Türk tarihinde değerler eğitiminin 19. yüzyılda dinî ve ahlaki açıdan, 20. yüzyılda ise dinle birlikte öğretim programları içinde ele alındığı söylenebilir.

21. yüzyılda dünyada yaşanan sorunların değerlerden uzaklaşılmasına sebep olduğu düşüncesi ile eğitim sisteminde bu eksikliği düzeltmek için ilk olarak 2005 yılında Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda ve Hayat Bilgisi, Medya Okuryazarlığı programlarında değer eğitime yer verilmiştir (Yaylacı ve Beldağ, 2018). 2005 yılında değişen programda değerler Sosyal Bilgiler Programı dışında Türkçe Dersi Programı'nda genel amaçlarda, fen

bilimlerinde öğrenme alanlarında, din kültüründe din eğitimi-değerler eğitimi değişikliğiyle yer almıştır (Kaymakcan ve Meydan, 2011; Kahraman, 2019). Program değişikliğiyle birlikte 2010 yılında MEB Tarafından Uluslararası Değerler Eğitimi Konferansı yapılmış, Değerler Eğitimi Genelgesi yayımlanmış ve okullarda değerler eğitiminin nasıl yapılacağı açıklanmış, 18. Millî Eğitim Şurasında “Spor, Sanat, Beceri ve Değerler Eğitimi” başlıkları gündeme alınmış, aynı değerleri projesi il milli eğitim müdürlüklerince uygulanmıştır (Kahraman, 2019).

2017 yılında ise Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca “Müfredatta Yenilenme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine” başlıklı basın bildirisinde değerler eğitimine yer verilmiş ve 10 kök değer ve bu değerlerle ilişkili tutum ve davranışlar belirlenmiştir. Değerler eğitiminin Türk eğitim sisteminin ulaşmak istediği en son amaç ve ruh olduğu belirtilmiş ve tüm öğretim programlarında bütüncü unsur olarak değerlerin yer aldığı açıklanmış, bu değerlerin öğrencilere ders içi ve ders dışı uygulamalarla kazandırılması, bu amaçla okul ve aile arasında iş birliği yapılmasının önemi vurgulanmış, değerlerin kalıcı olması için daha çok öğrencilerin aktif olduğu yöntemlerin benimsenmesi üzerinde durulmuştur (TTKB, 2017).

2017 yılında ortaya çıkan değişimler yenilenen öğretim programlarında 2019 yılında yer almaya başlamıştır. 2019 yılında yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda “Öğretim Programlarının Perspektifi” başlığında değerlerin eğitim programlarının perspektiflerini oluşturan ilkeler olduğunun üzerinde durulmuş, programın değerleri ayrı bir öğretim alanı olarak görmediği, değerlerin ulaşılması hedeflenen amaç olarak programların bütününe kapsadığı belirtilmiştir (TDÖP, 2019). Bununla birlikte “Türkçe Öğretimi Programı’nın Özel Amaçları” başlığında değerlerle ilgili olarak millî, manevî, tarihî, kültürel, sosyal ve ahlaki değerlere önem gösterilmesinin sağlanması; estetik ve sanatsal değerlerin fark edilmesi ve benimsenmesi için Türk ve dünya kültür, sanat eserlerinden faydalanılmasının amaçlandığı belirtilmiştir (TDÖP, 2019). 19 Kasım 2022 tarihinde ise MEB tarafından öğretmenler için millî ve evrensel değerlere odaklı 120 farklı etkinliği içinde barındıran “Değerler Eğitimi Etkinlik Kitabı” yayımlanmıştır (MEB, 2022). Değerler eğitimi tüm bu tarihî ve güncel süreç göz önünde bulundurulduğunda Türk eğitim sisteminin ayrılmaz ve önemli bir parçasıdır ve değerler eğitimine verilen önem her geçen gün artmaktadır.

2. 4. 1. Kök Değerler

2017 yılında gerçekleştirilen müfredat yenilemesinde değerler diğer programlardan farklı olarak yeni programın ana odağı olarak görülmekte ve programda öğrencilere kazandırılması hedeflenen 10 kök değer millî, manevi ve evrensel değerleri kapsadığı belirtilmektedir (MEB, 2017). Millî değerlerin toplumsal ve kültürel temelleri, manevi değerlerin ise bireysel boyutu düşünüldüğünde kök değerlerin bireysel, toplumsal, kültürel ve evrensel kodlar taşıdığı düşünülebilir. Bakanlıkça belirlenen 10 kök değer ve bu kök değerlere ait tutum ve davranışlar şunlardır:

1. “Adalet: adil olma, eşit davranma, paylaşma
2. Dostluk: adil olma, eşit davranma, paylaşma
3. Dürüstlük: diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma
4. Öz denetim: davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme
5. Sabır: azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme
6. Saygı: alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme
7. Sevgi: aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma
8. Sorumluluk: kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme
9. Vatansızlık: çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme
10. Yardımsızlık: cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma” (MEB, 2017).

2. 4. 1. 1. Adalet Kök Değeri

Kişinin yapmış olduğu bir hareket başka birinin değer dünyasında değişikliğe neden oluyorsa yeni bir ölçü değer oluşur. Değerlerin karşılaştırılmasında üç ölçü bulunur. Bunlar hakikat, adalet ve faydadır. Ölçü değerler içinde en önemli değer adalettir (Ülken, 2022). Adalet, toplum içinde şekillenen insanın toplumsal hayatın içinde nasıl bir yaşam sürdürmesi gerektiğini düzenleyen bir rehber konumundadır (Töremen ve Tan, 2010). İnsanın bulunduğu her yerde sağlıklı işleyen bir düzenin olması şarttır. Bu şartı sağlayan ise adalettir. Bu noktada her kurumda, toplumsal işleyişte, kişiler arası ilişkilerde adaletin olması ve davranışlarda adil olunması önemlidir (Küçükçene ve Aydoğan, 2018). Tanımlardan anlaşılacağı üzere adalet, yasalarla düzenlenen hak ve özgürlüklerin korunması ve herkese aynı derecede hakların kullanılmasını boyutunda millî ve toplumsal bir değerdir. Bununla birlikte kişilere uygun olanın verilmesi ve tüm davranışlarımızda

hakkın ölçü olması yönüyle bireysel ve evrensel bir değerdir.

Adalet değeri; toplum yaşamına yön veren, insanların bir arada sorunsuz bir şekilde varlıklarını sürdürmelerini sağlayan, herkesin hak ettiğini elde etmesine fırsat tanıyan ve bu hak edişi yasalarla koruyan, toplum içinde herkese eşit bir yaşam fırsatı sunan, insanlara davranışlarında ahlaki olarak bir ölçü oluşturan bireysel, millî, toplumsal ve evrensel temellerin hepsini içinde barındıran bir kök değerdir.

2. 4. 1. 2. Dostluk Kök Değeri

Dost, insanın hayatındaki tüm insanlar arasında kendisine en yakın gördüğü ve bu yakınlıktan doğan güvenle beslenen olumlu-olumsuz tüm duyguların paylaşıldığı, özel hayatın çekinmeden anlatıldığı en yakın arkadaş olarak tanımlanabilir ve dostluk, dost olarak görülen kişiyle kurulan kuvvetli bağlardır. Dost olan kişi arkadaşının her koşulda iyi olmasını ister ve dostluk ilişkileri çıkar duygusundan uzak, samimiyet temelinde oluşturulan, sevilen arkadaşına yönelik koruma duygusu taşıyan özel bir bağdır (Altın, 2010; Duran ve Bitir, 2021).

Dostluk en az iki insanın arasında oluşan duygu, amaç, inanış ve fikir birliği ya da benzerliğidir. Dostluk, arkadaşlıkla başlayarak sevginin artmasıyla birlikte aşamalı bir şekilde kurulur. Zamanla karşılıklı olarak duyulan güven, çıkarsız sevgi, fedakârlık, saygı ve vefa duygusunun artmasıyla dostluk ilişkisi netleşir (Çelik, 2008). Herkesle arkadaş olunabilirken tüm bu niteliklerden dolayı dost görülen insanlar daha az ve bir o kadar da kıymetlidir. İnsanın ailesinden sonra kendini en güvende hissettiği kişi bu sebeple dostudur. Dostluk değeri insanların kurmuş olduğu yapıcı ve güvende hissettiren ilişkilerin bütününe içine alır.

Dostlukta kişinin kendi seçimleri doğrultusunda bir ilişki gelişir. Buradan hareketle dostluğun arkadaşlığı içermesiyle birlikte arkadaşlığın ötesine geçen daha nitelikli bir ilişki olduğu söylenebilir (Gökçalp, 2021). Dostluk kök değerinin sevgi kök değeri gibi insan ilişkilerinde olumlu bir bağ kurulmasına yardımcı olması bakımından toplumda daha sağlıklı bir etkileşimin olmasına destek olabilen önemli bir değer olduğu düşünülebilir.

2. 4. 1. 3. Dürüstlük Kök Değeri

Ahlak açısından her koşulda, zamanda ve yerde doğru söyleme, hüsnüniyet, doğru sözlü

olma olarak açıklanan dürüstlük bir toplumda olması gereken önemli değerlerdendir (Hazım, 2019). Dürüstlük her insanda olması hedeflenen bireysel, toplumsal ve evrensel bir kök değerdir. Sokrates'e göre eğrinin bir ailede, şehirde, orduda ve toplulukta her yerde kendini gösterme gücü vardır. Ona göre eğrilik insanları işlerini yapamaz hâle getirir ve kendisine, karşıtı olan doğruluğa düşmandır (Platon, 2017). Dünyadaki değer kaybı karşısında varlığını korumakta güçlük çeken doğruluk, tüm bu zorluklara rağmen eğriyi güçlü kılmayı amaçlayan fikirleri kovma isteğidir (Çapan, 2007).

Dürüstlük insanın içi ve dışının, kendisi ile diğerinin birbirini görme mesafesinde bulunması, hiçbir şeyin gizlenmemesi, her şeyin olduğu gibi aktarılmasını sağlayan bir içgüdüdür. Bununla birlikte dürüstlük bir karakter olgusudur ve karakter kumaşının düzgün dokunmuş motiflerden oluşması onun daha net, sağlam ve berrak bir yapıda olduğunu gösterir. “Karakter, düzgün fitrat üzerine inşa edilmiş sağlam değerlerin bir bütünlük içinde yan yana getirilmesidir. Dürüstlük; bu bütünlükten dışarıya yansıyan duygu, düşünce ve eylem uzantılarıdır” (Emre, 2020: 25-26). “Bir şey gerçeğe ne kadar yakınsa o kadar aydınlıktır” (Platon, 2017: 229). Dürüstlüğün bireyi, toplumu ve dolayısıyla dünyayı gerçeğe yaklaştırarak aydınlatan bir ayna olduğu söylenebilir.

2. 4. 1. 4. Öz Denetim Kök Değeri

Öz denetim dürtü ve isteklerin kontrol edilip onlara karşı konması, kasten davranışların engellenmesi ya da planlaması, herhangi bir dışsal denetim olmadan sosyal normlara uygun davranışlar sergilenmesi olarak tanımlanabilir (Cin ve Tanrıseven, 2020). Aamodt ve Wang'a (2018) göre öz denetim, ailelerin çocuklarına vereceği en güzel hediyedir. Çünkü kendini kontrol etme becerisine ulaşan çocuk, karşılaştığı her zorluğu kendi öz gücüyle aşabilir ve kendi üzerinde söz sahibi olabilir. Öz denetim insanın içinde yaşadığı çatışmaları önler, iç dünyasında bütünlüğe ulaşmasını sağlayarak onun daha huzurlu ve mutlu olmasını sağlar (Yakut, 2019). Öz denetimin kişinin kendisine uyguladığı içsel bir ölçü olduğu düşünülebilir. Bu yönüyle ölçü, isteklere ve tutkulara vurulan dizgin, kendine hâkim olmak, kendini tutmak olarak ifade edilebilir (Platon, 2017). Öz denetim kişinin topluma uygun olmayan yanını törpülemesini, kendine hâkim olarak irade sahibi bir varlık olmasını sağlayan bireysel, toplumsal ve evrensel bir değerdir.

2. 4. 1. 5. Sabır Kök Değeri

“Sabır, bir kişinin hayal kırıklığı, sıkıntı ve acı karşısında sakince bekleme eğilimidir”

(Schnitker, 2012: 263). Sabır değerinin karşılaşılan her türlü g durum karşısında olgun bir bekleyiş olduğu söylenbilir. Karşılaşılan güçlüklerde, hayatın zorluklarında, gerçekleşmesi uzayan durumlarda her insanın verebileceği tepkiler bireyseldir ve karşılaşılan yeni durumların gerçekleşmesinin belli bir zamana bağlı olmasını bilmek, anlamak insanı olgunlaştırabilir (Izgar ve Elişk Bülbül, 2017). Sabır değerinin her kişinin karşılaştığı g durumlardaki tepkisinin farklı olması yönüyle bireysel, tüm insanların genel olarak bu değeri taşıması bakımından evrensel bir değer olduğu düşünülebilir.

Sabır değeri, kişiye zorlu durumlar karşısında telaşsız bir bekleyiş sağladığı için onu olumsuz duygu ve düşüncelerden arındırır ve bu telaşın yaratacağı streten uzaklaştırarak insanın yaşam kalitesinde artış sağlar (Okçu ve Pilatin, 2018). Sabır sayesinde insanlar meydana gelebilecek her türlü çatışma durumundan uzaklaşabilir veya zorluklarla başa çıkarak yaşamda karşılaştıkları problemlili durumların etkisini en aza indirebilir (Kıral, 2019). Sabrın, kişinin psikolojik olarak sağlıklı bir hayat sürmesine, öz gücünü kazanmasına ve iradesini geliştirmesine destek olan bir değer olduğu anlaşılmaktadır.

Sabır insanların öfke kontrolünü sağlama, karşılaşılan farklı durumları hoş görme vb. duyguları kapsadığı için duyusall alan içerisinde (elikz ve Gl, 2018). Karşılaşılan her türlü g duruma insanın kendi isteğiyle dayanma iradesi sağlaması ve sorunlara zmlyici bir yaklaşım sunması bakımından ise sabır bilişsel ve davranışsal alandadır (Doğan ve Gülmez, 2014). Bununla birlikte sabır insanda doğuştan bulunmaz, insan deneyimleyerek ve zaman içerisinde sabırlı olmayı öğrenir. Bu noktada sabır öğretilebilir bir değerdir (Blount ve Janicik, 2000'den akt. Gökalp, 2022).

2. 4. 1. 6. Saygı Kök Değeri

Saygı, karşımızdaki insanı olduğu gibi görmek ve insanın kendine has olan bireyselliğini kavrayabilmektir (Fromm, 2003). Saygının kişisel davranışlarımızda değer verdiğimiz her Şeye karşı bir ölçülü olma durumu taşıdığı düşünülebilir. Saygı kök değeri, tüm ülkelerde kutsal görülen her Şeye karşı zen gösterilmesi boyutunda evrensel; her ülkenin farklı yaşam biçimlerinden meydana gelen farklı kutsallarının bulunması bakımından millî; kültüre, yaşa ve konuma göre hürmet duygusu taşıması bakımından toplumsal; başkalarını rahatsız etmeme ve insanları oldukları gibi kabul etme konusundaki kişisel duyarlılıklarımız bakımından da bireysel değerleri içerir.

İnsan ilişkilerinde kişi ve kişinin karşısında diğerleri bulunur. Bu karşılıklılık düşünüldüğünde iki tarafında ilişkide memnun edici bir düzeyde olması için saygı önemlidir. Saygının olmadığı ilişkilerde insanlar bir arada duramaz ve çoğu insan birbirinden uzaklaşır (Güngör, 2000). Buradan hareketle saygı, insanların bir arada kaliteli bir ilişki kurmasında önemli bir destekleyicidir.

İnsanlar varlıklarını sürdürmek için birlikte yaşamaya ihtiyaç duyar. Birlikte yaşayan insanların bu ortak yaşam biçimini devam ettirmek için birbirlerine karşı özenli ve ölçülü olmaları gerekir. Evrensel ahlak ilkelerini içinde barındıran saygı, insanların bir arada yaşamasında önemli bir ölçüt oluşturur. Kişilerin birbirlerine karşı ölçülü ve dikkatli olmaları birbirlerinin yaşam alanlarına gösterdikleri önemin bir göstergesidir. İnsanlar birbirlerine karşı hareketlerinde, davranışlarında, tutumlarında sınırlarını bilmelidir (Kıral, 2018). Bu sınırın bilinmesi insanların hayatını kolaylaştırmakla birlikte kişisel ve toplumsal uzlaşımı sağlar, her türlü iletişim probleminin önüne geçer.

2. 4. 1. 7. Sevgi Kök Değeri

Sevgi her insanda bulunan etkinlik olmakla birlikte insanın kendi bireyselliğini ve bütünlüğünü korumasını sağlayan ruhsal bir güç ve birleşmedir. Sevgi hem insanın kendisi olarak kalmasına destek olarak insanı çevresindeki kişilerden ayırır ve kişisel bütünlüğünü sağlar hem de yalnızlık duygusundan kurtarır, kişinin kendisinin oluşturduğu duvarları yıkmasına güç verir ve bu yönüyle insanı diğer insanlarla birlik olmaya sevk eder (Fromm, 2003). Sevginin tüm değerlerin oluşumunda en derinde bulunan, diğer değerlerin zeminini oluşturan temel bir değer olduğu düşünülebilir (Korkutan ve Kaplan, 2022). Sevgi tüm değerleri içinde barındırır. Yardımseverlik değeri insan ve canlılara duyulan sevgiden, vatanseverlik değeri vatan sevgisinden, dostluk değeri insan sevgisinden, saygı değeri yine insan ve canlı sevgisinden beslenir (Güzel Candan ve Ergen, 2014). Sevgi değerinin olmadığı yerde diğer değerlerin bulunması zorlaşır. Sevgi, insanı güzellikler adına harekete geçiren en temel ruhsal bir iyi oluş duygusudur.

Sevgiyi insanın kendi içinde geliştirmeye başladığı pasif bir duygu değil aktif bir etkinlik olarak tanımlayan Fromm'a (2003) göre sevgi ilk önce almak değil vermektir. Sevgi, insanın içinde başlayarak dışarıya doğru yayılan ve yayıldıkça insanlar arasındaki ilişkileri daha anlamlı hâle getiren bir değerdir. Çünkü insan kendini sevmekle işe başladığında sevgi daha anlamlı olabilir. Kendini seven insan yaşamını, çevresindeki insanları ve

canlıları, yaptığı işi kısacası her şeyi sever. Bu her şeyi sevme durumu insanın hayattan zevk almasını sağlayarak hayata karşı olumlu bir bakış açısı geliştirmesine etki eder ve insanın biyolojik ve psikolojik olarak sağlıklı olmasına katkı sağlar (Güzel Candan ve Ergen, 2014). Sevgi, çift yönlü olarak bireye kendisini keşfetme, çevreyle olumlu bağ kurma imkânı sağlayan bireysel, toplumsal, evrensel bir değerdir.

2. 4. 1. 8. Sorumluluk Kök Değeri

Sorumluluk, insanın kendi sınırları içinde gördüğü olaylara ve her şeye hesap verebilmesidir (Cüceloğlu, 2019). Yavuzer'e (2000) göre sorumluluk; çocukluktan başlayarak yaşa, cinsiyete ve gelişim dönemlerine uygun olarak görevlerin yerine getirilmesidir. Sorumluluk kişinin kendisine, çevresine ve topluma karşı yerine getirmesi gereken davranışlar bütününe kapsayan bireysel, toplumsal ve evrensel bir değerdir.

Sorumluluğun bireysel sorumluluk ve sosyal sorumluluk olmak üzere iki boyutlu olduğu söylenebilir (Özen, 2013). Bireysel sorumluluk; kendi davranışlarının sonuçlarını üstlenmek, kendine karşı mesuliyet taşımak, bir şeyi başardığında kendini kutlamak, başarısız olunca başkalarını değil kendini suçlamak olarak ifade edilebilir (Golzar, 2006). Sosyal sorumluluk ise insanın diğer insanlara karşı yükümlülüklerini kapsar. Diğer insanların iyiliğini, mutluluğunu istemeyle ilişkili olarak onlara yardım etmeyi içeren içsel bir görev duygusu ve sivil bir katılımı kapsayan başkalarına karşı davranışlarımızdaki görevlerimiz sorumluluğun sosyal boyutunu belirler (Özen, 2015).

Sorumluluk insanın içinde yaşadığı çevreye uyum sağlamasına yardımcı olur ve onun toplum tarafından değer ve saygınlık görmesini sağlar (Özay Köse ve Gül, 2020). Bununla birlikte sorumluluk kişisel bir kontrol mekanizması olduğu için sorumluluk duygusu gelişen kişinin başkalarının onu yönlendirmesine ihtiyacı olmayabilir. İçsel bir kontrol mekanizmasına sahip olan kişiler kendilerini denetleyebilir ve kendisine davranışları konusunda uyarıda bulunabilir (Güzel Candan ve Ergen, 2014). Sorumluluk hem içsel bir kontrol aracı olması bakımından kişisel davranışlarımıza yön verir hem de toplum tarafından kabul görmemize ve topluma uyum sağlayabilmemize destek olur.

2. 4. 1. 9. Yardımseverlik Kök Değeri

Yardım, kendi imkânlarını başka bir insanın iyiliği için kullanmak olarak ifade edilebilir. Bu yönüyle yardımseverlik dayanışma, merhamet, iyilik, sosyal sorumluluk, fedakârlık,

paylaşma, cömertlik ve gönüllülük gibi toplumu ilerleten kavramları içerisinde taşır. Ayrıca yardımseverlik toplumsal bağlılık, bütünleşme, kaynaşma ile ortaya çıkmış tutumların, duyguların birleştiği bir değerdir (Sönmez ve Akıncan, 2013; Tahiroğlu, 2013).

Yardımseverlik duygusunun insanların ilişkilerini geliştiren ve onları birbirine bağlayan, her türlü eksik ve ihtiyacın karşılanmasını sağlayan bu yönüyle bütünleştirici, insanlığı ilerletici bir özelliği vardır. Yardımseverlik duygusu insani yönümüzü geliştirerek sevgi, anlayış, hoşgörü ve saygıyı toplumda pekiştirir. Yardımseverliğin sınırları oldukça geniştir. Bir insanın üzüntüsünü paylaşmak, bir insanı dinlemek, ihtiyaç duyan kişiyi duygusal olarak desteklemek, hasta olan birine umut vermek, acıyı paylaşmak vb. (Aktepe, 2015).

Yardımseverlik sadece maddi ölçütler taşımaz. Tüm canlılara ve insanlara yönelik yapılan her türlü destek yardımseverlik olarak kabul edilebilir. Yardımseverliğin temelini bireye ve tüm canlılar âlemine duyulan değer oluşturur (Çelik, 2008). Bu yönüyle yardımseverlik insanlığı geliştiren evrensel bir değerdir. Kültürümüzde de yardımseverliğin önemli bir yeri vardır. Yardımseverlikle ilgili atasözleri, imece gibi uygulamaların varlığı, imarethaneler vb. yardımseverliğin toplumumuzda önemli bir değer olduğunu göstermektedir. Bu özellikleri taşıması bakımından yardımseverlik toplumsal ve kültürel bir değerdir.

2. 4. 1. 10. Vatanseverlik Kök Değeri

Bir ülkede yaşayan insanların farklı toplumsal sınıf, ırk, cinsiyete dayalı kimlikleri olmasıyla birlikte demokratik bir devlette yaşayan her insanın eşit şekilde birleştiği tek kimlik vatandaşlıktır (Bakioğlu ve Kurt, 2009). Vatanseverlik aynı ülkede yaşayan insanlar için kapsayıcı bir özellik taşır ve milliyetçilikten bu noktada ayrılır. Vatansever davranışlar millî bir amaç taşımayı ve bu amacı korumayı esas alır. Ayrıca vatanseverlik etnik köken değil vatan ve vatandaşlık bağları üzerine inşa edilir ve bu yönüyle vatandaşlık demokratik bir toplumun temelini oluşturur, toplumun demokratik amaçlarında uzlaşma sağlar (Yazıcı ve Yazıcı, 2010). Vatandaşlık toplumu birleştiren bir olgu olmasıyla birlikte vatanseverlik kök değeri de aynı toprak üzerinde yaşayan insanların amaç birliğini artıran millî ve kültürel bir değerdir.

Vatanseverlik, bir kişinin üzerinde yaşadığı toprağa, bu topraklarda yaşayan tüm insanlara karşı sorumluluklarının bilincinde olma ve bu sorumlulukları yerine getirebilme ülküsü olarak tanımlanabilir. Vatanseverlik değeri yüksek kişiler vatandaşlık haklarını bilir ve

kullanır, ülkesine karşı sorumluluklarını yerine getirir, tarihine sahip çıkar, doğal ve kültürel mirasına karşı duyarlıdır, çevresine, canlılara ve hayvanlara karşı özenlidir, ülkesinde ve dünyada meydana gelen tüm sorunlara karşı duyarlılık geliştirir, toplumsal değerleri benimser ve ödevlerini yerine getirir (Avcı vd., 2017). Mustafa Kemal Atatürk'e göre vatanseverlik çalışkanlıkla da ilişkilidir çünkü Atatürk: "Vatanımı en çok seven, görevini en iyi yapandır." demektedir. Özetle vatanseverlik sadece bayrak, toprak sevgisi değil bir ülkedeki yaşayan her canlıyı ve insanı sevmek, tüm güzellikleri korumak, ülkedeki tarihsel, doğal, kültürel tüm değerleri benimsemek, sevmek ve ülkenin kalkınmasına destek olmak için çalışmak, ekonomik olarak üretime gönüllü katılmak olarak tanımlanabilir.

2. 5. Yabancılara Türkçe Öğretiminde Değerler Eğitimi

21. yüzyılda görülen ilerleme daha önceki dönemleri geride bırakacak hızda sürmektedir. Bilim ve teknoloji alanındaki ilerleme küreselleşmeyle birleşmiş ve bu durum birçok kişinin eğitim, ticaret, ekonomi gibi sebeplerle başka ülkelere göç etmesine ve ikinci bir dil öğrenmesine sebep olmuştur (Türkben, 2018). Geniş bir konuşma sahası bulunan Türkçeye ilgi de bu sebeplerle artmaktadır. Ülkemizde son yıllarda eğitim ve ekonomideki ilerleme ve Ortadoğu sınırlarında gelişen siyasi krize Türkiye'nin alternatif olması bakımından birçok kişi Türkiye'de eğitim almak, geçici koruma statüsünde Türkiye'de güvenli bir şekilde yaşamak ve ticari bir ilişki kurmak için ülkemize göç etmekte ve Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenmektedir (Kılıç, 2022).

Yabancılara Türkçe öğretimi ortaya çıkan bu talebi karşılamak için büyük bir önem taşımaktadır. Bu talebi karşılamak için üniversiteler bünyesinde TÖMER, DİLMER vb. isimler altında üniversite öğrencilerine Türkçe öğretilmektedir. Ayrıca Halk Eğitim bünyesinde çocuklara ve yetişkinlere dil öğretimi yapılmakta, MEB tarafından PİKTES vb. projeler geliştirilmekte, özel kurum ve kuruluşların açtığı kurslar da Türkçenin yabancılara öğretiminde faaliyet göstermektedir. Yurt içinde bu çalışmalarla birlikte yurt dışında Yunus Emre Enstitüsü ve Maarif Vakfı tarafından Türkçe öğrenmek isteyenlere çeşitli eğitimler verilmektedir. Kurumsal bu faaliyetlerin dışında yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla birçok ders kitabı hazırlanmakta ve bu alanda daha nitelikli bir eğitim yapılması için yüksek lisans ve doktora programları, sertifika programları açılarak birçok kişinin eğitim alması sağlanmaktadır.

Yabancılara Türkçe eğitiminde dil öğrencisinin Türkçenin kurallarını kavraması, dili akıcı bir şekilde iletişimsel boyutta aktif bir şekilde kullanabilmesi için bilişsel eğitim faaliyetleri yürütülmektedir. Bu eğitim faaliyetleriyle birlikte dil eğitiminde duyuşsal alanı kapsayan değerler eğitiminin de yapılması önemli görülmektedir. Değerler duyuşsal alanda tutum ve davranışlara yöneliktir. Yabancılara Türkçe öğretiminde değerler eğitimiyle, dil öğrencisinin öz kültürüne yönelik bilgilerle yeni öğrendiği dilin kültürünün özelliklerini öğrenmesi onun davranışlarında ve tutumlarında değişim meydana getirmesinde yardımcı olur (Temel Eğinli, 2012).

Yabancılara Türkçe öğretiminde değerler eğitimi dil öğrencisinin yaşadığı topluma uyum sağlaması bakımından önemlidir çünkü dil öğrencisinin topluma uyum sağlayabilmesi için yaşadığı toplumun değerlerini öğrenmesi ona farkındalık kazandırır. Toplumsal değerlerin öğrenilmesi hem hedef dilin kültürel ve toplumsal özelliklerinin tanınmasına hem de kişinin kendi öz kültürü ile hedef dilin kültürel kodlarını karşılaştırmasına yardımcı olur (Amanvermez, 2018). Buradan hareketle yabancılara Türkçe öğretiminde değerler eğitimine önem verilmesinin dil öğrencisine geniş bir kültürel bakış açısı kazandırmada önemli olduğu sonucuna ulaşılabilir. Dil öğrencisi kendi değer dünyasıyla başka bir toplumun değer dünyasını birleştirerek daha geniş evrensel bir değer algısına ulaşabilir.

Yabancı dil öğretimi farklı toplumsal yapılardan gelen, inanç sistemi, etnik kökeni farklı kişileri bir çatı altında toplar. Bu durum çok kültürlü bir ortam oluşmasını sağlar. Bu farklılıkların sağlıklı birleşimi için dünya görüşü, din farkı, bireysel ve kültürel değerlerdeki farklılıklar gözetilmeksizin adalet, hoşgörü, saygı ortamı oluşturulmalıdır. Bu ortam oluşturulunca kültürel çatışmalar önlenir, her türlü dinî ve etnik çatışmanın önüne geçilir (Aslan ve Aybek, 2019). Farklı kültüre sahip birçok kişinin bir arada olması ve iletişim kurmasıyla birlikte kültürlerarası bildirişim oluşur (Bölükbaş ve Keskin, 2010). Oluşan bu zengin kültürel paylaşım farklı kültürlerin tanıtılmasını sağlar ve kültürlerarası bir eğitim ortamı oluşturur. Bu kültürel eğitim kişinin çok kültürlü bu yapı içerisinde uyum kurmasına yardımcı olur. Kültürlerarası yapılan bu eğitim temelinde hoşgörü, dayanışma ve evrensel değerleri barındırır (Önder, 1997). Tüm bu koşullar göz önünde bulundurulduğunda yabancılara Türkçe öğretiminde değerler eğitimi dil öğrencisinin kendisinde bulunan bireysel, toplumsal, kültürel değerlerle öğrendiği dilin toplumsal, kültürel değerlerinin farkına varmasına destek olur. Değerler eğitimi çok kültürlü ve zengin bir kültürel yapının oluşmasına, oluşan bu yapıda farklı değer sistemlerinin ortak bir

paydada buluşmasına kaynaklık eder. Değerler eğitimi bireyde farklılıklara saygı duyarak bütünleştirici bir değer dünyasının oluşmasına, insanların ve toplumun geniş, kapsayıcı bir bakış açısına sahip olmasına aracılık eder. Ayrıca değerler eğitimi bireysel ve toplumsal farklılıklardan doğan çatışmaların uzlaşım ile çözülmesine ve bireyin dünya vatandaşlığı konumuna yükselmesine aracı olur.

2. 5. 1. Yabancılara Türkçe Öğretiminde Ders Kitaplarının İşlevi ve Değerler Eğitimindeki Yeri

Yabancılara Türkçe öğretiminde eğitim videoları, cep telefonları ve bilgisayarlardaki dijital uygulamalar, görsel materyaller, posterler, radyo, TV, film, dilin doğal ortamı, ders kitapları gibi birçok kaynak kullanılabilir. Tüm bu sayılan eğitim materyalleri içerisinde ders kitaplarının dil öğretiminde en çok kullanılan kaynaklardan biri olduğu söylenebilir (Kahya, 2018; Eken ve Öksüz, 2019). Ders kitapları kolay elde edilebilmesi, öğrenciler tarafından daha çok kullanılması, tema ve temalara uygun metinler bulundurması ve öğrencinin dil düzeyine uygun bir şekilde aşamalı olarak ilerlemesi bakımından dil öğretiminde kullanıcılar tarafından diğer kaynaklara göre daha çok tercih edilmektedir (Topçuoğlu Ünal, 2018). Ders kitaplarının dil öğretiminde başvurulan temel kaynaklardan biri olması, bu materyallerin dilin tanıtılmasında aktif bir rol üstlendiğini gösterir.

Yabancılara Türkçe öğretiminde ders kitaplarının daha çok tercih edilmesinin nedenleri arasında öğrencinin öğrenme sürecine kaynaklık etmesi, içerdiği görseller ve bilgiler aracılığıyla ilgi çekici olması, bilgiye öğrencinin ilk elden ulaşmasını sağlaması, bilgiyi kolaydan zora-yakından uzağa sunması, derslerde öğrencilerin neler öğreneceğini sıralı bir şekilde sunmasıyla öğretmene yol ve yöntem göstermesi, eğitim programlarındaki amaçların sistemli bir şekilde sunulması, çeşitli etkinlikler ve ölçme değerlendirme imkânları ve ortak bir gelişim sunması sayılabilir (Halis, 2002; Göçer, 2007; Parlak, 2018; Topçuoğlu Ünal, 2018). Dil öğretiminde sağladığı tüm bu fırsatlar göz önünde bulundurulduğunda yabancılara Türkçe öğretiminde ders kitapları önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle ders kitapları dilin özelliklerini tanıtmaya, dil öğrencisinde tutum ve davranış geliştirme noktasında etkili bir şekilde kullanılabilir.

Ders kitapları dil öğreniminde başvurulan en temel kaynaklardan biri olduğu için değerler eğitiminde dil öğrencisinin hedef dilin değerler sistemini tanımasına aracılık eder. Ders kitapları aracılığıyla hedef dilin dilsel yapıları, söz varlığı, kültürel ve toplumsal yaşayış

biçimi dil öğrencisiyle tanışırılır. Böylelikle dil öğrencisi ilk elden kendi değer sistemiyle hedef dilin değer sistemini karşılaştırma, yorumlama ve anlayış geliştirme gibi beceriler kazanır. Hedef dilin değer sistemi gözetilmeden hazırlanan ders kitapları dil öğrencisinin yaşadığı toplumu tanıyamamasına ve değer krizi yaşamamasına neden olabilir. Dil öğretiminin hedefi dili iletişimsel boyutta kullanabilme olduğu için dil öğretiminde toplumsal ve kültürel değerler göz önünde bulundurulmalıdır. Bu noktada ders kitapları bu özellikleri yansıtmalıdır. Değerler eğitimi göz önünde bulundurularak hazırlanan ders kitapları dil öğrencisine zengin bir değer dünyası sunarak onun yaşadığı toplumla iletişimsel ve anlamsal boyutta etkili bir bağ kurmasına aracılık edebilir.

2. 5. 2. Yabancılara Türkçe Öğretiminde Metinlerin İşlevi ve Değerler Eğitimindeki Yeri

Yabancı dil eğitiminde dil becerilerinin öğretimi dinleme, konuşma, okuma ve yazma sıralamasıyla yapılmaz çünkü yabancı dil eğitiminde okuma daha önemlidir, diğer dil becerilerinin kazanılmasında okuma temel rol üstlenir. Okuma, yabancı dilde ana dili eğitiminden farklı olarak metni anlamak için yapılır (Keskin ve Okur, 2018).

Yabancı dilde metinler kurmaca ve özgün metinler olarak iki grupta incelenirken kurmaca metinler dil öğretimi için yazılan metinlerdir. Özgün metinler ise kullanmalık, bilgi iletici ve yazınsal metinlerden oluşur. Kullanımlık metinler gerçek hayattan alınan ilan, broşür gibi metinlerdir. Bilgi iletici metinler gazete, dergi ve makale vb. bulunan bir bilgiyi iletmeyi, kültürü tanıtmayı temel alan metinlerdir. Yazınsal metinler ise edebî bir zevk taşımak için yazılan, insan yaşamını farklı biçimlerde anlatan, ülkeler arasında kültür paylaşımını sağlayan metinlerdir (Neuer'den akt. Tapan 1989; Polat, 1993; Keskin ve Okur, 2018).

Günlük hayatta okuma, yazma ve konuşma faaliyetlerinin tümünü birbirine bağlı yapılardan kurulan metinler oluşturduğu için dil öğretiminde metinlerin önemli bir yeri olduğu söylenebilir. Yabancılara Türkçe öğretiminde dilin öğretildiği ve iletildiği yapıları metinler sağladığından metinler, dil öğretiminde başvuru en temel kaynak olarak görülür. Dilin anlamsal ve yapısal öğeleri metinler aracılığıyla hayat bulur, dilin tek başına kullanımı iletişimde bir anlam barındırmaz. Bu noktada sözcük ve cümleler tek başına bir anlam taşımaz. Bu birimler metinlerde yani bir bağlam üzerinde anlam kazanır (Şimşek, 2011; Polat ve Dilidüzgün, 2015). Dil öğretiminde bağlam üzerinden anlam kazanan

yapılar önemlidir. Yabancı dil öğretimi bu noktada bağlamdaki anlamı kavrayabilme, bağlam üretebilme olarak da ifade edilebilir.

Türkçe dersi ve bu derste kullanılan metinler değerler eğitimi için önemli bir kaynaktır çünkü Türkçe dersinin iletişimsel unsurları taşınması, dersin niteliği ve metin temelli bir öğretimi esas alması değerler eğitiminin etkili bir şekilde gerçekleşmesine imkân tanır (Şakiroğlu, 2020). Değerler eğitiminde tüm disiplinler önemli görülse de Türkçe dersi metin zenginliği taşınması bakımından diğer derslere göre daha aktif bir rol üstlenir (Okur ve Çapoğlu, 2015; Kahya, 2018).

Türkçe dersi iletişim temelli bir ders olduğu için sosyal yanı güçlü bir derstir. Metinler aracılığıyla bu sosyallik geliştirilirken değer aktarımı yaşantısal hâle getirilebilir (Gerekten, 2018). Türkçe öğretiminde ders kitaplarının rolü düşünüldüğünde dil öğretimi ders kitaplarındaki metinler aracılığıyla gerçekleştirilir. Metinlerin değerler açısından zengin içerik sunması dil öğrencisinin çok yönlü gelişmesine yardımcı olup içerisinde bulunduğu toplumun kültürel, toplumsal değerlerini içselleştirmesine kaynaklık edebilir (Ketenalp, 2020). Türkçe dersindeki eserler aracılığıyla dil öğrencisi millî ve evrensel değerleri tanır ve bu değerleri kazanabilir (Kemiksiz, 2021).

Yabancı dil öğretiminde kullanılan özgün metinler toplum için sosyal bir amaç taşır ve özgün metinler hedef dile ait kültürün daha iyi anlaşılmasına ve yadırganan durumların hoş görüyle karşılanmasına yardım eder (Keskin ve Okur, 2018). Türkçe dersinde toplumsal, kültürel ve evrensel değerleri içerik olarak taşıyan gazeteler, dergiler ve kitaplardaki metinler yani bilgilendirici metinler kullanılabilir ve bu bağlamlar ders içi ve ders dışı etkinliklerle pekiştirilebilir (Akay, 2018). Bunlarla birlikte derslerde kullanılan edebî metinler, değerler eğitimi, karakter eğitimi, değer analizi ve ahlaki muhakemede yardımcı kaynak olabilir (Karatay, 2011). Ayrıca edebî metinler dil öğrencisinde sanatsal bir zevk oluşturup kültürel değerlerle hayatın gerçekliği arasında somut bir ilişki kurulmasına aracılık eder. Edebî metinler estetik bir zevk geliştirilmesini de sağlayarak toplumsal, kültürel ve estetik değerlerin gelişiminde önemli bir rol üstlenir (Kurudayıoğlu ve Çakıcı, 2013). Metinler aracılığıyla Türkçe dersinde değerler öğrencilere tanıtılır, kavratılır. Metinlerdeki değerlere yönelik yapılan etkinlikler, değerleri dil öğrencisinin yaşamında uygulamasına fırsat sağlayarak daha etkili ve kaliteli bir değerler eğitimi yapılmasında destek olur (Güven, 2014). Özetle yabancılar değer aktarımında da Türkçe dersinin zengin içerikler sunması değer eğitiminin etkililiğini artıran bir özelliktir. Metinlerin kişide

bireysel, kültürel, estetik, toplumsal ve evrensel değerlerin oluşmasında ve farklı değer sistemlerinin sentezlenmesinde önemli bir rol üstlendiği düşünülebilir.

2. 6. İlgili Araştırmalar

Değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalar bu bölümde ders kitapları ve yabancılara Türkçe öğretiminde ders kitaplarının incelendiği çalışmalarla sınırlandırılmıştır.

2. 6. 1. Ders Kitaplarında Kök Değerlerle İlgili Çalışmalar

Akdemir (2022) tarafından yapılan araştırmada 9, 10, 11 ve 12. sınıf kimya ders kitaplarındaki kök değerler tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda tüm düzeylerde en çok rastlanan kök değerlerin sırasıyla sorumluluk, öz denetim ve vatanseverlik olduğu belirlenmiştir. Yine tüm kitaplar arasında en az yer verilen kök değerlerin ise dostluk, adalet, yardımseverlik ve dürüstlük olduğu belirtilmiştir. Çalışmada kök değerlere eşit düzeyde yer verilmediği, kitaplar arasındaki dağılımın dengeli olmadığı vurgulanmıştır. Ders kitabı hazırlayanların öğretim programını dikkate alarak kök değerlere yer vermesi gerektiği belirtilmiştir.

Çiçek ve Asar (2022) yapılandırmacı yaklaşım öncesi ve sonrasında kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarını kök değerler bakımından incelemiştir. Çalışma sonucunda yapılandırmacı yaklaşım öncesindeki kitaplarda en çok bulunan en az bulunan kök değere göre sıralama sevgi, vatanseverlik, dürüstlük-öz denetim, dostluk-sorumluluk, sabır, saygı, adalet, yardımseverlik şeklindedir. Yapılandırmacı yaklaşım sonrasında hazırlanan Türkçe kitaplarında ise kök değerlerin en çoktan en aza doğru sıralamasının sevgi, vatanseverlik, sorumluluk-yardımseverlik, sabır-saygı-öz denetim, dostluk, dürüstlük ve adalet şeklinde olduğu görülmüştür. Yapılandırmacı yaklaşım öncesi ve sonrasına ait ortaokul Türkçe ders kitaplarında sevgi ve vatanseverliğin en çok bulunan kök değerler olduğu belirlenmiştir.

Dilekçi (2022) Türkçe ders kitaplarındaki tiyatro metinlerinde kök değerleri 5, 6, 7 ve 8. sınıflar için hazırlanan altı farklı yayınevine ait dokuz ders kitabı üzerinden 2019 Türkçe Öğretim Programına göre incelemiştir. Çalışma sonucunda tiyatro metinlerinde en çok saygı ve en az dürüstlük kök değerlerine yer verildiği belirlenmiştir. Tiyatro metinlerinde en çok kök değer 5. sınıf Türkçe ders kitabında tespit edilmiştir. 8. sınıf Türkçe ders kitabında tiyatro metnine yer verilmediği için bu kitapta kök değerlere ulaşılamamıştır.

Özçelik (2022) hayat bilgisi ders kitabında yer alan görselleri kök değerler açısından incelemiştir. Çalışmada kitapta yer alan görseller akademisyenlere gönderilerek yapılandırılmış bir form üzerinden akademisyenlerin görüşleri alınmıştır. Akademisyenlerin görüşleri Ferdman'ın sanat eleştirisi pedagojik eleştiri modeline uygun olarak hazırlanan forma göre düzenlenmiştir. Araştırma sonucunda hayat bilgisi görsellerinde en az dürüstlük kök değerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Dürüstlük kök değerinden sonra en az tespit edilen kök değerler ise adalet, sabır, özdenetim, yardımseverlik, vatanseverlik, dostluk, sorumluluk ve saygı kök değerleri olmuştur. Çalışmanın bir diğer bulgusu ise bazı kök değerlerin görsellerde genellikle birlikte verildiğidir. Bu kök değerler sevgi ve saygı kök değerleridir. Ayrıca öz denetim, sorumluluk, sabır, adalet kök değerlerine görsellerde yeterince yer verilmediği tespit edilmiştir.

Kemiksiz (2021) 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki erdemler temasında bulunan metinleri kök değerler bakımından incelemiştir. Araştırma sonucunda incelenen metinlerde toplam 578 kök değer ifadesi tespit edilmiştir. Kök değerlerin sınıf seviyesi arttıkça metinlerde artış gösterdiği belirlenmiştir. Çalışma sonucunda yardımseverlik ve sevgi değerlerinin metinlerde en çok kullanılan kök değerler olduğu ayrıca en az kullanılan kök değerlerin sorumluluk, dürüstlük ve adalet olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonucuna göre sınıf düzeyine göre farklı yayınevlerinin hazırladığı kitaplarda bazı kök değerlerin tespit edilemediği belirlenmiştir. Ders kitaplarında en çok bulunan kök değerlerde de kitaplar arasında farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 5. sınıf kitaplarındaki metinlerde en çok sevgi, yardımseverlik, saygı ve dostluk kök değerlerinin olduğu tespit edilmiştir. 6. sınıf ders kitaplarında en çok dostluk, yardımseverlik, sevgi ve saygı kök değerlerinin olduğu belirlenmiştir. Eksen Yayınları tarafından hazırlanan ders kitabındaki metinlerde bütün kök değerlere yer verildiği tespit edilmiştir. 7.sınıf kitaplarında en çok sevgi, yardımseverlik ve sabır kök değerlerinin olduğu belirtilmiştir. 8. sınıf kitaplarında ise en çok sevgi, yardımseverlik ve vatanseverlik kök değerlerinin olduğu tespit edilmiştir.

Şimşek (2021) 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeyinde Millî Eğitim Bakanlığının hazırlamış olduğu Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kök değerleri tespit etmiş ve duyuşsal alan açısından metinleri sınıflandırmıştır. İncelenen kitaplarda en fazla yer verilen kök değerlerin sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik, özdenetim ve dostluk olduğu belirlenmiştir. Millî Eğitim Bakanlığının hazırladığı kitaplarda vatanseverlik kök değerine

daha fazla öncelik verildiği belirtilmiş, bu kök değerinin fedakârlık bağlamında; vatana hizmet etmek, ülkenin güzellikleri ve kültürel değerleri ile tarihî şahsiyetler ve ülkenin bütünlüğü konularında ele alındığı söylenmiştir. İncelenen kitaplarda sırasıyla en az adalet, dürüstlük, saygı, sabır kök değerleri tespit edilmiştir. En fazla kök değer 6. sınıf ders kitaplarında tespit edilmiştir ve buradan hareketle kök değerlerin dağılımında hiyerarşik bir sıranın olmadığı belirtilmiştir. Duyuşsal alanda kök değerler incelendiğinde ise daha çok vatanseverlik, sevgi gibi geleneksel değerler sıklıkla tespit edilmiştir. Kitaplarda duyuşsal değerlerden demokratik değerler, çalışma-iş değerleri ve temel değerler az sayıda tespit edilmiştir.

Yıldız Mutlubaş (2021) 5. sınıf matematik kitaplarından Tuna ve MEB yayınlarını kök değerleri yansıtması bakımından incelemiştir. Çalışma sonucunda her iki kitapta da kök değerlerin dağılımının birbirine yakın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu benzer sonuç öğretim programlarındaki kazanımların göz önüne alınarak ders kitaplarının hazırlanmasıyla ilişkilendirilmiştir. Her iki kitapta da kök değerlerin dengeli bir dağılım göstermediği, en çok vatanseverlik ve en az dürüstlük kök değerine iki kitapta yer verildiği tespit edilmiştir. Kök değerlerin bütüncül bir şekilde öğrenciler tarafından benimsenmesi için ders kitaplarının hazırlanmasında kök değerlere dengeli bir şekilde yer verilmesi önerilmiştir. Vatanseverlik kök değerinin her iki kitapta da yüksek çıkması sadece millî bayramlar, tarihsel mirasa sahip çıkma boyutuyla değil vatanseverlik kök değerinin alt boyutta çalışkanlıkla ilişkili olmasıyla ilişkilendirilmiştir. Kitap okuyan ve planlı öğrenciler, kütüphane vb. görsellerin kitaplarda temsil edilmesi vatanseverlik değerinin yüksek olma sebebi olarak açıklanmıştır.

Cin ve Tanrıseven (2020) 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında hazırlık çalışması, okuma ve dinleme metinleri ve etkinliklerde öz denetim kök değerini incelemiştir. Ders kitaplarında öz denetim değerinin düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen dört ders kitabında toplam 128 hazırlık çalışmasında sadece bir çalışmada, toplam 160 metinde 14 metinde, 1178 etkinlikte 10 etkinlikte ve 32 tema sonu değerlendirme çalışmasında bir çalışmada öz denetim değeri tespit edilmiştir. Dinleme metinlerinde öz denetim değerine ulaşılamamıştır.

Durhat ve Ökten (2020) kök değerlerin ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki erdemler temasıyla ilişkisini inceledikleri çalışmalarında kök değerleri ilgili üç başlıkta incelemiştir. İlk olarak ortaokul Türkçe ders kitaplarında kök değerler incelenmiş, kök

değerlerin kitaplara göre dengeli bir şekilde dağılmadığı tespit edilmiştir. İncelenen kitaplarda yardımseverlik ve sevgi değeri en çok tespit edilen kök değer olmuştur. Öz denetim ve vatanseverlik kök değerlerinin hiçbir kitapta tespit edilemediği belirtilmiştir. İkinci olarak çalışmada erdemler temasında yer alan değerlerle ilgili öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşme yapılmış, ailenin Türkçe ders kitaplarına göre değer kazandırmada daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak değerler eğitiminin Türkçe ders kitabıyla ilişkisini inceleyen 25 teze ulaşılmıştır. Değerler eğitimiyle ilgili yapılan tezlerin özellikle 2018'den itibaren artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu artışın nedeni değişen öğretim programında değerler eğitimine önem verilmesi ve programda 10 kök değer belirlenerek ders kitaplarında yer verilmesi olarak açıklanmıştır.

Eker ve Ünlü (2020) 5. sınıf din kültürü ders kitaplarındaki kök değerleri incelemiştir. Çalışmada ünitelerde en çok sevgi, en az dostluk ve sabır kök değerlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda en az yer verilen değerlerin bulunduğu ünitelerdeki metinlerin tekrar düzenlenmesinin öğrencilere değerlerin kavratılmasında etkili olacağı önerilmiştir.

Karakoç (2020) ortaokulda kullanılan müzik ders kitaplarında yer alan şarkıların müziksel özelliklerini ve şarkı içeriklerini kök değerlere göre incelemiştir. Çalışma sonucunda şarkıların çoğunun en fazla sevgi, vatanseverlik ve dostluk, yardımseverlik, öz denetim kök değerlerini içerdiği, müzik öğretim programında temel görülen paylaşma, hoşgörü ve sorumluluk değerlerine ise şarkılarda daha az yer verildiği belirlenmiştir. Adalet, dürüstlük ve saygı kök değerleri ise şarkılarda tespit edilememiştir.

Ketenalp (2020) ilkök 1-4. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinde kök değerleri tespit etmiş ve Bingöl'de görev yapana 70 sınıf öğretmenin görüşlerini açık uçlu yarı yapılandırılmış görüşme sorularından oluşan görüşme formu ile toplamıştır. Araştırmada olgubilim yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre metinlerdeki kök değerlerin öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyelerine uygun olduğu, değerlerin anlaşılabilir ve kullanıma elverişli olduğu, değerlere yönelik hazırlanan metin ve etkinliklerin yeterli olmadığı belirlenmiştir. Ders kitaplarındaki kök değerlere yönelik bulgularda ise en çok sevgi kök değerine yer verildiği, adalet kök değerinin metinlerde tespit edilemediği belirtilmiştir.

Koltaş (2020) 9, 10, 11 ve 12. sınıf fizik, biyoloji ve kimya kitaplarındaki metinlerde kök

değerlerin bulunma sıklığını incelemiştir. Kök değerlerin belirlenmesi için her kök değere ait tutumla ilgili bir form hazırlamış ve uzman görüşü olarak hazırladığı forma göre ders kitaplarını incelemiştir. İnceleme sonucunda biyoloji ders kitabının en fazla kök değer içerdiği, üç ders içinde kitaplarda en fazla vatanseverlik kök değerinin yer aldığı, yine üç kitapta ortak olarak adalet ve dürüstlük değerinin en az yer verilen kök değer olduğu tespit edilmiştir. Kök değerlerin derslere ve sınıf düzeylerine göre dağılımında farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen kitaplarda vatanseverlik kök değerinden sonra en fazla tespit edilen değer sorumluluk kök değeri olduğu belirtilmiştir. Sevgi kök değeri sadece 9. sınıf biyoloji kitabında tespit edilmiştir. Bu durum dersin canlılar, hayvanlar ve bitkilerle ilişkili olmasıyla açıklanmıştır. Ders kitaplarında fen bilimleri alanında da kök değerlere daha dengeli yer verecek etkinlikler ve projeler yapılması, bilim insanlarının hayat hikâyelerine yer verilerek onlarda bulunan değerlerin öğrencilere yansıtılması, kök değerlerin fen bilimleri alanına entegre edilmesi önerilmiştir.

Şakiroğlu (2020) 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki okuma metinlerini kök değerler ve Schwartz değer sınıflamasına göre incelemiştir. İnceleme sonucunda metinlerde vatanseverlik, sevgi ve yardımseverlik en çok tespit edilen kök değerlerdir. Adalet ve dürüstlük ise en az tespit edilen kök değerlerdir. Çalışmada kök değerlerin dengeli bir şekilde dağılmadığı belirlenmiştir. Ayrıca kök değerlerin temalara göre dağılımında da dengeli bir dağılım bulunmadığı, Bilim ve Teknoloji temasında herhangi bir kök değer tespit edilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan hareketle ders kitabı hazırlayanların kök değerleri dikkate alması, metin seçiminde kök değerlere dengeli bir şekilde yer vermesi ve toplumun ihtiyaç duyduğu değerlere yönelik analizler yapması önerilmiştir.

Dökme (2019) ilkökul Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinlerdeki kök değerleri incelemiştir. Araştırma durum çalışmasıyla desenlenmiş ve 17 sınıf öğretmeniyle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşme sonucuna göre öğretmenler değerler eğitimi ile ilgili uygulama yaptıktan sonra öğrencilerin çoğunda değerlerle ilgili özellikle küçük yaş gruplarında davranış değişikliği olduğunu gözlemlediklerini belirtmişlerdir. Araştırma sonucunda ayrıca okulun yanı sıra ailenin de değerler eğitiminde aktif bir role sahip olduğu, değerlerin soyut olması bakımından küçük yaş gruplarına öğretiminin güç olmasıyla birlikte değerler eğitiminin küçük yaşta daha etkili olduğu tezatlığı tespit edilmiştir. Kitaplara yönelik doküman analizinde ise metinlerde adalet kök değerine en az

yer verildiği, en çok sevgi kök değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Eken ve Öksüz (2019) ilkokul Türkçe ders kitaplarındaki kök değerleri incelemiştir. İncelenen kitaplarda en çok sevgi, yardımseverlik ve vatanseverlik kök değerlerinin olduğu belirtilmiştir. Kitaplarda en az adalet, dürüstlük ve saygı kök değerleri tespit edilmiştir.

Hatay Uçar (2019) 1, 2, 3. sınıf hayat bilgisi ve 4. sınıf sosyal bilgisi ders kitaplarını kök değerleri yansıtması bakımından incelemiştir. Kök değerler metinlerde, görsellerde ve sorularda ayrı ayrı incelenmiştir. İncelenen kitapların tümünde sırasıyla en çok sorumluluk, dostluk, saygı ve öz denetim kök değerleri tespit edilmiştir. Dürüstlük, sabır, adalet ve yardımseverlik ise sırasıyla en az tespit edilen kök değerlerdir. Ayrıca kök değerlerin en çok metinlerde, en az sorularda bulunduğu belirlenmiştir. Kök değerlerin daha çok dolaylı bir şekilde kitaplarda yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma sonucunda en az yer verilen kök değerlere kitaplarda daha fazla yer verilmesi ve kök değerlerin tüm sınıflarda ünitelere dengeli bir şekilde dağıtılması önerilmiştir.

Hazım (2019) 2018 yılında kullanılan MEB Yayınları 9, 10, 11, 12. sınıf ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarındaki hikâye ve roman metinlerini kök değerler açısından incelemiştir. Her kök değer dört kitapta tek tek incelenmiş ve bu dört kitapta incelen kök değerlerin yüzdesi verilmiştir. Çalışma sonucunda kök değerlerin eşit dağılım göstermediği, en fazla değer 10. sınıf, en az değer 11. sınıf ders kitabında olduğu belirlenmiştir. İncelenen metinlerde en çok sevgi ve dostluk kök değeri, en az ise yardımseverlik ve adalet kök değerinin bulunduğu belirlenmiştir.

Işık (2019) 2005-2006 eğitim-öğretim yılından 2018-2019 eğitim öğretim yılına kadar kullanılan 29 Türkçe ders kitabını incelemiştir. Kitaplardaki metinlerde halk edebiyatı türleri ve bu metinlerdeki değerler 2017 yılında TTKB tarafından belirlenen kök değerler açısından ele alınmıştır. Çalışma sonucunda kitaplarda 120 metnin halk edebiyatı türünde olduğu ve bu metinlerde en çok sevgi, vatanseverlik ve dostluk değerlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Çalışma sonucuna göre değerlerde 5-6 değer baskın olmasından dolayı diğer değerlerin de metinlerde yansıtılması için metin seçimlerine dikkat edilmesi gerektiği ve metinlerdeki değerlerin dengeli bir şekilde dağıtılması önerilmiştir.

Mutlu ve Dinç (2019) 6. sınıf MEB Yayınlarına ait ders kitaplarındaki okuma ve dinleme metinlerini kök değerler açısından incelemiştir. Çalışma sonucunda metinlerde en çoktan en aza doğru vatanseverlik, sevgi, yardımseverlik, sorumluluk, dostluk ve dürüstlük, sabır,

öz denetim ve saygı, adalet kök değerleri tespit edilmiştir. Çalışmada kök değerlerin temalara dağılımları verilmiş ve temalara göre kök değerlerin dengeli bir şekilde dağılım göstermediği belirlenmiştir.

Deniz ve Karagöl (2018) değerler eğitimi açısından 2017-2018 eğitim-öğretim yılında 5 ve 6. sınıflarda kullanılan Türkçe ders kitapları ve çalışma kitaplarındaki etkinlikleri ve metinleri kök değerler bakımından incelemiştir. İnceleme sonucunda Başak Yayınlarında 5 ve 6. sınıf düzeyinde en çok sevgi değeri tespit edilmiştir. 6. sınıf MEB Yayınlarında ise en çok dostluk değeri tespit edilmiştir. 5. sınıf MEB Yayınlarının en çok değere yer veren kitap olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda incelenen kitaplarda değerlerin dengeli bir şekilde dağılmadığı vurgulanmıştır.

Gereken (2018) Ömer Asım Aksoy'un hazırlamış olduğu atasözleri sözlüğünde yer alan atasözlerini incelemiştir. Sözlükte yer alan 2226 atasözünde 10 kök değeri temsil eden 552 atasözü olduğu belirlenmiştir. Belirlenen bu atasözlerinin 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinler ve etkinliklerde bulunma sıklığı incelenmiştir. İnceleme sonucunda kitapta toplam 18 atasözünün altı kök değeri temsil ettiği bulgusuna ulaşılmıştır.

2. 6. 2. Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Değerler Eğitimi ve Kök Değerlerle İlgili Yapılan Çalışmalar

Erdem ve Bahşi (2022) Yunus Emre Enstitüsünün yayımladığı Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti ve Gazi Üniversitesi TÖMER'in yayımladığı kitap setlerinde kök değerleri incelemiştir. Çalışmada sırayla her bir kök değer tüm kitap setlerinde kurlara göre tablolarda verilmiştir. Ayrıca iki kitabın ayrı ayrı 5 kurda toplam kök değerleri şekil hâlinde sunulmuştur. Çalışmada kök değerlerle ilgili genel bir tespit yapılmıştır. Yedi İklim kitaplarında en fazla sorumluluk ve dostluk, en az vatanseverlik ve adalet kök değerlerinin bulunduğu belirtilmiştir. Gazi TÖMER kitap setlerinde ise sorumluluk ve saygı en çok belirlenen kök değerlerken vatanseverlik ve adalet kök değerleri en az tespit edilen kök değerler olmuştur. Çalışma sonucunda tüm kitaplardaki kök değerlerin toplam sayısına göre en fazla sorumluluk ve saygı kök değerlerine, en az vatanseverlik ve adalet kök değerlerine yer verildiği belirlenmiştir.

Erdinç (2022) yabancılara Türkçe öğretimi temel düzey (A1-A2) ders kitaplarında sosyal değerlerin bulunma sıklığını incelemiştir. Çalışmanın örneklemini Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe, Gazi

Yabancılar İçin Türkçe, Türkçeye Yolculuk Yabancılar İçin Türkçe ve Altay Türkçe Öğreniyorum Yabancılar İçin Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. İncelenen 12 kitapta A1 seviyesinde toplam 89, A2 seviyesinde 111 sosyal değer belirlenmiştir. Tüm kitapların incelenmesi sonucunda A1 seviyesinde yardımseverlik, A2 seviyesinde ise sevgi değeri en fazla tespit edilen değerlerdir. Çalışmada ayrıca kitaplarda sosyal değerlerin dengeli bir dağılım göstermediği, etkinliklerle kıyaslandığında okuma metinlerinde daha çok sosyal değere yer verildiği, bağımsızlık sosyal değerine hiç yer verilmediği tespit edilmiştir.

Aydın (2021) çalışmasında Yedi İklim Türkçe Öğretim Setinde temel ve orta düzey ders kitaplarındaki metinlerde kök değerleri incelemiştir. Çalışmada her kitapta bulunan kök değerler temalara göre tablolarla ayrı ayrı gösterilmiştir. Çalışma sonucunda kitaplar içinde en çok kök değerinin B1, en az değerinin ise A1 düzeyi ders kitabında bulunduğu tespit edilmiştir. Kitaplarda en çok sevgi, en az vatanseverlik kök değeri belirlenmiştir.

Güzel Öncel (2021) Türkçenin yabancı çocuklara öğretiminde fabl kullanımının değerler eğitimine etkisini incelemiştir. Bu çalışmada araştırmacı La Fontaine'e ait 10 fabl TDÖP programında yer alan 10 kök değer, Schwartz değerler ölçeğinden belirlenen gelenek severlik değeri, Akbaş'ın (2008) belirlediği değerler sınıflandırılmasında aile değeri, Antalya Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün (2011) yayınladığı ilköğretim seviyesindeki değerler (temizlik, çalışkanlık, misafirperverlik, özgüven, hoşgörü, tutumluluk, barış, onurluluk, duyarlılık) başlıklarında incelemiştir. Araştırma sonucunda sözü geçen fabllarda en çok sevgi değerinin bulunduğu ayrıca vatanseverlik, sadakat ve temizlik değerlerinin tespit edilemediği belirtilmiştir.

Pelin (2021) Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Türkçe Öğreniyorum kitap setiyle MEB-Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Hayat Boyu Türkçe Kitap Setinde A1-A2 düzeyinde yer alan okuma metinlerini kültür aktarımı ve değerler eğitimi açısından incelemiştir. Çalışmada kültür aktarımı unsurlarını belirlemek için Okur ve Keskin (2013) tarafından hazırlanmış "Metinlere Yansıyan Kültürel Öge ve Alt Ögeler" ölçeği kullanılmış, değerleri belirlemek için Millî Eğitim Bakanlığının 27 değeri ölçüt alınmıştır. Çalışmada kültür aktarımı unsurları bağlamında Hayat Boyu Türkçe Kitap Setinde, Türkçe Öğreniyorum kitap setine göre daha fazla kültür aktarımı unsurunun yer aldığı tespit edilmiştir. Değer eğitimi açısından ise her iki kitap setinde toplam olarak birbirine yakın değer unsuru yer almasına rağmen dağılımının dengeli olmadığı ve her iki kitapta da değinilmeyen değerler olduğu belirlenmiştir.

Erçelik ve Yeşilyurt (2020) 10-15 yaş grubu için Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Türkçe Öğreniyorum setinde ders ve çalışma kitaplarındaki metin ve etkinliklerde kök değerleri incelemiştir. İncelenen kök değerlerin her kitap düzeyinde temalara göre dağılımları tablolar hâlinde verilmiştir. A1 ve A2 düzeyinde çalışma kitaplarında daha fazla kök değerinin bulunduğu ve A2.2 çalışma kitabında en fazla kök değere yer verildiği belirlenmiştir. Kitaplarda kök değerlerin düzeylere göre artış gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Kitaplarda en çok öz denetim ve sorumluluk kök değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Kaya ve Büyükalın Filiz (2020) Yunus Emre Enstitüsü Türkçe öğreniyorum (3 ve 4) ders kitabındaki okuma metinleri ve görsellerinde bulunan kök değerleri incelemiştir. İncelenen kitaplarda 96 kök değer ifadesi tespit edilmiştir. Kitaplardaki okuma metinlerinde en çok sevgi kök değerinin bulunduğu belirtilmiştir. Sevgi kök değerinden sonra öz denetim ve sorumluluk kök değerleri 2 ve 3. sırada en çok tespit edilen değerlerdir. Dürüstlük ve adalet kök değerlerinin ise kitaplarda en az tespit edilen kök değerler olduğu ortaya konmuştur. İncelenen görsellerde ise toplam 106 kök değer tespit edilmiştir. Görsellerdeki kök değerler içerisinde en çok sevgi, sorumluluk, dostluk ve özdenetim kök değerleri tespit edilirken en az sabır, adalet ve vatanseverlik kök değerlerine ulaşılmıştır. Görsellerde dürüstlük kök değerine her iki kitapta rastlanmadığı belirtilmiştir. Çalışmanın bulgularından hareketle yabancılara Türkçe öğretimi programlarında kök değerlere yer verilmesi, programda kök değerlerin düzeylere göre dağılımlarının belirlenmesi önerilmiştir.

Erçelik (2019) 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerlerin ve erdemler temasındaki değerlerin yabancılara Türkçe öğretimini hedefleyen, 10-15 yaş grubu için Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Türkçe Öğreniyorum setinde ne kadar aktarıldığını incelemiştir. Çalışma sonucunda araştırmacı, en fazla değer aktarımının A2.2 ders kitabında olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çalışmada öz denetim ve sorumluluk değerlerinin set içerisinde en fazla aktarılan değerler olduğu tespit edilmiştir.

Işıkoğlu (2019) Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti C1 düzeyi ders kitabındaki metinleri hedef kültüre ve kök değerlere göre incelemiştir. Çalışma sonucunda her üniteye hedef kültüre yönelik birkaç metin bulunduğu, kök değerlerin bulunma sıklığının dengeli olmadığı, kitaptaki metinlerde toplam kök değer sayısına göre en çok vatanseverlik, en az adalet kök değerinin bulunduğu sonucuna

ulaşmıştır. İncelenen metinlerden bazılarında hedef kültüre yönelik Türk toplumuyla ilgili olumsuz algılara sebep verecek ifadelerin bulunduğu tespit edilmiştir.

Satık ve Kesin (2019) Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Yesevi Türkçe B1 seviyesindeki metinleri Schwartz'ın değer sınıflamasına göre incelemiştir. Çalışma sonucunda metinlerde en fazla geleneksellik, en az uyma değeri belirlenmiştir. Ayrıca Yesevi B1 Türkçe kitabındaki metinlerin Orta Asya'dan izler taşıyarak kitabın okutulduğu coğrafyaya uygun olduğu ifade edilmiştir.

Amanvermez (2018) Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe B1-B2-C1 ders kitaplarında yer alan okuma metinlerini Schwartz'ın değer sınıflamasında bireysel ve kültürel değerlere göre karşılaştırarak incelemiştir. Çalışma sonucunda bireysel değerlere kültürel değerlere göre daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir. Bireysel değerler içerisinde ise evrensel değerlere saygılı olma ve yardımseverlik değerlerinin kitaplarda daha fazla bulunduğu belirtilmiştir. Bu değerlerin yüksek olmasının farklı milletlerden öğrencilerin bir arada bulunduğu sınıf ortamı için yararlı olduğu bunun yanında kültürel değerlere daha fazla yer verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ders kitapları içinde incelenen değerlerin en fazla B1 düzeyinde bulunduğu tespit edilmiştir. Kitaplarda değer aktarımının dil seviyelerine uygun olmasının daha etkili olacağı önerilmiştir. Ders kitaplarında yer alan kültürel öğelerin dağılımında dil düzeylerine dikkat edilmesinin hedef dilin kültürel değerlerinin daha etkili kavranmasını sağlayacağı üzerinde durulmuştur.

Boztilki (2018) Gazi Üniversitesi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe B1 seviyesi kitabını Schwartz değer sınıflamasına göre incelemiştir. Çalışma sonucunda kitapta değerlere yeteri kadar yer verildiği belirtilmiştir. Kitapta bireysel değer sınıflamasında en çok öz yönelim ve iyilikseverlik, en az uyma değerlerine yer verildiği tespit edilmiştir.

Karakuş (2018) İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları ve Gazi TÖMER'in Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları Byram'ın (1993) geliştirdiği "Kültürel İçerik Çözümlemesi Ölçeği"ne göre incelemiştir. Araştırma sonucunda yabancılar için hazırlanan Türkçe ders kitaplarında değer aktarımı referanslarının düzeylere göre dengeli bir dağılım göstermediği tespit edilmiştir. En fazla değer aktarımı referansı içeren kitap İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1+ düzeyi iken en az değer aktarımı referansı içeren kitabın İstanbul B2 düzeyi olduğu belirtilmiştir.

Aksoy (2015) Lale Türkçe, Yabancı Dilim Türkçe ve Yeni Hitit ders kitaplarını MEB'in

belirlemiş olduğu 27 değere göre incelemiştir. Ayrıca kitaplarda MEB değerler sınıflandırmasında yer almayan “iltifat etme, erdemli olma, vefa, tutumlu olma, farkındalık, güven” şeklinde altı değer de tespit edilmiştir. Araştırma sonucuna göre değerlere en çok Lale Türkçe seti, en az Yabancı Dilim Türkçe setinde yer verildiği belirlenmiştir. Ayrıca Lale Türkçe Setinde 27, Yeni Hitit Setinde 24, Yabancı Dilim Türkçe Setinde ise 18 farklı değer bulunmuştur. Tüm setlerin içerisinde kültürel mirasa sahip çıkma değeri 41 kez yer alırken iyimserlik değerine 1 kez yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kaliyevva (2015) yabancılar için Türkçe Yeni Hitit 2 Orta ve Yeni Hitit 3 Yüksek ders kitaplarıyla birlikte yabancılar için İngilizce SpeakOutPre-Intermediate ve SpeakOutIntermediate ders kitaplarını Schwartz’ın değerler sınıflamasına göre incelemiştir. Her iki kitap setinde Schwartz’ın sınıflamasına göre farklı değerlerin ön plana çıkarıldığı belirlenmiştir. Her iki kitapta da eşitlik ve barış içinde bir dünya alt değerleri en az tespit edilen değer olarak belirtilmiştir. Öz-aşkınıcı değer yönelimi Türkçe ders kitaplarında, öz genişletimci değer yönelimi de İngilizce ders kitaplarında farklılık gösteren değerler olarak belirlenmiştir. Çalışmada Türkçe ders kitaplarında en az bulunan değer türünün uyum değeri, İngilizce ders kitaplarında en az yer verilen değer ise gelenek değer türü olduğu tespit edilmiştir.

3. YÖNTEM

Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki kök değerlerin incelendiği bu araştırmanın modeli, veri seti, veri toplama süreci ile verilerin analizi ve geçerlik/güvenirlik çalışmaları üzerine açıklamalar bu bölümde sunulmuştur.

3. 1. Araştırma Modeli

Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki okuma metinlerinde bulunan kök değerlerin tespit edilmesini amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu tür araştırmalarda ulaşılmak istenen verileri araştırmacı dolaysız bir şekilde kaynağından elde eder ve ulaştığı sonuçları sentezleyerek tümevarımcı bir şekilde genellemeler elde edebilir. Bununla birlikte nitel araştırmalar araştırılan konunun detaylı incelenmesine fırsat sağlayarak konu ile ilgili ayrıntılı betimlemelerin yapılmasına kaynaklık eder (Büyüköztürk vd., 2021). Nitel araştırmalarda ulaşılan sonuçlar evrensel genellemeleri kapsamaz, çalışılan konunun sonuçlarıyla sınırlıdır, farklı çalışmalara uyarlanabilecek nitelikte ve tekrarlanabilecek genellemelerin ortaya çıkmasını sağlar (Baltacı, 2019).

Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki kök değerlerin incelendiği bu çalışmada nitel veri toplama tekniklerinden biri olan doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi; bir amaç dâhilinde kaynakları temin etme, onları okuma, onlarla ilgili notlar alma ve son olarak değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır (Karasar, 2014). Altheide (1996) ise doküman incelemesini; dokümanın hangi ölçüte göre inceleneceğinin belirlenmesi, dokümana ulaşma ve verileri elde etme, doküman için kullanılacak veri analizini belirleme, dokümandan elde edilen bulguları kodlama, ulaşılan verilerin güvenilirliğini doğrulama ve çıkan sonuçları sınıflandırarak ifade etme şeklinde açıklar. Bu çalışmada doküman incelemesi yöntemine uygun olarak inceleme nesnelere belli ölçütler temel alınarak seçilmiş, dokümanlara ulaşılmış, veriler toplanmış, analiz edilmiş ve çıkan sonuçlar tablo ve grafiklerle betimlenerek incelenen konuyla ilgili sonuçlara ulaşılmıştır.

3. 2. Veri Seti

Bu çalışmanın veri setini yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitapları oluşturmaktadır. Çalışmada veri setinin seçiminde amaçlı örnekleme türlerinden ölçüt örnekleme tercih edilmiştir. Ölçüt örnekleme, araştırmacının çalışmak istediği alanın konusuna göre kendi belirlediği ya da bir başkasının belirlediği ölçütlere göre belli bir niteliği sağlayan örneklemini seçtiği yöntemdir (Büyüköztürk vd., 2021). Araştırmada yabancılara Türkçe öğretimi için bağımsız dil düzeyinde (B seviye) hazırlanmış ders kitapları arasından dil öğretim merkezlerinde en yaygın kullanıldığı tespit edilen kitapların seçilmesi veri seti tercihinde ölçüt olarak alınmıştır.

Yayınevlerinin seçiminde YTÖ’de görev yapan iki uzmanın görüşü alınmıştır. Alınan görüşler doğrultusunda yabancılara Türkçe öğretiminde en yaygın kullanılan kitapların Yedi İklim, Gazi TÖMER, Yeni İstanbul ve Yeni Hitit Kitap Setleri olduğu belirlenmiştir. Yeni Hitit Kitap Seti B1-B2 düzeyinde ayrı kitaplar hâlinde olmadığı için çalışma dışında bırakılmıştır. Veri setindeki kitapların içeriğiyle ilgili bilgilere Tablo 3. 1’de değinilmiştir.

Tablo 3.1: Çalışmanın veri setine yönelik bilgiler

Kitaplar	Metin Adı	Tema Adı
Yedi İklim B1 Seviyesi Ders Kitabı	1. Genç İhtiyarlar 2. İletişim Araçları 3. Yetenek İş	1. Haberin Var mı?
	4. Türkü Baba 5. Yarın Buluşalım 6. Yemek Kokusu	2. Yorumlar ve Görüşler
	7. Büyük Heyecan 8. Dil Ne Taşır? 9. Kitap Okuyorum, Hem de Çok Hızlı	3. Eğitim
	10. Kafede 11. Bir Ömür 12. Sürpriz	4. Gelin Tanış Olalım
	13. Parmaklarıyla Gören Adam 14. Yağmur Adam 15. Nasıl Yardım Ederiz?	5. Engelleri Kaldıralım
	16. Uykudaki Dünyamız: Rüyalar 17. Anket 18. Çiçek Festivali	6. Kurgu
	19. Haka Dansı 20. Gül Dalında Bir Dilek 21. Düğün	7. Kutlama
	22. Tahir ile Zühre 23. Bir Liderin Doğusu 24. Ayşe Kulin	8. Ömür Dedğin

Yedi İklim B2 Seviyesi Ders Kitabı	1.Yıllar Sonra 2.Başarılı İnsanların Farklı Yaptığı 12 Şey 3. Üniversite Öğrencileri Yer Değiştirerek Daha Çok Öğreniyor	1. Haberin Var mı?
	4. Murat Evren'le Röportaj 5. İki Arkadaş 6. Komşuluk	2. Yorumlar ve Görüşler
	7. Sevgili Anneciğim ve Babacığım 8. Kimse Beni Anlamıyor! 9. Huzurevinde Kahvaltı	3. Eğitim
	10. Birinin Yemeği, Diğèrinin Zehridir 11. Ölçüyü Kaçırarak 12. Yemek Yapmak Uzmanlık İster	4. Gelin Tanış Olalım
	13. İstanbul'da Yaşama Sanatı 14. Bir Elmanın Yansı Sen Yarısı Ben 15. Sanata Adanmış Bir Ömür	5. Engelleri Kaldıralım
	16. İlginç Olaylar 17. Sıra Dışı Başarılar 18. Şans Oyunları	6. Kurgu
	19. Öğrenme Devam Ediyor 20. Öğrenme Çeşitleri Testi 21. Onlar Çalıştılar ve Başarılı Oldular	7. Kutlama
	22. Türkiye'de Misafirperverlik 23. Ticaret Hayatı 24. Köy Odaları	8. Ömür Dedigin
Gazi TÖMER B1 Seviyesi Ders Kitabı	1. Ünlü Olmak Çok Kolay 2. Sanal Âlem 3. Kitabın Hikâyesi 4. Batıl İnanç	1. Görüldüğü Gibi Değil
	5. Stresle Baş Etmenin Yolu 6. Yeteneklerini Keşfet 7. Bir Kilimi Okumak 8. Ekonomi Gündemi	2. Hayatı Okuyoruz
	9. Bir Başarı Öyküsü 10. Kahve ve Kitap 11. Korku Yolu 12. Dünyamız Tehdit Altında	3. Bir Bilene Danışalım
	13. Yunus Emre'ye Mektup 14. Şikâyetim Var 15. Eleman Aranıyor 16. Hayatım Tiyatro	4. Geçmişten Geleceğe
	17. Zümrüdüanka Kuşu 18. Tuz Masalı 19. Narkissos ya da Nergis 20. Bilim Kurgunun Kıyılarında: Fahrenheit 45	5. Hikâyeler ve Hayatımız
	Gazi TÖMER B2 Seviyesi Ders Kitabı	1. Doğru Mesleği Seçmek 2. Yeni Bir Başlangıç 3. İletişim Kurmak 4. Köpek Balıkları
5. Güzel Sanatlar 6. Faydalı ve Zararlı GDO 7. Arkeoloji 8. Üstün Zekalıların Eğitimi		2. Uzmanına Sor
9. Ankara'da Kültür Sanat 10. Söyleşi: Sanat Durağı 11. Her Yazar Kendini mi Yazar? 12. Nuri Bilge Ceylan: Bir Doğa Fotoğrafçısı		3. Kültür Sanat
13. Bilime Adanmış Bir Ömür 14. Eskici 15. Karagöz ve Hacivat		4. Bilimden Dünyamıza

	16. Don Kişot ve Yardımcısı	
	17. Depremle Yaşamak... 18. Işıkla Yazı Yazan Sanatçı 19. Simülasyon ve Tıp 20. Elektronik Eşyalarınızın Ömrü Ne Kadar?	5. Sanattan Bilime
Yeni İstanbul B1 Seviyesi Ders Kitabı	1. Nasıl Bir Ev Arıyorsunuz? 2. Nereye Gidiyorsun? 3. İkinci Vatanım Türkiye	1. Yeni Bir Hayat
	4. İş Hayatındaki Roller 5. Yoğurdun Steve Jobs'u 6. Meslek Seçimi	2. İş Dünyası
	7. Sağlıklı Yaşam Tavsiyeleri 8. Bulaşıcı Hastalıklardan Korunma Yolları 9. Obsesif Kompulsif Bozukluk Nedir?	3. Her Şeyin Başı Sağlık
	10. Okumanın Yaşı Yoktur 11. Herkes Aynı Şekilde Mi Öğrenir? 12. Dünyadan Eğitim Haberleri	4. Eğitim Hayatı
	13. Dilekler 14. Pişmanlıklarınızdan Kurtulun 15. Şikâyetim Var!	5. Hayallerimiz
	16. Farklı Kültürlerde Beden Dilleri 17. Göçebe Yaşam: Yörükler 18. Bir Dünya Festival	6. Bir Dünya Kültür
Yeni İstanbul B2 Seviyesi Ders Kitabı	1. Turizmde Çekyat Yöntemi 2. Bavul Hazırlama Sanatı 3. Meryem Ana Evi	1. Leyleği Havada Görmek
	4. Bilgisayarın Kısa Bir Tarihi 5. Türkiye'de İnternet Erişimi ve Kullanımı 6. Havalı Ulaşım Araçları	2. Geçmişten Günümüze
	7. Geçmişten Günümüze Moda 8. Nasıl Besleniyoruz? 9. Değişen Müzik	3. Değişen Dünya
	10. Pardon Bir Yanlışlık Oldu 11. Hayatta Olmama Rağmen Ölüyüm 12. Kültür Sanat	4. Dünyadan Haberler
	13. Peribacaları 14. Taç Mahal 15. İlginç İcatlar	5. Harikalar Dünyası
	16. DNA Testinin Sınırları Nelerdir? 17. Uzayda Hayat Nasıl? 18. Geçmişten Günümüze Para	6. Bilinmeyene Yolculuk

Tablo 3.1'de görüldüğü gibi çalışmanın veri setini yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan Yedi İklim, Gazi TÖMER ve Yeni İstanbul setlerinin B1-B2 seviyelerindeki ders kitapları oluşturmaktadır. B1 ve B2 seviyesinde sekizer olmak üzere toplam 16 temanın yer aldığı Yedi İklim ders kitaplarında toplam 48 okuma metni bulunmaktadır. B1 ve B2 seviyesinde beşer olmak üzere toplam 10 temayı içeren Gazi TÖMER ders kitaplarındaki okuma metni sayısı 40'tır. Yeni İstanbul ders kitaplarında ise B1 ve B2 seviyesinde altışar olmak üzere toplam 12 tema altında 36 okuma metni yer almaktadır. Buna göre çalışmada toplam 124 okuma metni kök değerler açısından incelenmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki kök değerleri ve bu değerlere ilişkin tutum ve davranışları belirlemek amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 18 Temmuz 2017 tarihinde yapılan basın toplantısı için Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca hazırlanan “Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine” (MEB, 2017) başlıklı belge ölçüt alınmıştır. Bu belgede belirtilen kök değerler ile tutum ve davranış örnekleri Tablo 3.2’de sunulmuştur.

Tablo 3.2:Kök değerler ve kök değerlere ait tutum ve davranışlar (MEB, 2017).

Değerler	Değerlerle İlişkili Bazı Tutum ve Davranışlar
Adalet	adil olma, eşit davranma, paylaşma...
Dostluk	diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma...
Dürüstlük	açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma...
Öz denetim	davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme...
Sabır	azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme...
Saygı	alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme...
Sevgi	aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma...
Sorumluluk	kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme...
Vatanseverlik	çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme...
Yardımseverlik	cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma...

Tablo 3.2’de ifade edilen kök değerler ile tutum ve davranış örnekleri doğrultusunda çalışmanın verileri toplanmaya başlanmıştır.

Çalışmada veri seti olarak kullanılan Yedi İklim, Gazi TÖMER ve Yeni İstanbul yayınevlerine ait ders kitapları yabancılara Türkçe öğretimi alanında çeşitli dil kurslarında çalışan öğretmenlerden elektronik kitap olarak temin edilmiştir. Çalışmada Yedi İklim, Gazi TÖMER ve Yeni İstanbul yayınevlerine ait B1 ve B2 kitapları sırayla incelenerek veriler toplanmıştır. Çalışmaya Yedi İklim B1 seviyesiyle başlanmıştır. Kitapta yer alan okuma metinleri araştırmacı tarafından üç kez okunmuştur. Belirlenen ölçüte uygun şekilde metinlerde tespit edilen kök değer cümleleri hangi kök değere ya da alt kategoriye giriyorsa metnin adı ve sayfa sayısı da yanında gösterilerek bir dosyada tek tek not alınarak kodlanmıştır. Aynı cümlede iki farklı kök değeri kapsadığı düşünülen ifadeler iki ayrı kök değer olarak kategorize edilmiştir. Bu işlem yapıldıktan sonra bir metinde yer alan kök

değer cümlelerinin hangi kök değer grubunda ve kaç tane olduğu iki kez sayılarak kontrol edilmiş ve metnin ismi, metinde bulunan kök değerler ve sayıları için kodlanarak tablo hazırlanmıştır. Her metinde aynı işlem tekrar edilerek incelenen kitabın kök değer tablosu tamamlanmıştır. Bu işlem tüm kitaplarda aynı sırayla devam ettirilmiştir.

3. 4. Verilerin Analizi

Çalışmada verilerin analizinde okuma metinlerinde daha önce belirlenen kök değer listesi kullanılmıştır. Bu liste yardımıyla metinlerde tespit edilen kök değer cümleleri hangi kök değer kategorisine giriyorsa birleştirilmiş ve her metin için tablolar hâlinde düzenlenmiştir. Tablolardan hareketle incelenen kitap setinde B seviyesinde kök değer grafikleri oluşturulmuştur. Her yayınevinin bağımsız dil düzeyindeki kök değer grafiklerinden yararlanılarak yabancılara Türkçe öğretiminde bağımsız dil düzeyinde ders kitaplarında kök değerleri yansıtma durumuna ulaşılmıştır. Verilerin incelenmesinde yukarıda açıklanan sıraya uygun işlemlerin yapılmasının içerik analizine uygun olduğu düşünülmektedir. İçerik analizi daha önce belirlenen kurallara göre kategorilerin oluşturulduğu, bu kategoriler ışığında bir metinde bazı sözcüklerin kodlanarak daha küçük birimlere ayrılması ve ayrılan birimlerin belirli temalarda birleştirilerek ulaşılan bulguların sistematik bir şekilde özetlenmesini sağlayan analiz yöntemidir (Büyüköztürk vd., 2021).

Çalışmanın veri analizinde öncelikle okuma metinlerinde kök değer cümlelerinden oluşan kodlardan hareketle her yayınevinin B1-B2 düzeyindeki ders kitaplarında okuma metinlerinde bulunan kök değerlerle ilgili tablolar oluşturulmuştur. Tablolarda okuma metninin adı, metinde geçen 10 kök değerinin sayısı belirtilmiş ve incelenen kitaptaki her kök değer için toplam sayıya ulaşılmıştır. Bu işlem bütün kitaplarda sırayla uygulanmıştır.

Veri analizinin ikinci aşamasında tablolardaki kök değerlere ait bulgular, her yayınevinin B1-B2 düzeyi birlikte ele alınarak Microsoft Excel Programına yazılmıştır. Excel'e aktarılan kök değer sayılarına ilişkin veriler araştırmacı ve bir başka kişi tarafından kontrol edilmiştir. Çalışmada Excel'de ilk incelenen kitap setinin B1 ve B2 düzeyindeki kök değerlerin dağılımını gösteren grafik oluşturulmuştur. Hazırlanan grafikte B1-B2 düzeyinde kök değerlerin bulunma sıklığı her kök değer için karşılaştırmalı olarak sunulmuştur. Bu kez incelenen kitap setinde B1-B2 düzeyinde kök değere ait veriler toplanarak Excel'e aktarılmıştır. Excel'e aktarılan veriler kontrol edildikten sonra incelenen ilk yayınevinin bağımsız dil düzeyinde toplam kök değer dağılımını gösteren

pasta grafiği hazırlanmıştır. Bu işlem diğer iki kitap setlerinde de aynı sıra ile gerçekleştirilmiştir.

Veri analizinin son aşamasında B seviyesinde u yayınevinin 10 kök değerine ne sıklıkta yer verdiğini belirlemek için daha önce her yayınevi için B seviyesinde hazırlanan grafikler kullanılmıştır. Yabancılara Türkçe ğretiminde kullanılan ders kitaplarının B seviyesindeki verileri kullanılarak Excel’de her kök değerin sayısı ve u yayınevinin verilerini birlikte gösterecek şekilde grafik oluşturulmuştur. Hazırlanan grafik yardımıyla kök değer sayılarının u kitap setindeki toplam sayısı belirlenmiş ve Excel’de bağımsız dil düzeyinde toplam kök değerlerin sayısı pasta grafiğiyle sunulmuştur. Grafik aracılığıyla yabancılara Türkçe ğretiminde ders kitaplarının 10 kök değerini yansıtan durumu sayısal olarak betimlenmiştir.

3. 5. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda güvenilirlik, sonuçların tekrar edilebilirliğiyle ilişkilidir. Bu tekrar edilebilirlik ise farklı kodlayıcılar arasında uyum olması, çalışmanın farklı zamanlarda aynı sonuçları içermesi ve i tutarlılığıyla mümkün olabilir (Baltacı, 2019). Nitel araştırmalarda çalışma dışında bir başka kişinin çalışmayla ilgili görüşünü alarak ortak bir görüş benimsemek, incelenen dokümanlardaki verilerin araştırmacının kişisel yorumlarını içermemesine dikkat etmek, çalışmanın nesnel olarak betimlenmesine zen göstermek araştırmanın güvenirliğini artıran unsurlardandır (Yıldırım ve şimşek, 2013).

Çalışmada ders kitaplarındaki okuma metinlerinde kök değerlerle ilgili veri toplama sürecinde her metin araştırmacı tarafından en az u kez okunmuş ve metinlerde tespit edilen kök değerler ayrı bir sayfaya not alınmıştır. Bu yöntemle tüm kitaplardan toplanan verilerin güvenirliği için başka bir uzmanın metinlerdeki kök değerlerle ilgili görüşüne başvurulmuştur. Her kitaptan iki okuma metni rastgele seçilmiş ve toplam 12 metin bir başka Türkçe ğretmenine gönderilmiştir. Metinlerde tespit edilen kök değerler araştırmacı ve uzman tarafından birlikte kontrol edilmiş, farklı olan sonuçlar üzerine ortak bir değerlendirme yapılmış ve nihayetinde bulguların birbiriyle büyük oranda uyumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kodlayıcılar arasındaki uyum ortaya konulduktan sonra veri analizi aşamasında her metinde kodlanan kök değer cümleleri sayılmış ve metinler için kök değer tabloları hazırlanmıştır. Hazırlanan tablolardan hareketle her kitap için kök değer sayılarını gösteren şekiller oluşturulmuştur. Böylelikle verilerin analizinde kişisel yorumlardan uzak

durulmuş, şekiller ışığında kök değerlere ilişkin bulgular analiz edilmiştir. Oluşturulan tablo ve şekiller iki kez kontrol edilerek hazırlanmıştır. Sayısallaştırılan kök değerler araştırmacı dışında başka bir uzmana kontrol ettirilmiştir. Yapılan tüm bu işlemler çalışmanın farklı zamanlarda yine aynı sonuçlar verdiğiinden emin olmak ve çalışmada iç tutarlılığın bulunduğunu göstermek adına önemli görülmektedir.

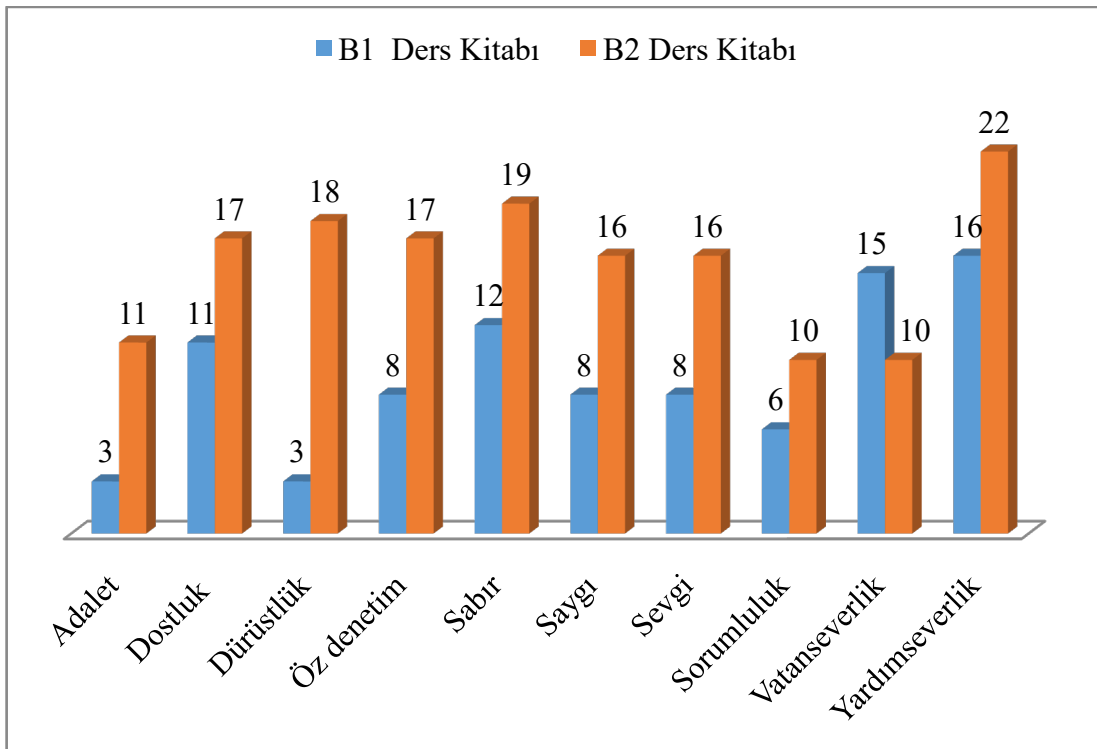
Nitel araştırmalarda bulguların doğruluğunun kanıtlanması ise geçerlilik olarak ifade edilmektedir (Creswell, 2020). Çalışmanın bulgular bölümünde incelenen bütün kitaplarda her metin için bir kök değer cümlesi tırnak içinde verilmiş, bu cümlenin hangi kitapta, hangi sayfada bulunduğu, temsil ettiği kök değer ve alt tutumu yazılmıştır. Çalışmada kök değer ifadelerinin nasıl tespit edildiğinin her metin için örnek temsillerle verilmesinin çalışmanın geçerliliğini artırdığı söylenebilir. Bununla birlikte kitap setlerine ilişkin bulgularda yer verilen tüm şekillerin hazırlanma ve analiz sürecinde araştırmacı ve bir başka uzman tarafından tekrar eden kontrollerin yapılmasının iç ve dış denetimi artırması bakımından çalışmanın geçerliliğine katkı sağladığı düşünülmektedir.

4. BULGULAR

Bu bölümde yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki okuma metinlerinde yer alan kök değerler araştırmanın alt problemleri doğrultusunda sunulmuştur.

4.1. Yedi İklim B1-B2 Ders Kitaplarındaki Kök Değerlere İlişkin Bulgular

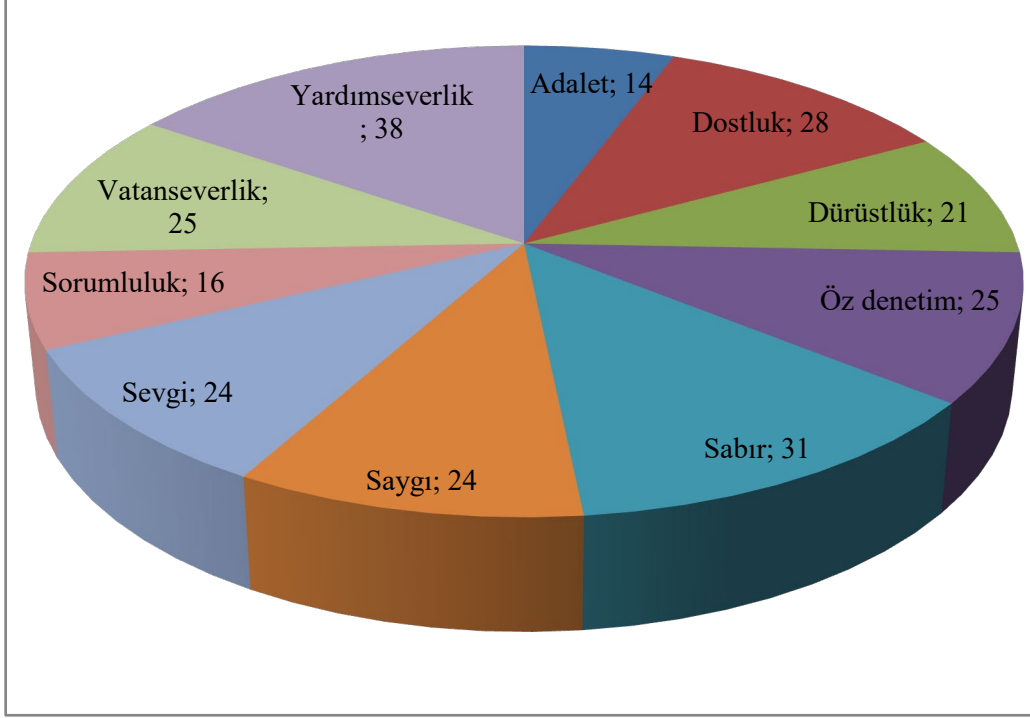
Araştırmanın “Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti B1 ve B2 ders kitaplarındaki kök değerlerin dağılımı nasıldır?” şeklindeki birinci alt problemine yönelik bulgulara Şekil 4.1’de değinilmiştir:

Şekil 4.1: Yedi İklim B1 ve B2 ders kitaplarında kök değerlerin sayısal dağılımı

Şekil 4.1’de görüldüğü gibi Yedi İklim B1 Düzeyi Ders Kitabı’nda toplam 90 kök değer tespit edilmiştir. Bu kök değerlerden metinlerde en sık yer alanların yardımseverlik (f=16), vatansızlık (f=15), sabır (f=12) ve dostluk (f=11) olduğu görülmektedir. Bunları sevgi (f=8), saygı (f=8) ve öz denetim (f=8) değerleri takip ederken metinlerde en az işlenen kök değerler ise sorumluluk (f=6), adalet (f=3) ve dürüstlük (f=3) şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Yedi İklim B2 düzeyi ders kitabında ise toplam 156 kök değer tespit edilmiştir. Bu kök değerlerden metinlerde en sık yer alanların yardımseverlik (f=22), sabır (f=19), dürüstlük (f=18), öz denetim (f=17) ve dostluk (f=17) olduğu görülmektedir.

Bunları saygı (f=16), sevgi (f=16) ve adalet (f=11) değerleri takip ederken metinlerde en az işlenen kök değerler ise vatanseverlik (f=10) ve sorumluluk (f=10) şeklinde karşımıza çıkmaktadır. İncelenen kitapların her ikisi dikkate alındığında kök değerlerin toplam sayısına ilişkin bulgulara Şekil 4.2’de yer verilmiştir.

Şekil 4.2: Yedi İklim B seviyesi kitap setinde toplam kök değer dağılımı

Şekil 4.2’de görüldüğü gibi Yedi İklim B Seviyesi Kitap Seti’nde toplam 246 kök değer tespit edilmiştir. Kitapta en çok yardımseverlik (f=38) kök değeri bulunmaktadır. Bu değeri sırasıyla sabır (f=31), dostluk (f=28), vatanseverlik (f=25), öz denetim (f=25), saygı (f=24) ve sevgi (f=24) kök değerleri takip etmektedir. Kitap setinde dürüstlük kök değeri 21 kez tekrarlanırken sorumluluk (f=16) ve adalet (f=14) kök değerleri kitap setinde en az bulunan kök değerler olarak tespit edilmiştir.

Ders kitaplarındaki okuma metinlerinde geçen kök değer örneklerine aşağıda yer verilmiştir.

Yedi İklim B1 Ders Kitabı’ndaki kök değer cümleleri:

“Sağlığını dengeli beslenerek koruyor. Her sabah spor salonuna gidiyor.”
Sorumluluk/kendine karşı (Genç İhtiyarlar, s. 10)

“Bu yüzden zamana ayak uydurmak için teknolojik gelişmeleri yakından takip etmek

gerekir.” *Sorumluluk/kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma (İletişim Araçları, s. 16)*

“Arkadaşımın sesi çok güzel bana şarkılarıyla eşlik eder. Biz çok iyi bir ikiliyiz.” *Dostluk/dayanışma (Yetenek İş, s. 21)*

“Babası Muharrem Ertaş ile çocuk sayılabilecek yaşlarda, düğünlerde saz çalıp türkü söyledi.” *Vatanseverlik/çalışkan olmak (Türkü Baba, s. 28)*

“Otogarda birine 'İstanbul'a gideceğim ama param yok.' dedim. Yanımda sazım vardı. 'Saz çal.' dedi.” *Yardımseverlik/iş birliği yapma-Dürüstlük/doğru sözlü olma (Türkü Baba, s. 28)*

“Ne yapmamız, nasıl davranmamız gerekiyor, bilmiyoruz. İletişim Fakültesinde, Metin Hoca'yı duymuşsundur. Yarın öğlen buluşalım. Hoca'ya gidip ondan yardım isteyelim. Olur, Metin Hoca ile daha önce hiç karşılaşmadık. Bu sayede tanışır, bilgilerinden yararlanırsınız.” *Yardımseverlik/iş birliği yapma (Yarın Buluşalım, s. 33)*

“Yemek kokusu, "mutlu ev" kokusudur. Koca bir sofrada, koca bir aile gelir gözümüzün önüne. Aç kurtlar gibi çocuklar, yorgun ama mutlu bir baba, onlar için bütün gün uğraşmış bir anne... Belki bir babaanne...Neşe, muhabbet...” *Sevgi/aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma (Yemek Kokusu, s. 42)*

“Yaren, doktor olmak istiyor, bunun için sadece tıp fakültelerini tercih etti. Tercih Listesinin ilk sıralarında Hacettepe, Gazi ve Ankara üniversitesi var. İstanbul, Atatürk, Ege ve Akdeniz üniversitesinin tıp fakültelerini de tercih etti ama o Ankara'da okumak istiyor.” *Öz denetim/ davranışlarının sorumluluğunu üstlenme (Büyük Heyecan, s. 48)*

“Öğretmenim, izin verirseniz size bazı sorular sormak istiyorum.” *Saygı/muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme (Dil Ne Taşır, s. 57)*

“2007 ve 2008 yıllarında Türkiye Hızlı Okuma Şampiyonu olan Gül Atay ve Cahit Şimşek, doğuştan hızlı okuma yeteneğine sahip değillerdi. Her ikisi de azimleriyle ve çalışarak hızlı okuma şampiyonu oldular.” *Sabır/azimli olma (Kitap Okuyorum, Hem de Çok Hızlı, s. 65)*

“Bunu öğrenmenin bir yolu var. Yarın Yunus Emre Enstitüsü Türk Kültür Merkezi'ne birlikte gidelim. Merkez müdüründen kurslar ve yeni kayıtlar hakkında bilgi alalım.” *Yardımseverlik/iş birliği yapma (Kafede, s. 70)*

“Eşi Asuman Hanım da onunla o şehir senin bu şehir benim dolaştı durdu.” *Sevgi/aile*

birliğine önem vermek, fedakârlık yapma (Bir Ömür, s. 78)

“Kemal, çantanın içinden tapu belgesi çıkarır ve annesine verir. Kemal'in annesi ve babası bu sürpriz karşısında hem çok şaşırırlar hem çok mutlu olurlar. Kemal, bir apartmandan bir daire satın almıştır. Bu daireyi onlara hediye eder.” ***Yardımseverlik/cömert olma (Sürpriz, s. 84)***

“Eşref Armağan ne çocukluk çağında ne de yetişkinken öğrenim gördü. Yazmayı kendi kendine öğrendi.” ***Öz denetim-Sabır/azimli olma (Parmaklarıyla Gören Adam, s. 92)***

“Babası öldükten sonra 3 milyon dolar miras kalır. Babasının cenazesinde kendisine kalan mirası öğrenir: Kendisine sadece 1949 model bir Buick Roadmaster marka araba kalmıştır. Babası bütün parayı Charlie'nin ağabeyi Raymond'a (DustinHoffmann) bırakmıştır. Raymond bakıma muhtaç, otistik bir dâhidir ve bir engelliler kliniğinde kalmaktadır.” ***Adalet/adil olma (Yağmur Adam, s. 98)***

“Toplu taşıma araçlarına inip binerken de sorun yaşarlar. Bu durumdaki biri bizden yardım istediği zaman onların koltuk değneklerinden tutmamalı, ona ne şekilde yardım istediğini sormalıyız.” ***Yardımseverlik (Nasıl Yardım Ederiz, s. 104)***

“Her rüyanın yorumu aynı değildir. Çünkü rüyalar yaşantımızla ilgilidir. Her insanın yaşantısı farklıdır. Bu nedenle aynı rüyaların yorumları farklı olur.” ***Saygı (Uykudaki Dünyamız: Rüyalar, s. 111)***

“Bazıları fotoğraf çekmekten, bazıları gezip yeni yerler görmekten, bazıları da spor yapmaktan çok büyük zevk alır.” ***Saygı (Anket, s. 119)***

“Bayındır'da çiçek üretimine Osmanlı Devleti döneminde başlanmış ve çiçek yetiştiriciliğine bugün de devam ediliyor.” ***Vatanseverlik/tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma (Çiçek Festivali, s. 123)***

“Çukurun başında onu vücudu kıllarla kaplı bir savaşçı liderinin beklediğini görür. Ancak bu kişi ona acır ve Rauparaha'ya özgürlüğünü verir.” ***Sevgi/merhametli olma (Haka Dansı, s. 130)***

“Hıdırellez günü, Hızır isimli iyiliksever bir kişi ile İlyas Peygamber'in yeryüzünde buluştukları gündür.” ***Dostluk/vefalı olma (Gül Dalında Bir Dilek, s. 140)***

“Ayşe: Damadın evinde düğün yapılır. Herkes eğlenir; şarkılar, türküler söyler. Düğün sonunda herkes evine gider.” ***Dostluk/dayanışma(Düğün, s. 142)***

“Günler geçer; Zühre Tahir'e, Tahir de Zühre'ye aşık olur. Gün boyu birbirlerine maniler söylerler.” *Sevgi (Tahir ile Zühre, s. 150)*

“Arkadaşlarının içten sevgi ve saygısını kazandı.” *Dürüstlük/güvenilir olma (Bir LiderinDoğuşu, s. 157)*

“Arkadaşınızı alkışlayın ve bir dahaki sefere siz de onun gibi yazmaya gayret edin.” dedi Miss Dean.” *Adalet/adil olma (Ayşe Kulin, s. 161)*

Yedi İklim B2 Ders Kitabı’ndaki kök değer cümleleri:

“Özür dilerim beyefendi, ben sizi çıkaramadım.” *Öz denetim/gerektiğinde özür dileyebilme (Yıllar Sonra, s. 11)*

“Başarı, aldığınız kararlara ve attığınız adımlara bağlıdır. Eğer kararınız, hayallerinizin ve hedeflerinizin peşinden gitmek ve harekete geçmek olursa başarıya ulaşmamanız için hiçbir sebep yok demektir.” *Sabır/azimli olma (Başarılı İnsanların Farklı Yaptığı 12 Şey, s. 18)*

“Erasmus programı, üniversitelerde ülkelerarası işbirliğini teşvik edip öğrenci ve eğitimcilerin Avrupa'da karşılıklı değişimini sağlamaktır.” *Yardımsızlık/iş birliği(Üniversite Öğrencileri Yer Değiştirerek Öğreniyor, s. 24)*

“Evlilikte çatışmaların ortaya çıkması, herkesin kendi doğrularını kabul ettirmeye çalışması ve birbirlerinin öz değerlerine zarar vermesiyle problemler başlıyor.” *Saygı (Murat Evrenle Röportaj, s. 36)*

“Dalgalar, onun öfkesini artırmaktan başka hiçbir şey yapmıyordu. Sular sulan, saatler saatleri kovalıyordu. Meroz artık çok düşünmedi, hemen coşkun ırmağın ortasına atıldı. Çetin bir mücadeleden sonra sulan yenerek nehrin karşısına geçti. Akşam olmadan yetişmek için hızla yoluna devam etti.” *Sabır/azimli olma (İki Arkadaş, s. 42)*

“Hayır, söyle komşuna hayır çıksın karşına.” *Dürüstlük (Komşuluk, s. 50)*

“Deneme ile öğrenirim. Bana oyunda, arkadaşlıkta ve uğraşlarımda özgürlük tanıyın. Beni her yerde, her işimde, koruyup kollamaya çalışmayın. Davranışlarımda sonuçlarını kendim görürsem daha iyi öğrenirim.” *Öz denetim (Sevgili Anneciğim ve Babacığım, s. 61)*

“Çok iyi fikir! Sınavlar da bitti. Ama ben önce anneme telefon edip izin alayım.” *Sorumluluk (Kimse Beni Anlamıyor, s. 64)*

“Yaşlılarla birlikte olmak, onların dertlerini dinlemek mutluluk veriyor insana.” *Sevgi (Huzurevinde Kahvaltı, s. 73)*

“İstanbul, bir imparatorluk şehri... Roma'nın, Bizans'ın, Osmanlı'nın şaheserlerini kendinde toplamış.” *Vatanseverlik/tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma(İstanbul'da Yaşam Sanatı, s. 102)*

“Siz artık evlisiniz ve aileniz arkadaşlarınızdan daha önemli.” *Sorumluluk (Bir Elmanın Yarısı Sen Yarısı Ben, s. 109)*

“Büyük sanatkârlar da böyle insanlardandır. Kendi hayatlarını bir kenara bırakıp içinde yaşadığı topluma hatta bütün insanlara faydalı olan büyük sanatçıları, üzerinden yüzyıllar geçse de hep minnetle anarız.” *Dostluk/vefa (Sanata Adanmış Bir Ömür, s. 113)*

“Turner'in danışman hocası da Turner'in enerjisi ve çalışmaya olan azmi karşısında çok heyecanlandı.” *Sabır/azimli olma (Sıradışı Başarılar, s. 130)*

“Öğretmenimiz tahtaya bir şeyler yazmaya başladı. Öğrenme çeşitlerini şema hâlinde göstermek istiyordu. Üniversite, biteceği yerde âdeta yeniden başlamıştı, öğrencilik devam ediyordu. Aniden bize döndü ve kendi öğrenme şeklimizi bilip bilmediğimizi sordu. Sahi, bizim öğrenme yöntemimiz neydi?” *Öz denetim (Öğrenmeye Devam Ediyor, s. 142)*

“Farklı bölümlerde aynı sayıda işaretlenmiş etkinlik bulunabilir. Bu da davranışlarınızda ya da öğrenme ortamlarında her üç öğrenme çeşidini de eşit ağırlıklı olarak kullandığınızı gösterir.” *Adalet/eşitlik (Öğrenme Çeşitleri Testi, s. 151)*

“Çalışma saatleri boyunca evde çıt çıkmadığı gibi çocukları da babalarını görebilmek için beklerlermiş. Mann, o gün iyi bir şeyler yazamadığını düşünürse bu durumu sorun hâline getirmez, ertesi gün kaldığı yerden devam edermiş.” *Sabır/beklemeyi bilme (Onlar Çalıştılar ve Başarılı Oldular, s. 155)*

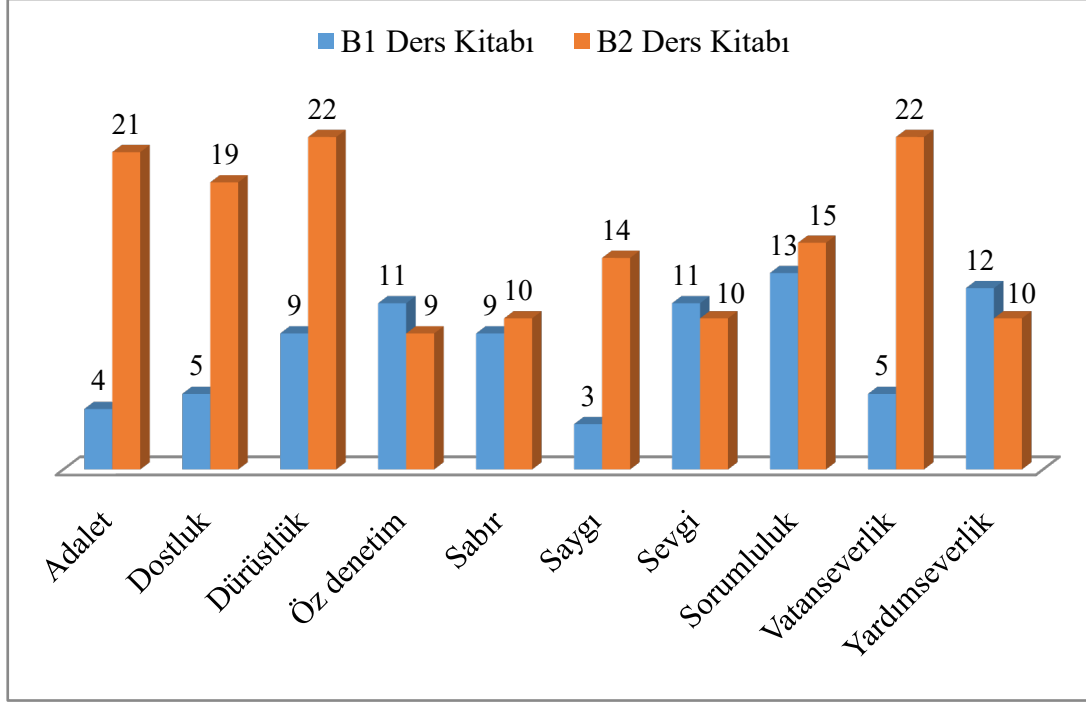
“Misafirin on nasibi vardır; birini alır, dokuzunu bırakır: Misafir bereket getirir, yiyip içtikleriyle konuk olduğu evde bir şeyi eksiltmez, aksine misafirin geldiği evde bolluk ve bereket artar.” *Yardımseverlik/misafirperver olma (Türkiye’de Misafirperverlik, s. 163)*

“İnsanlığın varoluşundan beri üretim ve tüketim faaliyetleri süregelmektedir. Üretilen ürünlerin topluma sunulması ticaretin görevidir. Ticaret sayesinde insanlar ihtiyaçlarına ulaşın Birçok kişi ticaret sayesinde iş bulun Büyük mağazalarda, şirketlerde çalışırlar. Kazandıkları parayla alışveriş yapar ve ihtiyaçlarını giderirler.” *Sorumluluk (Ticaret Hayatı, s. 170)*

“Gelen konukların ihtiyaçları da bu sülalelere mensup aileler tarafından karşılanırdı. Bu hizmetlerin kesinlikle maddi bir karşılığı yoktu.” *Yardımseverlik (Köy Odaları, s. 173)*

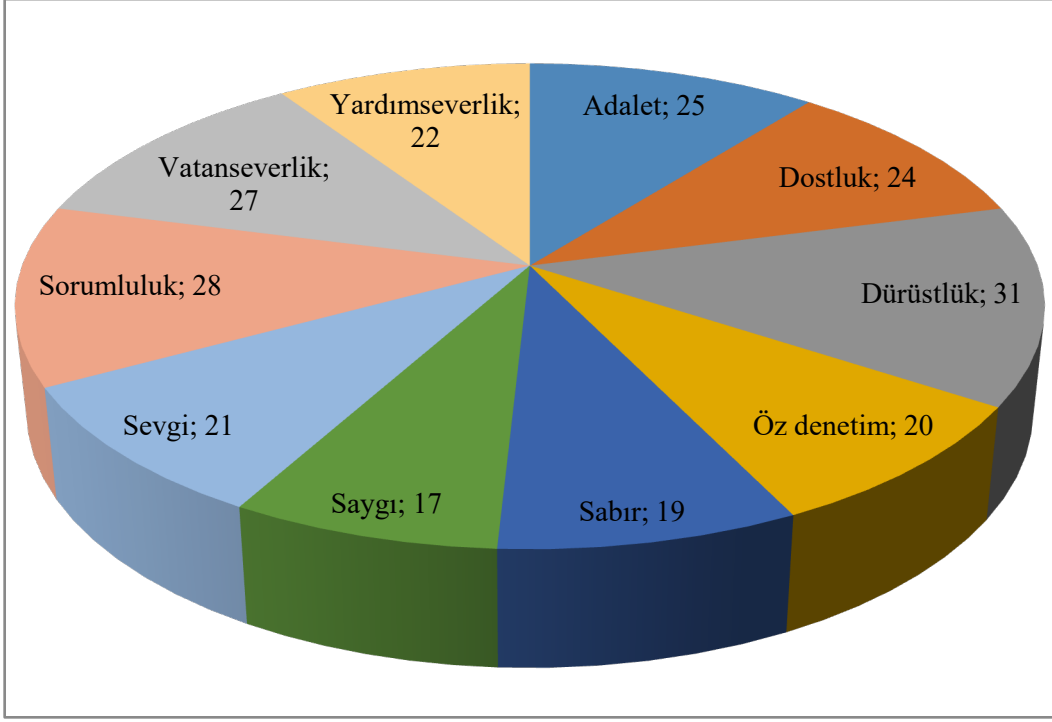
4. 2. Gazi TÖMER B1-B2 Ders Kitaplarındaki Kök Değerlere İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Gazi TÖMER Türkçe Öğretim Seti B1 ve B2 ders kitaplarındaki kök değerlerin dağılımı nasıldır?” şeklindeki ikinci alt problemine yönelik bulgulara Şekil 4.3’te değinilmiştir:

Şekil 4.3: Gazi B1-B2 ders kitaplarının toplam kök değeri dağılım karşılaştırması

Şekil 4.3’te görüldüğü gibi Gazi B1 Düzeyi Ders Kitabı’nda toplam 82 kök değeri tespit edilmiştir. Bu kök değerlerden metinlerde en sık yer alanların sorumluluk (f=13), yardımseverlik (f=12), sevgi (f=11) ve öz denetim (f=11) olduğu görülmektedir. Bunları sabır (f=9), dürüstlük (f=9) vatanserverlik (f=5) ve dostluk (f=5) değerleri takip ederken metinlerde en az işlenen kök değerler ise adalet (f=4) ve saygı (f=3) şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Gazi B2 Düzeyi Ders Kitabı’nda toplam 152 kök değeri tespit edilmiştir. Bu kök değerlerden metinlerde en sık yer alanların vatanserverlik (f=22), dürüstlük (f=22), adalet (f=21), dostluk (f=19) ve sorumluluk (f=15) olduğu görülmektedir. Bunları saygı (f=14), sevgi (f=10), yardımseverlik (f=10) ve sabır (f=10) değerleri takip ederken metinlerde en az işlenen kök değeri ise öz denetim (f=9) olduğu anlaşılmaktadır. İncelenen kitapların her ikisi dikkate alındığında kök değerlerin toplam sayısına ilişkin bulgulara Şekil 4.4’te yer verilmiştir.

Şekil 4.4: Gazi TÖMER B seviyesi kitap setinde toplam kök değer dağılımı

Şekil 4.4'te görüldüğü gibi Gazi TÖMER B Seviyesi Kitap Seti'nde toplam 234 kök değer belirlenmiştir. Kitaplarda en çok dürüstlük (f=31) kök değerine yer verilmiştir. Bu değeri sorumluluk (f=28) ve vatanserverlik (f=27) kök değerleri takip etmektedir. Bunların dışında adalet (f=25), dostluk (f=24), yardımseverlik (f=22) ve sevgi (f=21) değerine yer verilirken kitap setinde en az öz denetim (f=20), sabır (f=19) ve saygı (f=17) değerleri tespit edilmiştir.

Ders kitaplarındaki okuma metinlerinde geçen kök değer örneklerine aşağıda yer verilmiştir.

Gazi TÖMER B1 Ders Kitabı'ndaki kök değer cümleleri:

“Size sormak istiyorum, ünlü olduğunuzda sıradan bir hayatınızın olacağını mı düşünüyorsunuz? Yoksa alışkın olmadığınız bazı durumlarla mı karşılaşacaksınız? Örneğin hayatta önemsiz gibi görünen günlük gereksinimleriniz, siz ünlü olunca özleyeceğiniz bir durum hâline gelebilir.” *Dürüstlük (Ünlü Olmak Çok Kolay, s. 4)*

“Ayrıca, sosyal medyada herkes kendini eşit derecede ifade edebiliyor. Bu da demokratik düşüncenin gelişmesine yardımcı oluyor.” *Adalet (Sanal Alem, s. 8)*

“Kâğıda yazı yazabilmek için mürekkep kullanıldı. Mürekkeple yazarken bir hata olunca

kitap yazarlar, bu hataları parmaklarını dillerinde ıslatıp o yeri silerek temizlerlerdi. Türkçedeki "mürekkep yalamak" deyimini buradan gelir, okuyup yazan kişilere bu nedenle çok mürekkep yalamış denir." *Sabır/tahammül etme (Kitabın Hikâyesi, s. 12)*

"Unutmayalım ki ilk bakışta dayanılmaz gibi gelen acılar, belki de adresinize postalanan bir mutluluk davetiyesidir." *Sabır/beklemeyi bilme (Stresle Baş Etmenin Yolları, s. 22)*

"Özellikle yaşlı ve engelliler düşünülerek hazırlanmış 'kibritli mum' dedesinin işini kolaylaştırmak için küçük bir mucit tarafından yapılan 'tohum ekme' makinesi, "diş fırçası", "erimeyen dondurma" ve balığı yakalayınca sinyal ve ren "elektronik olta" gibi genç beyinlerin zihninden çıkan pek çok parlak fikrin gerçeğe dönüştüğü projeler vardı." *Yardımseverlik-Saygı/muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu göz etme (Yeteneklerini Keşfet, s. 26)*

"Eski ve yeni inanışları çeşitli simgelerle anla tan kilim motifleri, bize toplumların kimliğiyle ilgili pek çok konuda ışık tutar. Örneğin, maddi ve manevi değerler, gelenek ve görenekler, farklı yaşam biçimleri yüzyıllar boyunca kilim motiflerindeki çeşitli figürlerle sergilenmiştir." *Vatanseverlik/tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma (Bir Kilimi Okumak, s. 30)*

"Doğru zamanda doğru yatırımı yapmak, bir uzmanlık konusu. Belirsizliğin yaşandığı şu günlerde, yatırım kararlarını işin uzmanlarına bırakmakta fayda görüyorum. Yastık altındaki paramızı doğru değerlendirmek için bir yatırım uzmanına başvurmak en doğru karar olacaktır." *Öz denetim-Yardımseverlik/iş birliği yapma (Ekonomi Gündemi, s. 34)*

"Deniz için yurt dışına gitmek, oradaki gelişmeleri görmek de önemliydi. Ben, bu idealist öğrenciden çok etkilendim. Ona yardım etmek için gönüllü oldum" *Yardımseverlik/iş birliği (Bir Başarı Öyküsü, s. 42)*

"Kitaplar çok pahalı ve benim çok az param var diyen öğrenciler! Hayat zor, para az ve kitaplar pahalı. Sizin için kafe katımızda "Kütüphanecilik hizmeti" de veriyoruz. Ayda 5 lira vererek üyemiz olun ve kitapları ödünç alın. Ayrıca boş zamanlarınızda yarı zamanlı olarak Kitap Kafe'de "kitap danışmanı" olarak çalışın." *Yardımseverlik (Kahve ve Kitap, s. 46)*

"Heyecan ve tehlike sizin için bir tutku ise bu yoldan hayatınız boyunca bir kere de olsa geçmelisiniz." *Öz denetim/öz güven (Korku Yolu, s. 50)*

"Görüldüğü gibi insanlık, ileri medeniyetler kurmaya çalışırken doğanın dengesini

bozmuş, daha pratik ve daha varlıklı yaşaya bilme hırsı insanların gözlerini kör etmiştir.”

Dürüstlük/doğru sözlü olma (Dünyamız Tehdit Altında, s. 54)

“Asırlardır nice şairlere sevgi kelimesini sen öğrettin. Öyle ki şiirlerinde Yunus gibi sevmek diyorlar.” ***Sevgi (Yunus Emre’ye Mektup, s. 60)***

“Öncelikle otelimizi tercih ettiğiniz için size ve ailenize teşekkür ederiz.” ***Saygı (Şikâyetim Var, s. 64)***

“Ben hayata farklı açılardan bakan bir gazeteciyim, çocukluğumdan beri mutlaka her gün kitap okur ve günlük tutarım.” ***Sorumluluk/kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma-Öz denetim/öz güven sahibi olma (Eleman Aranıyor, s. 68)***

“Kendime sık sık şu soruyu soruyorum: "Tiyatro için dana fazla ne yapabilirim?" Kendimi daha fazla geliştirmenin yollarını arıyorum. Her farklı bakış açısı bana yeni dünyaların kapılarını aralıyor. Bu sebeple farklı ülkelerin ve üniversitelerin tiyatroya yönelik çalışmalarını mümkün olduğunca takip ediyorum.” ***Vatanseverlik/çalışkan olma (Hayatım Tiyatro, s. 72)***

“Rivayet odur ki Simurg ismi kuşların hükümdarına aittir. Bu kuş Bilgi Ağacının dallarında yaşar ve diğer kuşların ihtiyacı olduğunda onların yardımına koşar. Onları bütün kötülüklerden korur.” ***Yardıms severlik-Sevgi/merhametli olma (Zümrüdüanka Kuşu, s. 78)***

“Nihayet bir memlekete varmış. Şansı yaver gitmiş ve günlerden bir gün şehzade o memlekete padişah olmuş. Akıllı ve dürüst olduğu için memleketi gül gibi idare etmeye başlamış.” ***Dürüstlük (Tuz Masalı, s. 82)***

“Tam o sırada suda aksini görerek ona hayran kalır. Bilmeden kendine âşık olur. O ana kadar kimseyi sevmediği kadar kendi görüntüsünü sever. Oradan ayrılamaz.” ***Sevgi (Narkissos ya da Nergis s. 86)***

“Düşünmenin yasak olduğu ülkede kitap okumak en tehlikeli suçların başında gelir.” ***Adalet(Bilim Kurgununun Kıyılarında da Fahrenheit 451, s. 90)***

Gazi TÖMER B2 Ders Kitabı’ndaki kök değer cümleleri:

“Bu yardım, kişi veya kurumlar arasında ortaya çıkan problemlerin mahkemelerde, yasalara uygun olarak kısa sürede ve güven içinde giderilmesi esasına dayanır.” ***Adalet (Doğru Mesleği Seçmek, s. 4)***

“Gerçeği yansıtan ve size özgü olan özgeçmişinizde, işe en uygun olan özelliklerinizi öne çıkarmanız gerekir. Bu bölüm özgeçmişinizde en fazla yer ayırdığınız kısım olmalıdır.”

Dürüstlük/doğru sözlü olma (Yeni Bir Başlangıç, s. 8)

“Son olarak, sosyalleşme insanın yaradılışında var olan bir özelliktir. Vaktinin çoğunu bilgisayarın karşısında geçiren insanların bu kavramdan gittikçe uzaklaşmasından ve kendini yalnızlığa mahkûm etmesinden endişe duyulmaktadır.” ***Dostluk(İletişim Kurmak, s.12)***

“Aslında bir iletişim biçimi olan sanat, kültürel ve eğitsel işlevlere, ulusal ve evrensel olma gibi özelliklere sahiptir.” ***Vatanseverlik/tarihsel ve doğal mirasa önem verme (Güzel Sanatlar, s. 24)***

“Diğer taraftan bazı uzmanlar genetiğiyle oynanmış bu ürünlerin insan sağlığını önemli derecede tehdit ettiğini, insan sağlığı üzerindeki etkileri için yapılmış bir bilimsel araştırma olmadığını belirtiyorlar.”***Dürüstlük-Sorumluluk/kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma (Faydalı ve Zararlı: GDO, s. 28)***

“Kazı çalışmaları çok sabır gerektiren bir iştir. Ayrıca, bulunan tarihi eserlerin zarar görmemesi için çok hassas bir çalışma yürütülür. Arkeologlar ellerindeki ince fırçalarla aylar hatta yıllar süren çalışmalar yaparlar.” ***Sabır (Arkeoloji, s. 32)***

“İnsanlığın ortak birikimine katkıda bulunan ve medeniyet gelişimini sağlayanlar, zihinsel olarak standartların üzerinde bir donanıma sahip olan insanlardır. Bu tip insanlar üstün zekâlı ve üstün yetenekli insanlar olarak nitelendirilir ve bunların özel bir eğitime tâbi tutulmaları gerekir.” ***Saygı/muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme (Üstün Zekâlıların Eğitimi, s. 36)***

“Geleneksel gösteri sanatlarımız olan Karagöz-Hacivat, Meddah ve Ortaoyununu çocuklarımız da tanısin.” ***Vatanseverlik/tarihsel ve doğal mirasa önem verme-Yardımseverlik/paylaşma (Ankara’da Kültür Sanat, s. 42)***

“Bu sergi için uzun bir ön hazırlık yaptınız. Yaklaşık sekiz aydır ülkemizdesiniz.” ***Sabır/azimli olma (Söyleşi: Sanat Durağı, s. 46)***

“Muzo’nun zorlu geçen çocukluk ve ilk gençlik dönemine, sanki oradaymış gibi şahitlik ediyordum. Muzo’yla birlikte mısır satıyor, sinemada seyircilere gazoz ve çekirdek dağıtıyordum. Muzo, babasının yaptığı tahta ayakkabıyı her giydiğinde benim de ayağım ağrıyordu. Adeta Muzooluyordum.”***Dostluk (Her Yazar Kendini mi Yazar?, s. 52)***

“Pek çok ulusal ve uluslararası ödül alan Ceylan, konuşmak veya konuşturmak yerine göstermeyi hedeflemiş bir sinemacı” *Vatanseverlik/çalışkan olma (Nuri Bilge Ceylan: Bir Doğa Fotoğrafçısı, s. 58)*

“33 yaşında matematik alanında profesörlüğe yükselir. Öldüğü güne kadar durmadan çalışır. Sayısız ödüller alır.” *Sabır/azimli olma (Bilime Adanmış Bir Ömür, s. 66)*

“Hasan’ı istasyonda indirdiler. Boynundan, kollarından ve kulaklarından koca koca kolyeler ve küpeler sallanan kara çarşafli iri yarı bir kadın Hasan’ı sımsıkı kucakladı. Bu kadın onun halasıydı. Ama annesi gibi sarılamıyordu.” *Sevgi (Eskici, s. 70)*

“1948 yılında Ziraat Bankası’nda memur olarak çalışırken Karagöz oynatıcılığına merak sarmıştır. Camcı İrfan Açıkgöz’den ders alarak profesyonel olmuştur. Fransa, Almanya ve Hollanda başta olmak üzere pek çok ülkede Karagöz gösterileri düzenlemiştir.” *Vatanseverlik/çalışkan olma (Karagöz ve Hacivat, s. 74)*

“Bu mücadelede yenilen Don Kişot bu materyalist dünyada kendi özünü kaybetmektense ölmeyi tercih eder ve günah çıkararak hayata gözlerini yumar.” *Öz denetim (Don Kişot ve Yardımcısı, s. 78)*

“Depremle ilgili bilinç kazanmanın yollarını, kuşkusuz, depremle yaşama konusunda yol kat etmiş uzmanların ağzından dinlemek, bu konuda onların tecrübelerine kulak vermek gerekir.” *Yardımlaşma (Depremle Yaşamak..., s. 84)*

“İster siyah beyaz olsun ister renkli olsun fotoğraflar yaşamımızda büyük önem taşır. Onları devleştiren de elbette bakmakla görmek arasındaki farkı kavramış usta gözlerdir.” *Dürüstlük (Işıkla Yazı Yazan Sanatçı, s. 90)*

“Küçük gruplarda gerçekleştirilen oyunlaştırma yöntemi ile öğrencilerin kendilerini hasta ya da doktor yerine koyarak verilen görevi simüle etmeleri istenir.” *Dostluk/diğerkamlık (Simülasyon ve Tıp, 94)*

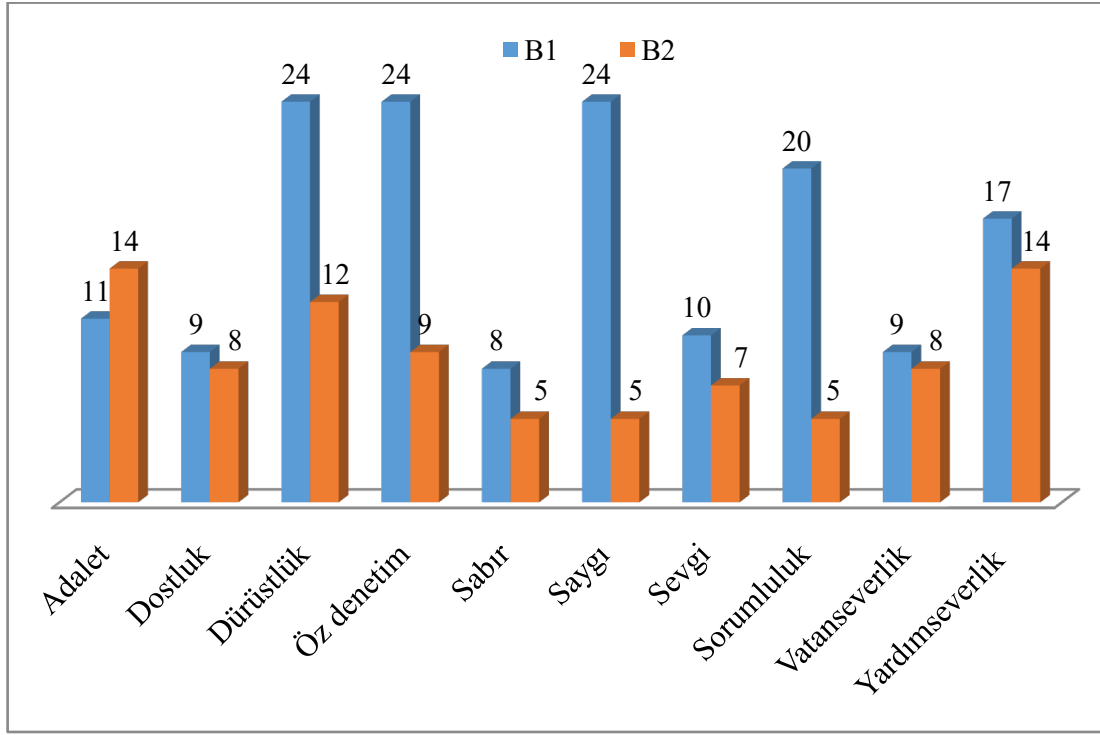
“Yüzde 30 enerji tasarrufu sağlayan A sınıfı beyaz eşya ürünleri, yanlış kullanım yüzünden tasarlanandan daha fazla elektrik tüketiyor. Elektronik eşyalarınızın ömrünü kısaltmamanız için bizden size birkaç tavsiye:” *Yardımlaşma (Elektronik Eşyalarınızın Ömrü Ne Kadar?, s. 98)*

4. 3. Yeni İstanbul B1-B2 Ders Kitaplarındaki Kök Değerlere İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Yeni İstanbul Türkçe Öğretim Seti B1 ve B2 ders kitaplarındaki kök

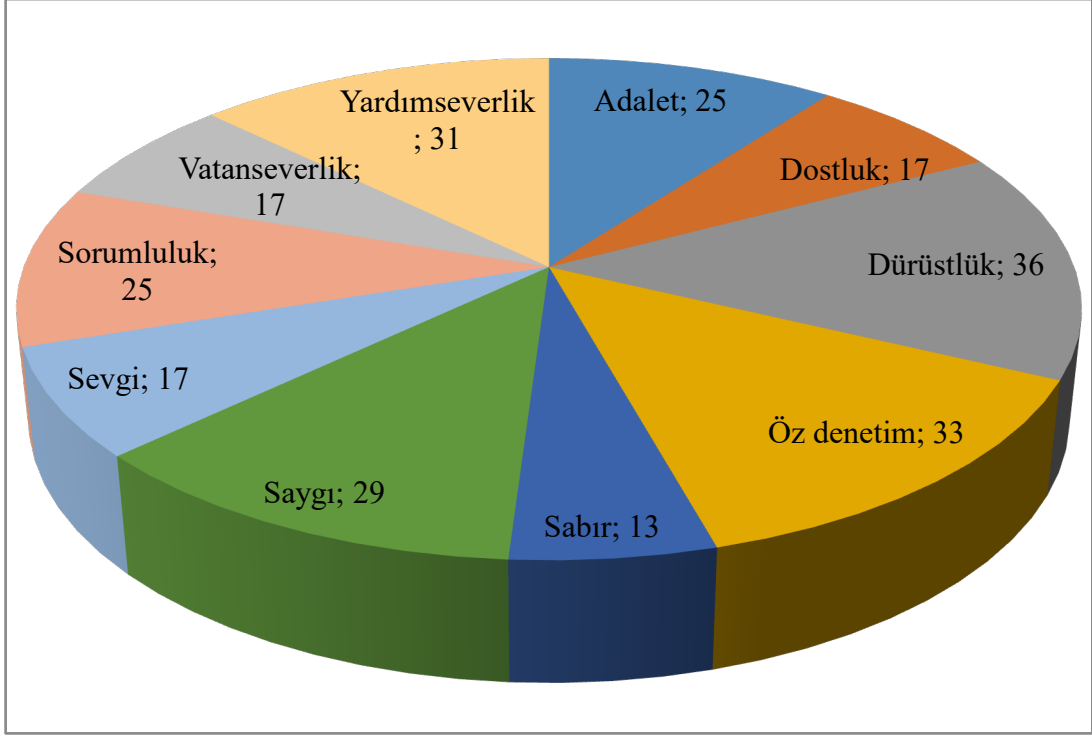

değerlerin dağılımı nasıldır?” şeklindeki üçüncü alt problemine yönelik bulgulara Şekil 4.5’te değinilmiştir:

Şekil 4.5: Yeni İstanbul B1 ve B2 ders kitaplarında kök değerlerin sayısal dağılımı

Şekil 4.5’te görüldüğü gibi Yeni İstanbul B1 Düzeyi Ders Kitabı’nda toplam 156 kök değer tespit edilmiştir. Bu kök değerlerden metinlerde en sık yer alanların saygı (f=24), öz denetim (f=24), dürüstlük (f=24) ve sorumluluk (f=20) olduğu görülmektedir. Bunları yardımseverlik (f=17), adalet (f=11), sevgi (f=10), vatanserverlik (f=9) ve dostluk (f=9) değerleri takip ederken metinlerde en az işlenen kök değer ise sabır (f=8) şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Yeni İstanbul B2 Düzeyi Ders Kitabı’nda toplam 87 kök değer tespit edilmiştir. Bu kök değerlerden metinlerde en sık yer alanların yardımseverlik (f=14), adalet (f=14), dürüstlük (f=12), öz denetim (f=9) olduğu görülmektedir. Bunları dostluk (f=8), vatanserverlik (f=8) ve sevgi (f=7) değerleri takip ederken metinlerde en az işlenen kök değerler ise sorumluluk (f=5), saygı (f=5) ve sabır (f=5) şeklinde karşımıza çıkmaktadır. İncelenen kitapların her ikisi dikkate alındığında kök değerlerin toplam sayısına ilişkin bulgulara Şekil 4.6’da yer verilmiştir.

Şekil 4.6: Yeni İstanbul B seviyesi kitap setinde toplam kök değer dağılımı

Şekil 4.6’da görüldüğü gibi Yeni İstanbul B Seviyesi Kitap Seti’nde toplam 243 kök değer tespit edilmiştir. Kitap setinde en çok (f=36) dürüstlük kök değerine yer verilirken bu değeri öz denetim (f=33) kök değeri takip etmektedir. Diğer kök değerler yardımseverlik (f=31), saygı (f=29), adalet (f=25) ve sorumluluk (f=25) şeklinde sıralanırken dostluk, sevgi ve vatanseverlik değerlerinin 17, sabır değerinin de 13 yerde kullanıldığı belirlenmiştir.

Ders kitaplarındaki okuma metinlerinde geçen kök değer örneklerine aşağıda yer verilmiştir.

Yeni İstanbul B1 Ders Kitabı’ndaki kök değer cümleleri:

“Evin ulaşım araçlarına yakınlığı benim için çok önemli. Bu yüzden bu ev benim için daha uygun.” *Öz denetim (Nasıl Bir Ev Arıyorsunuz?, s. 9)*

“Demet: Bence de. O zaman ben elektrik ve suya abone olayım. Sen doğalgaz, telefon ve internete abone ol.” *Adalet/paylaşma (Nereye Gidiyorsunuz?, s. 13)*

“Yeni bir hayat, yeni bir şehir ve kültür beni bekliyordu. Hoş bulduk İzmir.” *Öz denetim/öz güven sahibi olma (İkinci Vatanım Türkiye, s. 17)*

“Herkes iyi bir işte, iyi bir maaşla çalışmak ister. İş verinin yakın olmasını, mesai

saatlerinin uygun olmasını ve nazik patronlarının olmasını herkes ister.” ***Dürüstlük (İş Hayatındaki Roller, s. 29)***

“Yaradılışım böyle. Çalışmam lazım illaki. Chobani'nin kurulma hikâyesi de enteresandır. Masamı toplarken elime bir kâğıt geldi. Üzerinde "Makineleriyle şahlık yoğurt fabrikası" yazıyordu. Attım çöpe. Yarım saat sonra çöpün içinde kâğıdı arıyordum.” ***Vatanseverlik/çalışkan olma- Öz denetim (Yoğurdun Steve Jobs’u, s. 34)***

“İnsanların büyük çoğunluğu için meslek seçimi bir sorundur. Uzmanlara göre, kişinin işini sevmesi ve işyerinde mutlu olması için kendi niteliklerine göre meslek seçmesi gerekir.” ***Sorumluluk-Öz denetim-Sevgi (Meslek Seçimi, s. 38)***

“Biz göremiyoruz ama etrafımızda milyonlarca mikrop var. Mikroplar evde, işte, otobüste kısacası her yerde. Bu mikroplardan kendimizi korumak için vücudunuzu temiz tutmalısınız. Sık sık ellerinizi yıkamalı ve günde en az bir kere duş almalısınız.” ***Sorumluluk (Sağlıklı Yaşam Tavsiyeleri, 49)***

“Bulaşıcı hastalıklar son derece önemlidir çünkü bu hastalıklar ölümlere, başka hastalıklara ya da sakatlıklara yol açar. Ayrıca maddi kayıplara da sebep olur. Bu nedenle bu konu hakkında herkesin bilgi sahibi olması gerek.” ***Sorumluluk (Bulaşıcı Hastalıklardan Korunma Yolları, s. 53)***

“Obsesif kompulsif bozukluk hastaları gün içinde çok yorulurlar ve olumsuz düşünceler zihinlerini aşın derecede yorar. Bu sebeple tedavi olmaları gerekmektedir. İlaç tedavisi ya da psikoterapi seansları ile iyileşip normal hayatlarına devam edebilirler.” ***Yardımseverlik/iş birliği yapma (Obsesif Kompulsif Bozukluk Nedir?, s. 59)***

“1988'de eşim vefat ettikten sonra hayatımda büyük bir boşluk oldu. Çocuğum da yok. Yurt dışında yaşamaya karar verdim. Rusya'ya gittim ve orada yaşadım. Ama sonra memleketimi çok özledim, Türkiye'ye döndüm.” ***Sevgi-Vatanseverlik (Okumanın Yaşı Yoktur, s. 70)***

“Sözel Dilsel Zekâ Dili ustalık ile kullanırlar. Çok sayıda kelime bilirler. Bu insanlar yabancı dilleri de kolaylıkla öğrenirler, iyi yazarlar. Uzun hikâyeler ve fıkralar anlatırlar. İsimler, yerler ve tarihleri hatırlayabilirler. Tekerlemeleri ve kelime oyunlarını severler; dinleyerek daha iyi öğrenirler.” ***Saygı/muhatabının konumunu, özelliklerini durumunu göz etme (Herkes Aynı Şekilde Mi Öğrenir?, s. 75)***

“Okul müdürü "Öğrencilerimizin performansını artırmak için her yolu denememize

rağmen sonuç alamadık. Bu yöntemden umutluyuz." dedi." **Sorumluluk (Dünyadan Eğitim Haberleri, s. 80)**

"Keşke dünyada açlık olmasa." **Sevgi/merhamet (Dilekler, s. 90)**

"Her şey doğru zamanda başlar. Her şey doğru anda başlar ne erken ne de geç. Hayatınızda yeni bir şeyler olmasına hazır mısınız? O zaman, yenilikler de başlamaya hazırdır. Anahtar kelimelerimiz: Sabır, doğru zaman ve inanmak..." **Sabır (Pişmanlıklarınızdan Kurtulun, s. 96)**

"Ben bu ürünleri alırken bir hata yapmışım. Ürünleri değiştirmek istedim. Ama kabul etmediler. Para iadesi istedim, onu da kabul etmediler. Lütfen alışveriş yaparken dikkatli olun." **Yardımseverlik (Şikâyetim Var!, s. 100)**

"Beden dilleri ülkeden ülkeye, kültürden kültüre farklılık gösterebilir. Kendi ülkenizdeki beden dili hareketleri farklı bir ülkede farklı bir anlama gelebilir." **Saygı (Farklı Kültürlerde Beden Dilleri, 110)**

"Bir de kızımız var, ismi Gül. Ben keçilerle ilgilenirken eşim kızımıza bakar, çadırın temizliği ve yemek yapmak gibi işlerle ilgilenir. Akşam olunca da odun ateşinde çay demler, sohbet ederiz. Babam bize hikâyeler anlatır. Ailemizde herkesin farklı bir işi var." **Sevgi/aile birliğine önem verme-Yardımseverlik-iş birliği yapma (Göçebe Yaşam: Yörükler, s. 115)**

"Festivalin diğer hikâyesi de şöyle, bu festival aslında baharı karşılamak için başlamış. İlk zamanlarda maskeler sosyal sınıf farklarını ortadan kaldırmak için varmış. Maskelerle kim zengin, kim fakir bilmeden insanlar beraber eğleniyorlarmış." **Adalet-eşit davranma (Bir Dünya Festival, 120)**

Yeni İstanbul B2 Ders Kitabı'ndaki kök değer cümleleri:

"Yarın akşam Polonyalı bir çift evimde misafir olacak, ertesi gün de Alman bir çift gelecek. Ama ben onları hiç tanımıyorum." dedim." **Yardımseverlik/misafirperver olma (Turizmde Çekyat Yöntemi, s. 9)**

"Orada kaç gün kalacaksınız, neler yapacaksınız? Örneğin; kaç kere akşam yemeğine çıkacaksınız? Arkadaşlarınızla mı buluşacaksınız yoksa iş görüşmeleri mi yapacaksınız? Yürüyüş yapacak mısınız? Bunları düşünerek tatil programınızla ilgili gerekli eşyaları bir kâğıda yazın. Sonra bunları gözden geçirin ve en az dörtte birini eleyin. Zor olacak ama yapmalısınız." **Öz denetim-Dürüstlük (Bavul Hazırlama Sanatı, s. 12)**

“Evin duvarlarındaki resim ve ikonların birçoğu, çok eski tarihî eserler. Evin duvarlarında Meryem Ana'nın resimleri var. Meryem Ana evinin bir bölümünde Müslümanların namaz kılmaları için küçük bir yer de bulunuyor.” *Saygı (Meryem Ana Evi, s. 19)*

“Kişisel bilgisayarlar ilk başlarda sadece varlıklı insanlar tarafından kullanılıyordu fakat zamanla herkesin bütçesine uygun bilgisayarlar üretildi. Bu sayede bilgisayar herkesin evine girmeye başladı.” *Adalet (Bilgisayarın Kısa Bir Tarihi, s. 30)*

“Verilere göre Türkiye’de internet erişimi düzenli olarak artıyor. İnternete erişim kolaylaştıkça internet kullanım oranı da arttı. 2010'lann başında insanların yaklaşık %42'si internete erişiyordu ancak günümüzde bu oran %80'e ulaştı.” *Adalet (Türkiye’de İnternet Erişimi ve Kullanımı, s. 37)*

“Bu aracı kullanmak için özel bir eğitim almak ve aracı kontrol etmek için iyi bir vücut dengesine sahip olmak lazım.” *Sorumluluk (Havalı Ulaşım Araçları, s. 42)*

“Bugün moda anlayışı oldukça değişmiştir. Günümüzde moda şık, gösterişli ve pahalı giyinmek değildir. İnsanlar kendi vücuduna, zevkine ve rahatına uygun kıyafetleri tercih etmektedir.” *Öz denetim (Geçmişten Günümüze Moda, s. 55)*

“Bir diğer moda beslenme türü olan organik beslenme pek çok ülkede toplumun pek çok kesiminde biliniyor. Fakat bu beslenme çeşidini uygulamak çok da ucuz değil. Organik tarım alanlarının çok fazla olmaması ve az ürün elde edilmesi bu gıdaların fiyatını yükseltiyor.” *Dürüstlük (Nasıl Besleniyoruz?, s. 60)*

“Âşıklar bağlama çalar ve türkülerini kahvehanelerde ya da köy toplantılarında canlı olarak söylerler. Âşıklar eserlerinde gurbet, ayrılık, sıla hasreti, ölüm, askere gidiş, yiğitlik, düğün gibi toplumsal olayları konu alır.” *Vatanseverlik (Değişen Müzik, s. 66)*

“Bir hırsız, bir katil ya da bir dolandırıcı olabilirsiniz. Suçunuz ne ise cezasını çekersiniz.” *Adalet (Pardon Bir Yanlılık Oldu, s. 77)*

“İddiaya göre John Stone iş bulmak için Türkiye’ye geldi ve İstanbul’da turizm şirketi kurdu. John, zaman geçtikçe şirketini büyüttü ve Türkiye’nin sayılı iş adamlarından biri oldu.” *Vatanseverlik/çalışkan olma (Hayatta Olmama Rağmen Ölüyüm, s. 82)*

“Orhan Pamuk yeni yayınlanan romanı "Kırmızı Saçlı Kadın" imzalamak için 13 Kasım’da okuyucularıyla buluşuyor.” *Dostluk (Kültür Sanat, s. 86)*

“Oldukça eski bir tarihe sahip olan Peribacaları, farklı medeniyetlere de ev sahipliği yapmıştır.” *Saygı (Peribacaları, s. 96)*

“Modern bir tarihçi, Şehzade Hürrem'in eşi Mümtaz Mahal'e sonsuz bir aşk duyduğunu söylüyordu.” *Sevgi (Taç Mahal, s. 101)*

“Sürücü arabayı durdurup uyku molası veriyor. Uykusuzluğu gidermenin tek yolu uyumak, başka yolu yok.” *Öz denetim-Sorumluluk (İlginç İcatlar, s. 106)*

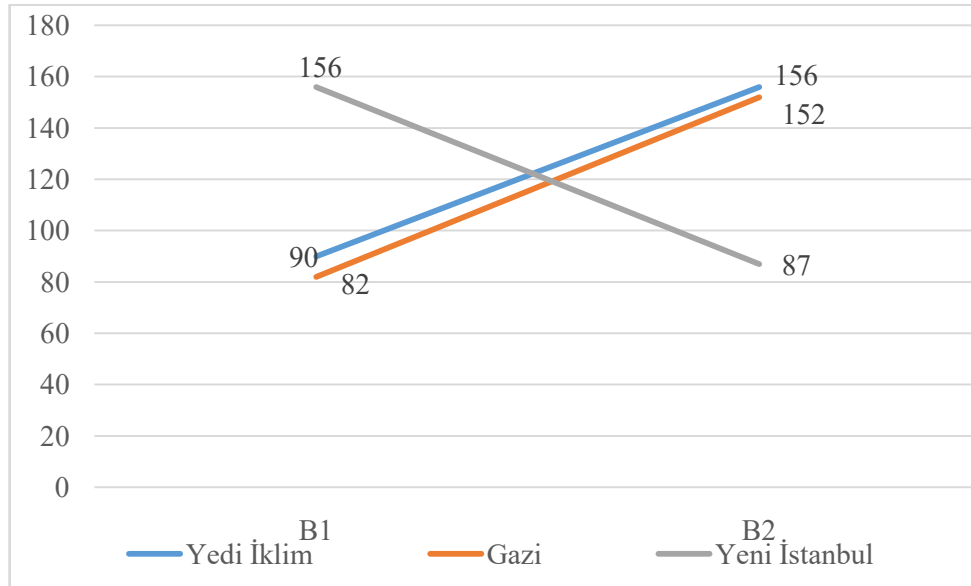
“Bilim adamları gelişen teknoloji sayesinde insana ait genetik bilgilere DNA testleriyle ulaşmayı başarmıştır.” *Sabır/azimli olma (DNA Testinin Sınırları Nelerdir?, s. 118)*

“Uzay istasyonunda, Dünya'daki gibi bir yer çekiminin olmadığı düşünülür fakat bu düşünce yanlıştır.” *Dürüstlük (Uzayda Hayat Nasıl?, s. 124)*

“1958'de paranın tarihinde yeni bir değişim meydana geldi. Bir gün Amerikalı iş insanı Frank McNamara arkadaşlarıyla yemeğe çıktığında yanında para olmadığını fark etti ve kendini mahcup hissetti.” *Sorumluluk (Geçmişten Günümüze Para, s. 128)*

4. 4. Bağımsız Dil Seviyesinde Yedi İklim, Gazi ve Yeni İstanbul Ders Kitaplarında Kök Değerlerin Dağılımıyla İlgili Bulgular

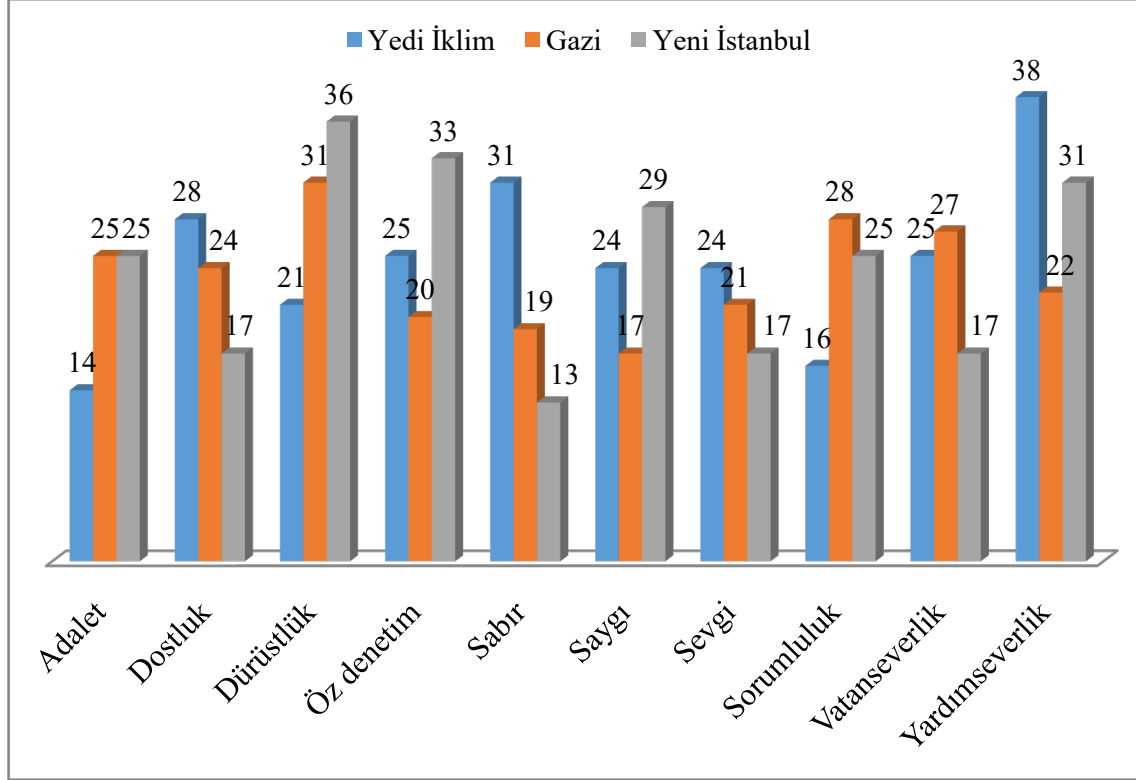
Araştırmanın “Bağımsız dil seviyesinde Yedi İklim, Gazi ve Yeni İstanbul ders kitaplarında kök değerlerin dağılımı nasıldır?” şeklindeki beşinci alt problemine yönelik bulgulara Şekil 4.7’de yer verilmiştir:

Şekil 4.7: Kitap setlerinin kök değer sayılarının düzeylere göre karşılaştırması

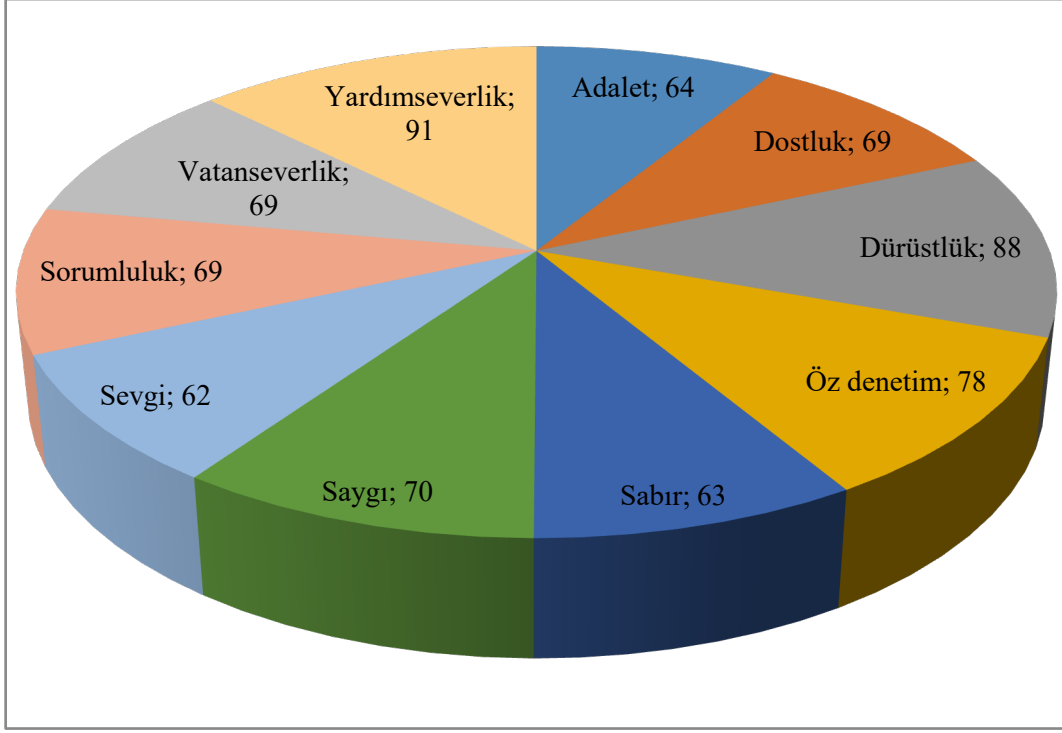
Şekil 4.7’de görüldüğü üzere Yedi İklim B1 Ders Kitabı’nda 90, B2 Ders Kitabı’nda 156 olmak üzere toplam 246; Gazi B1 Ders Kitabı’nda 82, B2 Ders Kitabı’nda 152 olmak

üzere toplam 234 ve Yeni İstanbul B1 Ders Kitabı'nda 156 ve B2 Ders Kitabı'nda 87 olmak üzere toplam 243 kök değer yer almaktadır. Bütün kitap setleri birlikte ele alındığında okuma metinlerinde geçen toplam kök değer sayısının 723 olduğu görülmektedir. Bu 723 değer kök değerler bazında yayınevlerine göre dağılımı Şekil 4.8'de gösterilmiştir.

Şekil 4.8: Yedi İklim, Gazi ve Yeni İstanbul kitaplarında kök değer dağılımı

Şekil 4.8'e göre kök değerlerden dostluk, sabır, sevgi ve yardımseverlik en fazla Yedi İklim ders kitaplarında tespit edilmiştir. Sorumluluk ve vatanserverlik kök değerlerine ise en fazla Gazi ders kitaplarında yer verilmiştir. Dürüstlük, öz denetim ve saygı kök değerlerinin ise en fazla Yeni İstanbul ders kitaplarında yer aldığı belirlenmiştir. Adalet kök değeri hem Gazi hem de Yeni İstanbul kitap setlerinde eşit sayıda bulunmaktadır. Yedi İklim kitap setinde en çok yardımseverlik, en az adalet; Gazi kitap setinde en çok dürüstlük, en az saygı; Yeni İstanbul kitap setinde en çok dürüstlük, en az sabır kök değerleri bulunmaktadır. İncelenen kitapların tamamı dikkate alındığında kök değerlerin yabancılar Türkçe öğretimi B1-B2 seviyesinde ders kitaplarındaki dağılımına ilişkin bulgulara Şekil 4.9'da yer verilmiştir.

Şekil 4.9: Bağımsız dil düzeyindeki ders kitaplarında kök değer dağılımı

Şekil 4.9'da görüldüğü gibi yabancılara Türkçe öğretiminde Yedi İklim, Gazi TÖMER ve Yeni İstanbul yayınevlerinde bağımsız dil düzeyinde kök değerlerin toplam dağılımı yardımseverlik (f=91), dürüstlük (f=88), öz denetim (f=78), saygı (f=70), dostluk, sorumluluk, vatanseverlik (f=69), adalet (f=64), sabır (f=63) ve sevgi (f=62) şeklindedir. Üç kitap setindeki okuma metinlerinde toplam 723 kök değer ifadesi tespit edilmiştir. Bağımsız dil düzeyinde en sık yardımseverlik ve dürüstlük, en az sevgi ve sabır kök değerleri tespit edilmiştir. Dostluk, sorumluluk ve vatanseverlik kök değerleri eşit sayıda yer almaktadır.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Yabancılara Türkçe öğretiminde ders kitaplarındaki kök değerlerin incelendiği bu araştırmada Yedi İklim, Gazi TÖMER ve Yeni İstanbul ders kitapları bağımsız dil düzeyinde incelenmiştir. Üç kitap seti B1-B2 düzeyinde değerlendirilmiş ve kitap setlerinin kök değerleri yansıtma durumu belirlenmiştir.

Yedi İklim B1 Ders Kitabı'nda tespit edilen 90 kök değerden metinlerde en fazla yer alanların yardımseverlik, vatanseverlik, sabır ve dostluk olduğu belirlenirken bu metinlerde en az sayıda adalet ve dürüstlük kök değerlerine rastlanmıştır. Aynı yayınevinin B2 Ders Kitabı'nda ise okuma metinlerinde 156 kök değerinin bulunduğu ortaya çıkarılmıştır. Bunlardan yardımseverlik, sabır ve dürüstlük değerlerine metinlerde daha sık yerilirken adalet, vatanseverlik ve sorumluluk kök değerleri daha az vurgulanmıştır. Buna göre Yedi İklim B1 ve B2 düzeyi kitapları karşılaştırıldığında B2 düzeyinde daha çok kök değerinin yer aldığı görülmektedir. Vatanseverlik kök değeri dışında diğer kök değerlerin B2 düzeyinde daha çok tespit edildiği araştırmada kitapların ikisinde de en çok yardımseverlik kök değerine yer verildiği görülmüştür. Adalet ve sorumluluk değerleri ise her iki kitapta en az yer verilen kök değerler olması bakımından benzerlik göstermektedir. Dürüstlük kök değeri B1 kitabında daha çok yer alırken B2 düzeyinde daha az işlenen kök değerlerdendir, yine sabır değeri B1 düzeyinde en sık işlenen değerlerden birisi iken B2 düzeyinde en az işlenen değerlerdendir. Buradan hareketle aynı yayınevinin dil seviyesine göre bazı kök değerlerin kitaptan kitaba farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Kök değerlerin dağılımında bazı değerler birbiriyle paralelken bazı değerlerin düzeylere göre farklı olduğu ve dağılımının iki kitap arasında çeşitlilik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. İki kitap setinin verilerinden hareketle B seviyesinde okuma metinlerinde toplam 246 kök değerinin bulunduğu Yedi İklim B düzeyi kitaplarında yardımseverlik, sabır ve dostluk değerleri daha çok öne çıkarken sorumluluk ve adalet değerleri metinlerde en az yer alan değerler olarak dikkat çekmektedir. Ortaya çıkan bu sonuçların alanyazındaki benzer araştırmaların bulgularıyla paralellik gösterdiği görülmektedir. Atabetü'l Hakayık'ta geçen değerleri inceleyen Aydın'ın (2019) çalışmasında eserde en sık tekrarlanan değerlerden birisinin yardımseverlik olduğu tespit edilmiştir. Yine bu değerinin Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun eserlerindeki değerleri ele alan Utku'nun (2020) çalışmasında da veri setinde en çok tespit edilen değerlerden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Durhat ve Ökten'in (2020) araştırmasında da ortaokul Türkçe ders kitaplarında en çok yardımseverlik kök değerine yer verildiği

ortaya konmuştur. Aynı şekilde Erdinç'in (2022) yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki değerleri incelediği araştırmada da yardımseverlik değeri metinlerde ön plana çıkmıştır. Kemiksiz (2021), ortaokul 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki erdemler temasında kullanılan metinlerde en çok yardımseverlik ve sabır kök değerlerinin bulunduğunu belirlerken Deniz ve Karagöl (2018) 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde en çok yer alan değerlerin dostluk olduğunu ifade etmiştir. Dostluk kök değeri Erdem ve Bahşi'nin (2022) Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti ve Gazi Üniversitesi TÖMER'in yayımladığı kitap setlerindeki kök değerleri inceledikleri araştırmada da kitaplarda en sık yer verilen değerlerden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yedi İklim B düzeyi kitaplarındaki metinlerde en az yer verilen değerlerden sorumluluk ve/veya adalet değerlerinin Türkçe ders kitaplarında (Durhat ve Ökten, 2019; Eken ve Öksüz, 2019; Şakiroğlu, 2020; Şimşek, 2021), yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında (Erçelik, 2020; Aydın, 2021; Erdem ve Bahşi, 2022), kimya ders kitaplarında (Akdemir, 2022), çocuk kitaplarında (Çetin Efe, 2019) ve çizgi filmlerde (Güden Altmış, 2021) en az yer verilen değerler olduğu şeklindeki araştırma sonuçları da bu çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Gazi TÖMER B1 düzeyi ders kitabında okuma metinlerinde 82 kök değer tespit edilmiştir. Bu kök değerlerden sık yer alanlar sorumluluk, yardımseverlik ve öz denetim şeklinde sıralanmaktadır. Metinlerde en az işlenen kök değerler ise vatanseverlik, dostluk, adalet ve saygı şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu yayınevinin B2 düzeyi ders kitabında ise okuma metinlerinde tespit edilen 152 değer bulunmaktadır. Bu değerlerden vatanseverlik, dürüstlük ve adalet metinlerde en çok yer verilen değerlerken yardımseverlik, sabır ve öz denetim en az işlenen kök değerlerdir. Öz denetim, sabır ve yardımseverlik kök değerleri B1 düzeyinde daha çok bulunmakta diğer kök değerler B2 düzeyinde artış göstermektedir. Her iki kitapta en çok ve en az işlenen değerler birbiriyle farklılık göstermektedir. Kök değerlerin dağılımının her iki kitapta farklılık gösterdiği, B2 seviyesinde birçok kök değerinin daha fazla yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı yayınevinin B1 ve B2 kitap setlerinin verilerinden hareketle Gazi TÖMER B seviyesinde okuma metinlerinde toplam 234 kök değer tespit edilmiştir. Dürüstlük, sorumluluk ve vatanseverlik bu sette en çok işlenen kök değerlerken öz denetim, sabır ve saygı metinlerde en az rastlanan kök değerlerdir. Gazi TÖMER B setindeki sonuçlar ile alanyazındaki kök değerlerle ilgili araştırmaların sonuçlarının birbiriyle benzer olduğu anlaşılmaktadır. Turp Özdemir (2019) TRT Çocuk ve MinikaGo kanallarında yayınlanan çizgi filmlerde en çok sorumluluk

değerinin bulunduğunu belirlemiştir. Derse (2019) ortaokul Türkçe kitaplarında yine en çok sorumluluk kök değerinin bulunduğunu, Koltaş (2020) ortaöğretim kimya ve biyoloji kitaplarında en çok vatanseverlik kök değerinin bulunduğunu tespit etmiştir. Erdem ve Bahşi (2022) Gazi TÖMER kitaplarında en çok sorumluluk kök değerinin bulunduğunu belirlemiştir. Bu çalışmalarda en çok yer verilen değer sorumluluk olması araştırmanın Gazi TÖMER B seviyesindeki en çok yer alan kök değerlerin dürüstlük, sorumluluk ve vatanseverlik olması bakımından uyumluluk göstermektedir. Yine ders kitaplarıyla ilgili yapılan araştırmalarda Çiçek ve Asar (2022) yapılandırmacı yaklaşım öncesi ve sonrası Türkçe ders kitaplarında en çok işlenen değer sevgi, vatanseverlik ve dürüstlük olduğunu, Aksoy (2015) Yeni Hitit ders kitaplarında en çok sevgi ve sorumluluk, Erdinç (2022) yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgili incelediği kitaplarda en çok sevgi, sorumluluk değerinin ön planda olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu araştırmaların sonuçları sevgi kök değeri dışında Gazi TÖMER B seviyesinde belirlenen kök değerler bakımından paralellik göstermektedir. Gazi TÖMER B düzeyi kitaplarındaki metinlerde en az yer verilen değerlerin öz denetim, sabır ve saygı olması Mutlu ve Dinç'in (2019) araştırmasında Türkçe ders kitaplarında sabır, öz denetim, saygı ve adaletin, Demirel'in (2022) araştırmasında sosyal bilgiler ders kitabında sabır, dürüstlük ve öz denetim kök değerlerinin en az tespit edilen değerler olması bakımından uyumluluk göstermektedir. Alanyazında sabır değeri Yılmaz Boyunağa'nın eserlerinde (Akay, 2018), din kültürü kitaplarında (Eker ve Ünlü, 2020) en az işlenen değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca öz denetim değerinin Ömer Seyfettin'in eserlerinde (Kılıç, 2019), Türkçe ders kitaplarında (Cin ve Tanrısever, 2020) ve yerli animasyonlarda (Hakkoymaz, 2021) en az yer verilen değer olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Karakoç (2020) ise müzik kitaplarında en az saygı değerinin bulunduğunu tespit etmiştir. Alanyazındaki çalışmalarda en az yer verilen kök değerler ile araştırmanın Gazi TÖMER B seviyesi bulgularının bu bakımdan birbirini destekler nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.

Yeni İstanbul B1 düzeyi ders kitabında okuma metinlerinde 156 kök değer tespit edilmiştir. Metinlerde en sık yer alan değerlerin saygı, öz denetim, dürüstlük ve sorumluluk olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sevgi, vatanseverlik, dostluk ve sabır değerleri ise metinlerde en az işlenen kök değerlerdir. Yeni İstanbul B2 düzeyi ders kitabında ise metinlerde 87 kök değerden en sık yer alanların yardımseverlik, adalet, dürüstlük olduğu belirlenmiştir. Sevgi, sorumluluk, saygı ve sabır değerleri ise metinlerde en az tespit edilen değerlerdendir. Adalet değeri dışında tüm değerler bu yayınevinde B1 düzeyinde daha sık

işlenmiştir. Dil düzeyi arttıkça kök değerlerin kademeli olarak artması beklenirken Yeni İstanbul setinde bunun tersi bir sonuca ulaşılmıştır. Aynı yayınevini B1, B2 düzeyi verilerinden hareketle Yeni İstanbul B seviyesinde okuma metinlerinde 243 kök değer bulunmaktadır. Kitap setinde en çok yer verilen değerler dürüstlük, öz denetim ve yardımseverliktir. En az tespit edilen değerler ise dostluk, sevgi, vatanseverlik ve sabır kök değerleridir. Alanyazında Ömer Seyfettin'in eserlerinde (Sallabaş, 2013) dürüstlük kök değeri; Rafadan Tayfa çizgi filminde (Şahin, 2019), atasözlerinde (Kemiksiz, 2021), Haldun Taner'in Eserlerinde (Özkul, 2019), İngilizce ders kitaplarında (Özdemir, 2022) öz denetim kök değeri en sık yer verilen kök değerler olarak belirlenmiştir. Yeni İstanbul B seviyesinde en sık yer verilen değerlerin dürüstlük ve öz denetim olması bu çalışmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Kitap setinde en az yer verilen değerlerin dostluk, sevgi, vatanseverlik ve sabır olarak tespit edilmesi çocuklara değerler öğretimi ile ilgili masal kitapları (Topbaş, 2015; İsaoglu, 2022), kitaplar (Kasap, 2019; Kırkılıç 2021), dergiler (Cengiz, 2020), TV kanallarındaki çizgi filmler (Taştemir, 2019) ile ilgili yapılan araştırmaların sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Bununla birlikte 5. sınıf din kültürü ders kitabında sabır kök değerine çok az yer verilmesi ve 4-8. sınıf Din Kültürü Öğretim Programı'nda kazanımlarda vatanseverlik kök değerine yeteri kadar yer verilmediği (Sürücü, 2005) sonucu araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir.

Üç kitap setinin B seviyesindeki bulguları karşılaştırıldığında Yedi İklim B1 Ders Kitabı'nda 90, B2 Ders Kitabı'nda 156; Gazi B1 Ders Kitabı'nda 82, B2 Ders Kitabı'nda 152 ve Yeni İstanbul B1 Ders Kitabı'nda 156, B2 Ders Kitabı'nda 87 kök değer yer almaktadır. B1 düzeyinde okuma metinlerinde en çok kök değerini Yeni İstanbul kitabında, B2 düzeyinde ise Yedi İklim kitabında bulunduğu görülmektedir. Üç kitap seti içinde B1 düzeyinde en az kök değeri Gazi, B2 düzeyinde ise Yeni İstanbul kitabında tespit edilmiştir. Yeni İstanbul yayınevine ait bulgular araştırmanın en dikkat çekici sonuçlarındandır. B1 düzeyinde diğer kitaplara göre ciddi bir farkla en çok kök değere bu yayınevinde rastlanmıştır, B2 düzeyinde ise diğer yayınevlerine göre ciddi bir düşüşle en az kök değeri bu kitapta belirlenmiştir. Diğer kitap setlerinde dil seviyesi arttıkça kök değer sayısının artış gösterdiği ve her iki kitap setinde düzeylere göre kök değerinin birbirine yakın sayıda bulunduğu anlaşılmaktadır. Okur ve Keskin (2013), Amanvermez (2018), Erçelik (2020), ders kitaplarında değerlere yer verme oranının dil seviyesi arttıkça artmasının beklendiğini belirtmişlerdir. Araştırmada ulaşılan dil seviyesi arttıkça kitaplardaki kök değer sayısının artış göstermesi sonucu yukarıdaki görüşleri destekler niteliktedir.

Bütün kitap setleri birlikte ele alındığında bağımsız dil düzeyinde okuma metinlerinde geçen toplam kök değer sayısının 723 olduğu, bu toplam kök değerinin Yedi İklim (f=246), Yeni İstanbul (f=243) ve Gazi TÖMER (f=231) olarak kitap setlerinde dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Buradan hareketle kitaplarda kök değerlerinin bulunma sıklığında ciddi farklılıklar olmadığı, kök değerlerinin birbirine yakın sayıda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dürüstlük, öz denetim kök değerleri Yeni İstanbul; dostluk, sabır, saygı kök değerleri Yedi İklim; sevgi, sorumluluk, vatanseverlik kök değerleri Gazi TÖMER setinde daha çok işlenmiştir. Adalet kök değeri Yeni İstanbul ve Gazi TÖMER setinde eşit sayıdadır ve daha çok bulunmaktadır. Kitap setlerinin kök değerleri işlemesi bakımından çeşitlilik gösterdiği söylenebilir. Yedi İklim setinde en çok yardımseverlik, en az adalet; Yeni İstanbul setinde en çok dürüstlük, en az sabır; Gazi TÖMER setinde en çok dürüstlük, en az saygı değerleri tespit edilmiştir. Kitap setlerinde dürüstlük değeri dışında en çok ve en az işlenen kök değerleri birbirinden farklıdır. Bağımsız dil düzeyinde üç farklı yayınevinin hazırladığı kitaplardaki kök değerlerinin dağılımı birbirinden farklılık göstermektedir. Kitaplar arasında kök değerlerinin dağılımında en dengeli dağılım Gazi TÖMER setinde tespit edilmiştir. Yedi İklim setinde dağılım çeşitlilik göstermekle birlikte Yeni İstanbul setine göre daha dengelidir. Kök değerlerinin dağılımında en çeşitli dağılım Yeni İstanbul setinde tespit edilmiştir. Kök değerlerinin dağılımında kitap setleri arasında farklılıklar bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dağılımın kitaptan kitaba değişiklik göstermesinin gözlenmesi, kitapların en sık ve en az yer verdiği kök değerlerinin birbirinden farklı oluşu ve kök değer dağılımında bir denge gözlemlenmemesi sonucu alanyazında yabancılara Türkçe kitaplarındaki (Kutlu, 2014; Aksoy, 2015; Karakuş, 2018; Işıkoğlu, 2019; Kaya ve Büyükalın Filiz, 2020), Türkçe ve iki dillilere Türkçe ders kitaplarındaki (Batur ve Şaşmaz, 2020) ve Türkçe ders kitaplarındaki (Aytekin, 2015; Kaşkaya ve Duran, 2017; Kahya, 2018) araştırmaların sonuçlarıyla paraleldir.

Bağımsız dil seviyesinde üç yayınevinin bulgularından hareketle okuma metinlerinde en çok yardımseverlik ve dürüstlük; en az sabır ve sevgi kök değerleri tespit edilmiştir. Batur ve Şaşmaz (2020) yurt dışında iki dilliler için hazırlanan Türkçe ve Türk kültürü 5. sınıf ders kitabında en çok yardımseverlik, en az sabır kök değerlerinin yer aldığını belirlemiştir. Yabancılara Türkçe B seviyesi bulguları ile iki dilliler için Türkçe ders kitabının bulguları birbiriyle örtüşmektedir. İlk ve ortaokul Türkçe ders kitaplarında (Deniz ve Karagöl, 2018; Eken ve Öküz, 2019; Türkben, 2019; Şimşek 2021; Çiçek ve Asar, 2022) ve yabancılara Türkçe temel seviye kitaplarında (Kaya ve Büyükalın, 2020; Aydın, 2021; Erdinç, 2022)

en sık yer verilen değer sevgi iken bağımsız dil düzeyinde yabancılara Türkçe ders kitaplarında en az yer verilen kök değer sevgidir. Bu farklılığın incelenen kitap setlerinin hedef kitlesinin yukarıdaki çalışmalarda çocuklar, araştırmada ise üniversite öğrencileri olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca üç kitap setinin kök değer toplamından hareketle bağımsız dil düzeyinde dostluk, sorumluluk ve vatanseverlik kök değerleri eşit sayıda yer almaktadır. Yardımseverlik, dürüstlük ve öz denetim kök değerleri dışında kök değerlerin sayısının birbirine yakın olduğu ve kök değerlerin dağılımında bu değerler dışında ciddi farklılıkların bulunmadığı belirlenmiştir.

Özetlenecek olursa çalışmadan elde edilen verilerden hareketle kitap setlerinin kök değerleri bulundurma sıklığının Yeni İstanbul B2 düzeyi dışında ciddi farklılıklar göstermediği, kök değer sayılarının setlerde birbirine yakın olduğu, dil düzeyi arttıkça kök değer sıklığının arttığı fakat kök değer dağılımının kitapların kendi düzeyleri arasında, yayınevlerindeki düzeyleri arasında ve genel olarak bağımsız dil düzeyinde benzerlik göstermediği, her kitapta farklı değerlerin ön planda olduğu ya da farklı değerlere daha az yer verildiği ve bağımsız dil düzeyinde kök değerlerin dağılımında ciddi farklılıkların bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan hareketle aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

1. Aynı yayınevine ait B1, B2 düzeyindeki ders kitaplarında metinlerde farklı kök değerlere öncelik verilmiş olması, toplamda en az ve en çok yer alan kök değerlerin aynı olmaması, kök değerlerin bulunma sıklığının ve sıralamasının birbirine çoğunlukla benzememesi nedeniyle metin seçiminde yayınevlerince bu farklılıklar dikkate alınarak kök değerlerin kitaplarda daha dengeli bir dağılım sergilemesi gözetilebilir.
2. Farklı yayınevlerine ait ders kitaplarında metinlerde kök değerlerin dağılımında dil düzeylerine göre benzerliklerin bulunmadığı, her kitapta farklı değerlerin ön planda olduğu ya da farklı kök değerlere daha az yer verilmesinden ötürü yayınevleri arasında dil düzeylerine göre ortak bir planlama ile hangi değere, hangi dil düzeyinde ne kadar yer verilmesi gerektiği düzenlenebilir.
3. Metinler, kök değerleri yansıtması bakımından hem yayınevlerinin kendi düzeylerinde hem farklı yayınlarla karşılaştırılarak değerlendirildikten sonra kitaplara alınabilir. Kitaplarda daha az yer verilen kök değerler dikkate alınarak bu değerlere yer veren metinler seçilerek kök değerlerin dağılımında bir denge

gözetilebilir. Ayrıca kök değerleri daha iyi yansıtan metinler belirlenip bu metinlerden hareketle kök değerleri geliştiren etkinlikler oluşturulabilir.

4. Yabancılara Türkçe öğretiminde değerlerle ilgili planlama yapılabilir. Kök değerlerin nasıl ve ne düzeyde verilmesi gerektiğini belirlemek için bu alanda uzman kişilerle birlikte çalışılabilir. Değerler eğitimine Yabancılara Türkçe Öğretim Programında ayrıntılı bir şekilde yer verilebilir. Tüm bu çalışmalar Türk toplumun değer yargılarının Türkçeyi öğrenen bireylere planlı bir şekilde verilmesine, onların Türk kültürüyle bütünleşmesine, kültürel esneklik kazanmasına katkı sağlayabilir.

KAYNAKLAR

- Aamodt, S. ve Wang, S. (2018). *Çocuğunuzun beynine hoş geldiniz.* (C. Duran, Çev.). İstanbul: İndigo Yayıncılık.
- Acat, M. B. ve Aslan, M. (2012). Yeni bir değer sınıflaması ve bu sınıflamaya bağlı olarak öğrencilere kazandırılması gereken değerler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2): 1461-1474.
- Adler, A. (2019). *Çocuk eğitimi.* (K. Şipal, Çev.). (6. Basım). İzmir: Cem Yayın Evi.
- Adler, A. (2022). *İnsanı Tanıma Sanatı.* (K. Şipal, Çev.). (20. Basım). İstanbul: Say Yayınları.
- Ağrakça, G. P. (2012). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e mekteplerde ahlak eğitimi ve öğretimi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Akay, İ. (2018). *Ahmet Yılmaz Boyunağa'nın çocuk romanlarının değerler eğitimi bağlamında incelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Akay, İ. (2019). Ahmet Yılmaz Boyunağa'nın çocuk romanlarında yer alan kök değerler. *Turkish Studies*, 13(28): 1-30.
- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akdemir, M. S. (2022). *Kimya ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trabzon Üniversitesi, Trabzon.
- Aksoy, H. (2015). *Türkçenin yabancılara öğretimi alanında hazırlanan kitap setlerinde yer alan değerler üzerine bir inceleme.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mevlana Üniversitesi, Konya.
- Aktan, C. C. (1998). Değişen dünya ve yeni global değerler. *Yeni Türkiye*, 669-673.
- Aktepe, V. (2015). Etkinlik temelli değer eğitiminin öğrencilerin yardımseverlik tutumlarına etkisi. *Researcher*, 2(2): 17-49.
- Akyüz, Y. (2011). *Türk eğitim tarihi.* (19. Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Altheide, D. (1996). *Process of document analysis.* D. Altheide (Edt.) Qualitative media analysis. Thousand Oaks: Sage Pub.
- Altın, F. T. (2010). *Mevlana'nın eserlerinde dostluk ve samimiyet değerlerinin işleniş ve eğitim açısından tahlili.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Altunay, E. ve Yalçınkaya, M. (2011). Öğretmen adaylarının bilgi toplumunda değerlere ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(1): 5-28.

- Amanvermez, F. (2018). Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarındaki (B1, B2-C1) okuma metinlerinin değerler bakımından incelenmesi. *TÜRÜK Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(13): 146-161.
- Arı, G. (2017). Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki (ortaokul) okuma kazanımlarının değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(4): 685-703.
- Arslan, Ş. Z. ve Yaşar, T. F. (2007). Yükselen değer kavramı üzerine eleştirel bir yaklaşım. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1): 8-11.
- Aslan, S. ve Aybek, B. (2019). *Uygulama örnekleriyle çokkültürlü eğitim ve değerler eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Avcı, E. K., Avcı, A. ve İbret, B. Ü. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik görüşleri. *İlköğretim Online*, 16(4): 1558-1574.
- Avcı, N. (2007). *Üniversite gençliğinin bireysel ve toplumsal değerlere ilgi ve bakışları (Süleyman Demirel Üniversitesi örneği)*. R. Kaymakcan ve diğerleri (Ed.), Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu içinde (819-852). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Avcı, N. (2020). *Toplumsal Değerler Gençlik*. (2. Basım). Ankara: Astana Yayınları.
- Aydın, E. (2019). *Değerler eğitimi açısından Atabetü'l Hakayık'ın incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Aydın, E. (2021). Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2): 185-195.
- Aydın, M.Z. ve Akyol Gürler, Ş. (2020). *Okulda Değerler Eğitimi*. (6. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aytekin, M. (2015). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarının değer iletimi açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Bacanlı, H. (2017). *Eğitim psikolojisi*. (24. Basım). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Balcı, F. A. ve Yelken, T. Y. (2010). İlköğretim öğretmenlerinin "değer" kavramına yükledikleri anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(39): 81-90.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2): 368-388.
- Bakioğlu, A. ve Kurt, T. (2009). Öğretmenlerin demokrasi vatandaşlık ve vatanseverlik algılarının nitel olarak incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 29(29): 19-39.

- Batur, Z. ve Şaşmaz, E. (2020). Türkiye ve yurt dışında okutulan Türkçe ders kitaplarının değerler bakımından karşılaştırılması. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(8): 566-582.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bilici, Ş. (2018). *Türkiye’de sosyal bilgiler ile Almanya’da değerler ve normlar derslerinde değer eğitiminin çoklu durum çalışmasıyla karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Birkök, M. C. (2019). Değerler Sınıflandırması. *International Journal of Human Sciences*, 16(2): 493-498.
- Boztilki, G. (2018). Gazi Üniversitesi TÖMER B1 seviyesi kitabının değerler eğitimi bakımından incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 15(2): 755-765.
- Bölükbaş, F. ve Keskin, F. (2010). Yabancılara Türkçe öğretiminde metinlerin kültür aktarımındaki işlevi. *Turkish Studies International Periodical For the Languages Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(4): 221-235.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2021). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (30. Basım). Ankara: Pegem Yayınları.
- Cengiz, Ş. (2020). *Çocuk Haftası Dergisindeki tahkiyeli eserlerin Türkçe öğretimi ve değerler eğitimi açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Cin, A. ve Tanrıseven, I. (2020). Ortaokul Türkçe ders kitaplarının öz denetim değeri açısından incelenmesi. *The Journal of Social Sciences*, 46(46): 534-553.
- Creswell, J. W. (2020). *Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma desenleri*. (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). (5. Basım). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (1996). *İçimizdeki çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakmak, F. (2000). *Evrensel ahlâkî değerlerin kazanılmasında din eğitiminin rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çapan, P. (2007). Türk Kültüründe Eğri ve Doğru Kelimelerinin Kaynakları Üzerine Bir Değerlendirme. 38. *ICANAS*, 381-396.
- Çelik, G. (2008). *Dostluk ve eğitimi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Çelikkaya, H. (2020). *Fonksiyonel eğitim sosyolojisi*. (11. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çeliköz, N. ve Gül, Y. E. (2018). Üniversite öğrencilerinin sabır eğilim düzeylerinin incelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(3): 77-87.

- Çetin Efe, Ş. (2019). *Çocuk edebiyatı kapsamında çizgi romanlaştırılan Dede Korkut hikâyelerinin yapı ve eğitsel değerler yönünden incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.
- Çiçek, S. ve Asar, A. (2022). Yapılandırmacı yaklaşım öncesi ve sonrası: ortaokul Türkçe ders kitaplarında kök değerler. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö11): 312-322.
- Çüçen, A. K. (2018). *Martin Heidegger: varlık ve zaman*. (6. Basım). Ankara: Sentez Yayıncılık.
- Demir, A. ve Açık, F. (2011). Türkçenin yabancılara öğretiminde kültürlerarası yaklaşım ve seçilecek metinlerde bulunması gereken özellikler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 30: 51-72.
- Demirel, G. (2022). *Sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan kök değerler*.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bartın Üniversitesi, Bartın.
- Demirel, Ö. (2009). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Pegem Akademi.
- Deniz, K. ve Karagöl, E. (2018). Değerler eğitimi açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2): 244-255.
- Derse, G. E. (2019). *6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi ve öğretmen görüşleri bağlamında değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van YüzüncüYıl Üniversitesi, Van.
- Dilekçi, A. (2022). Examination of theater texts in Turkishtextbooks in terms of transfer of values. *İnönü University Journal of the Faculty of Education*, 23(1): 44-58.
- Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Doğan, M. ve Gülmez, Ç. (2014). Sabır ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 42: 263-280.
- Dökme, K. (2019). *İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinlerin değerler yönünden incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Duran, E. ve Bitir, T. (2021). İlkokul öğretmenleri, öğrencileri ve velilerinin değer algıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(2): 252-269.
- Durhat, G. ve Ökten, C. E. (2020). Kök değerlerin ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki erdemler temasıyla ilişkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(3): 675-693.
- Eğitim Sen (2015). *Değerler eğitimi nedir? Nasıl olmalıdır?*. Ankara: Eğitim-Sen Yayınları Mattek Matbaacılık Basım Yayın Tanıtım.

- Eken, N. T. ve Öksüz H. İ. (2019). İlkokul (1-4) Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerin Türkçe dersi öğretim programındaki kök değerler bakımından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(2): 384-401.
- Eker, C. ve Ünlü, S. (2020). Din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitabının kök değerleri içermesi bakımından incelenmesi. *The Journal of International Education Science*, 25(7): 71-88.
- Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2015). *Karakter eğitimi el kitabı*. (4. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Emre, İ. (2020). Dürüstlük. *Türk Dili Dergisi*, 118(822): 24-28.
- Ercan, İ. (2001). *İlköğretim sosyal bilgiler programında ulusal ve evrensel değerler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Erçelik, H. ve Yeşilyurt, E. (2020). Yunus Emre Enstitüsü Türkçe öğreniyorum setinin değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18(40): 149-179.
- Erçelik, H. (2019). *Yunus Emre Enstitüsü Türkçe öğreniyorum setinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.
- Erdem, İ. ve Bahşi, N. (2022). Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki metinlerin değer aktarımı açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 20(43): 9-35.
- Erdinç, E. (2022). *Türkçenin yabancılara öğretimine yönelik hazırlanmış ders kitaplarında yer alan sosyal değerler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Ergin, M. (2003). *Orhun abideleri*. (31. Basım). İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Ergül Özkul, Z. (2019). *Haldun Taner'in öykülerinde tespit edilen değerlerin Türkçe Öğretim Programında (1-8. Sınıf) yer alan kök değerlerle uyumu*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Ertürk, S. (1997). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Meteksan.
- Esgin Günder, E. ve Tatlıdil, E. (2013). Küreselleşen değerlerin eğitim kurumları üzerine etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(26): 259-277
- Evin, İ. ve Kafadar, O. (2004). İlköğretim sosyal bilgiler kitabının ve ders kitaplarının ulusal ve evrensel değerler içerik çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2(3): 293-304.
- Fırat, H. ve Mocan, A. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki hikâyelerde yer alan değerler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3:25-49.
- Fichter, J.H. (2019). *Sosyoloji nedir?* (4. Basım). (N. Çelebi, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Fromm, E. (2003). *Sevme Sanatı*. (2. Basım). (Ö. Saatçi Karadana, Çev.). İzmir: İlyas Matbaası.
- Gereken, H. (2018). *5. sınıf Türkçe ders kitabındaki atasözlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Golzar, F.A. (2006). *İlköğretim 5. sınıf öğrencilerine yönelik sorumluluk ölçeğinin geliştirilmesi ve sorumluluk düzeylerinin cinsiyet, denetim odağı ve akademik başarıya göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Göçer, A. (2007). Türkçenin yabancılara öğretiminde kullanılan ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi. *Dil Dergisi*, 137: 30-46.
- Gökalp, A. (2021). *Ortaokul öğrencilerinin empati becerileri ile sahip oldukları kök değerler arasındaki ilişkinin incelenmesi: bir yapısal eşitlik modellemesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Gökalp, A. (2022). Ortaokul öğrencilerinin sabır değeri üzerindeki faktörlerin incelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 5(1): 34-50.
- Güden Altınış, Z. (2021). *9-11 yaş grubu çocuklara yönelik çizgi filmlerde değerler eğitimi (TRT Çocuk örneği)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Günay, Ü. (1995). *Eğitim sosyolojisi dersler*. (2. Basım). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Gündoğan, A. O. (2010). Çokkültürlülük ve değer sorunu. *Eğitim-Öğretim Bilim Araştırma Dergisi*, 6(18): 33-38.
- Güneş, F. (2002). *Ders kitaplarının incelenmesi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Güneş, F. (2013). Türkçe öğretiminde metin seçimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1): 1-12.
- Güngör, E. (2000). *Ahlak psikolojisi ve sosyal ahlak*. İstanbul: Özenen Matbaası.
- Güngör, E. (2010). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayıncılık.
- Güven, A. Z. (2014). *Değerler eğitimi ve Türkçe derslerinde değerlerin kullanımı*. Konya: Palet Yayınları.
- Güvenç, B. (2018). *Kültürün ABC'si*. (8. Basım). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Güzel, A. ve Barın, E. (2013). *Yabancılara Türkçe öğretimi*. (1. Basım). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Güzel Candan, D. ve Ergen, G. (2014). 3. Sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1): 134-161.

- Güzel Öncel, Ş. (2021). *Türkçenin yabancı çocuklara öğretiminde fabl kullanımının değerler eğitimine etkisi üzerine bir inceleme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Başkent Üniversitesi, Ankara.
- Hakkoymaz, S. (2021). Günümüz yerli yapım animasyon filmlerinde yer alan kök değerlerin incelenmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi*, 11(4): 1717-1731.
- Halis, İ. (2002). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Hançerlioğlu, O. (1998). *Ruhbilim sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Hatay Uçar, F. (2019). *İlkokul hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders kitaplarında değerler eğitimi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Hazım, S. (2019). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında yer alan hikâye ve roman metinlerinin değerler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Hökelekli, H. (2010). Modern eğitimde yeni bir paradigma: değerler eğitimi. *Eğitime Bakış Dergisi*, 6(18): 4-9.
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf (MEB, Basın Açıklaması, 2017 Temmuz). Er. Tar. 16 Kasım 2022.
- İşık, İ. (2019). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki halk edebiyatı metinlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uşak Üniversitesi, Uşak.
- İşikoğlu, D. (2019). Yabancılara Türkçe öğretimi C1 ders kitaplarında hedef kültüre yönelik metinlerde değerler. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 64: 553-562.
- Izgar, G. ve Eliüşük Bülbül, A. (2017). *Değerler eğitiminde sabır*. Sabır Eğitiminde Uygulanabilecek Örnek Etkinlikler, Konya: Klavuz Kitap-Eğitim Yayınevi.
- İsaoğlu, M. (2022). *Oğuz Tansel Masallarının kök değerler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde.
- İşçi, M. (2017). *Sosyal yapı ve sosyal değişim*. (4. Basım). İstanbul: Der Yayınları.
- Kahramanoğlu, R. (2019). *Türk kültür tarihinde ve Türkiye’de değerler eğitimi*. (1. Basım) B. Özer (Ed.), Değerler ve karakter eğitimi. (109-120). Ankara: Pegem Akademi.
- Kahya, A. (2018). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin değerler eğitimi bakımından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Kaliyevva, A. (2015). *Türkçe ve İngilizce ders kitaplarında değerler eğitimi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

- Kaplan, M. (2014). *Kültür ve dil*. (32. Basım). Ankara: Dergâh Yayınları.
- Kara, K. (2018). Türkiye’de değerler eğitimi konusunda yapılan araştırmalarda dil olgusunun değer olarak görülmemesi üzerine bir araştırma. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 6: 126-141.
- Karakoç, V. (2020). *Ortaokul müzik ders kitaplarında yer alan şarkıların müziksel özellikler ve değerler eğitimi açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Karakuş, O. (2018). *Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki metinlerde değer aktarımı referanslarının yeri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar ilkeler teknikler*. (26. Basım). Ankara: Nobel Akademik.
- Karatay, H. (2011). Karakter eğitiminde edebi eserlerin kullanımı. *Turkish Studies*, 6(19): 1439-1454.
- Kasap, N. (2019). *Bekir Yıldız’ın çocuk kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Kaşkaya, A. ve Duran, T. (2017). İlkokul Türkçe ders kitaplarının değer aktarımı açısından incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2): 417-441.
- Kaya, A. ve Büyükalan Filiz, S.(2020). Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum isimli ders kitaplarındaki okuma metinlerinin ve görsellerinin kök değerler açısından incelenmesi. *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 6(35): 1585-1593.
- Kaya, U. (2012). *1839-1923 tarihleri arasında Osmanlı’da ahlak eğitimi*.(Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2011). Din kültürü ve ahlak bilgisi programları ve öğretmenlerine göre değerler eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 21(9): 29-55.
- Kemiksiz, Ö. (2021). Kök değerler bakımından Türk atasözleri. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2): 495-518.
- Kemiksiz, Ö. (2021). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki “Erdemler” temasında yer alan metinlerde “Kök Değerler”. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(3): 1602-1627.
- Keskin, F. ve Okur, A. (2018). *Yabancılara Türkçe eğitimi el kitabı*. M. Durmuş ve A. Okur (Ed.), *Okuma Eğitimi*. (295-310).Ankara: Grafiker Yayınları.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: Tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması*.(Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- Keskin, Y. (2016). Değer sınıflaması üzerine aksiyoner bir deneme. *Turkish Studies*, 11(3): 1485-1510.
- Ketenalp, B. (2020). *İlkokul 1-4. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değerler iletimi açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Ketenci, T.(1997). *Hartman'ın etiğinde değer(ler) kavramı*.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kılıç, A. (2002). Duyuşsal alan özellikleri ve bireye kazandırılması. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8: 153-164.
- Kılıç, F. (2019). *Ömer Seyfettin'in romanında ve hikâyelerinde değerler eğitimi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kılıç, F. G. (2022). An examination of theses and dissertations on teaching Turkish as a: a of studies carried out between 2008 and 2020. *Journal of Innovative Research in Teacher Education*, 3(1): 37-49.
- Kıral, B. (2019). Akademik hayatta sabır üzerine nitel bir çalışma. *Journal of Computer and Education Research*, 7(14): 250-283.
- Kırkılıç, H. A. B. ve Abdullatif, H. B. (2021). Yeşim Saygın Armutak'ın "Bataklığın Kıyısındaki Ev" adlı çocuk romanının kök değerler açısından incelenmesi. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2): 110-128.
- Kızılcılık, S. ve Ejder, Y. (1994). *Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü*.Ankara: Atilla Kitabevi.
- Kızıler, H. ve Canikli, İ. (2016). *Değerler eğitimi*. Karabük: Deneme Yayınları.
- Koltaş, E. (2020). *Lise biyoloji, fizik ve kimya ders kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi*.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Korkutan, K. ve Kaplan, K. (2022). Çocuk Kalbi İsimli Çocuk Romanının Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Kök Değerler Açısından İncelenmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 21(1): 545-563.
- Kurudayıoğlu, M. ve Çakıcı, E. (2013). Türk edebiyatı dersinin öğretiminde değerler. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3): 41-57.
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45): 59-76.
- Kutlu, A. (2014). Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kültürün Araç Olarak Kullanımı: Gazi Yabancılar için Türkçe Öğretim Seti Örneği (B1-B2 Seviyesi). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(2): 697-710.

- Küçükçene, M. ve Aydoğan, İ. (2018). Eğitim yönetiminde adaletin önemi ve gerekliliği üzerine bir inceleme. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2): 661-664.
- May, R. (2021). *Kendini arayan insan*. (K. Işık, Çev.). (21. Basım). İstanbul: Okuyan Us Yayınevi
- MEB, (2017). Türkçe Dersi Öğretim Programı. Türkçe Dersi Öğretim Programı, https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf (01.11.2021).
- MEB, (2019). Türkçe Dersi Öğretim Programı, <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20195716392253-02-T%C3%BCrk%C3%A7e%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%202019.pdf> (01.11.2021).
- MEB, (2022). <https://www.meb.gov.tr/degerler-egitimi-etkinlik-kitabi-yayimlandi/haber/28204/tr> (24.11. 2022).
- Mengüşoğlu, T. (2021). *İnsan felsefesi*. (3. Basım). Ankara: Doğu-Batı Yayınları.
- Mindivanlı, E. ve Aktaş, E. (2011). Sosyal bilgiler 6. sınıf müfredatında yer alan milli ve evrensel değerler. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(I-II): 79-85.
- Mutlu, H. H. ve Dinç, S. (2019). 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan temalardaki metinlerin kök değerlerle ilişkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4): 1048-1062.
- Okçu, D. ve Pilatin, U. (2018). Evaluation of perception of secondarys school students about value of patience. *Batman University Refereed Journal of Islamic Sciences Faculty*, 2(1): 102-113.
- Okumuş, E. (2010). Toplum ve ahlak eğitimi. *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırmaları Dergisi*, 6(18): 28-32.
- Okur, A ve Keskin, F. (2013). Yabancılara Türkçe öğretiminde kültürel öğelerin aktarımı: İstanbul Yabancılar için Türkçe Öğretim Seti örneği. *The Journal of Akademic Social Science Studies*, 6(2): 1619-1640.
- Okur, A. ve Çapoğlu, E. (2015). Ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde yer alan değerler. *Sakarya University Journal of Education*, 5(3): 90-104.
- Öncül, R. (2000). *Eğitim ve eğitim bilimleri sözlüğü*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Önder, M. (1997). *Prof. Dr. Beyza Bilgin ve din eğitiminde yeni yöntem çalışmaları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Özay Köse, E. ve Gül, Ş. (2020). Ortaöğretim 11. sınıf biyoloji ders kitabında sorumluluk değerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(13): 1-15.

- Özçınar, A. (2022). *İlköğretim 1. sınıf hayat bilgisi ders kitabındaki görsellerin kök değerler açısından incelenmesi ve akademisyen görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Özdemir, A. (2022). *Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarının kök değerler bağlamında incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara
- Özen Y. (2015). *Sorumluluk eğitimi*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Özen, Y. (2013). Sorumluluk duygusu ölçeğinin geliştirilmesi; geçerlik ve güvenilirliği. *Journal of Europe an Education*, 3(2): 17-23.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3): 217-239.
- Parlak, H. (2018). Yabancılara Türkçe el kitabı. M. Durmuş ve A. Okur (Ed.), *Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan görsel, işitsel görsel-işitsel araçlar*. (401-416), Ankara: Grafiker Yayıncılık.
- Pelin, A. (2021). *Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PIKTES) kapsamında kullanılan Türkçe Öğreniyorum kitap seti ile Hayat Boyu Türkçe kitap setindeki Türkçe okuma metinlerinin değerler eğitimi ve kültür aktarımı açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Platon, (2017). *Devlet*. (S. Eyüpoğlu ve M. A. Cimcöz, Çev.). (33. Basım). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Polat, Ö. S. ve Dilidüzgün, Ş. (2015). Yabancılara Türkçe öğretiminde şiir etkinliklerinin kültürel işlevi. *Turkish Studies*, 10(7): 815-834.
- Polat, T. (1993). Yazınsal metinler ve yabancılara Almanca Öğretimi. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 181-189.
- Rousseau, J. J. (2019). *Toplum Sözleşmesi*. (V. Günyol, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ryan, K. ve Bohlin, K. (1999). *Building character in schools*. Jossey-BassInc, California (Okullarda karakter oluşturma: ahlaki eğitimi hayata geçirmenin pratik yolları). San Francisco, CA: Jossey-BassInc.
- Sağlam, H. İ. (2020). *Karakter ve Değer Eğitimi*. (3. Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Sallabaş, M. (2013). Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Türkçe öğretiminde değer aktarımı bakımından incelenmesi/ Examination of Ömer Seyfettin's Stories interms of value transfer in Turkish education. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18): 59-68.
- Satık, G. ve Kesin, T. (2019). Yabancılara Türkçe öğretiminde 'Yesevi Türkçe B1' düzeyi ders kitabının değerler eğitimi bakımından incelenmesi. *Ulakbilge*, 40: 645-654.

- Schnitker, S. (2012). An examination of patience and well-being. *The Journal of Positive Psychology*, 7(4): 263-280.
- Schwartz, S. H. ve W. Bilsky (1987). Toward a psychological structure of human values. *Journal of Personality and Social Psychology*. 53: 550-562.
- Somuncu, S. (2010). İlköğretim Türkçe ders kitabındaki edebî metinlerin içerdiği evrensel değerlere ve metin seçimine ilişkin bazı tespitler. *Selçuk Üniversitesi/Selçuk University Edebiyat Fakültesi Dergisi/Journal of Faculty of Letters*, 24: 193-219.
- Sönmez, Ö. F. ve Akıncan, N. (2013). Ortaokul öğrencilerinin “yardımseverlik” değeri ile ilgili metafor algıları. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 7: 95-110.
- Sürücü, T. (2022). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi (4-8. sınıflar)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Şahin, M. (2021). Değerlerin tanımı ve sınıflandırılması. T. Kamer (Ed.), *Toplum ve kültür bağlamında karakter ve değerler eğitimi*. (41-62), Ankara: Pegem Akademi.
- Şahin, S. (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan kök değerler açısından Rafadan Tayfa çizgi filminin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Şakiroğlu, Y. (2020). 6. sınıf Türkçe ders kitabının değer aktarımı bağlamında incelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5(1): 145-161.
- Şen, Ü. (2007). *Millî eğitim bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şen, Ü. (2008). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletmediği değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(1): 763-780.
- Şentürk, H. (2010). Kişilik gelişiminde eğitim, din ve değerlerin rolü. *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırmaları Dergisi*, 6(18): 50-54.
- Şimşek, P. (2011). *Yabancılara Türkçe öğretiminde okuma metinleri ve yardımcı okuma kitapları üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Şimşek, R. (2021). Socio-Political Evaluation Of The Distribution Of Root Values In Turkish Language Textbooks, *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 6(12): 566-612.
- Şirin, A. (1986). *Gençlerin değerler sıralamasına yönelik bir araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Tahiroğlu, M. (2013). İlkokul sosyal bilgiler dersinde yardımseverlik değerinin geliştirilmesine yönelik performans görevi uygulaması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(3): 1843-1862.

- Tanı, T. (2007). *Eğitim yöneticilerinin değer tercihleri ile yaratıcılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Tapan, N. (1989). *Yabancılara Almanca öğretiminde özgün metinlerin işlevi*. Dilbilim, 7, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basım evi.
- Taştemir, L. (2019). *Türkiye’de çocuklar için yayın yapan kamusal TV kanallarında tipler, kök değerler ve temalar üzerine bir inceleme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Giresun Üniversitesi, Giresun.
- TDK, (2022). Adresinden 08. 05. 2022 tarihinde indirildi. Değer ne demek TDK sözlük anlamı <https://sozluk.gov.tr/>
- Temel Eğinli, A. (2012). Kültürlerarası yeterliliğin kazanılmasında kültürel farklılık eğitimlerinin önemi. *Öneri Dergisi*, 9(35): 215-227.
- Tezcan, M. (1974). *Türklerle ilgili stereotipler ve Türk değerleri üzerine bir deneme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Basımevi.
- Topal, Y. (2019). Değerler eğitimi ve on kök değer. *Mavi Atlas*, 7(1): 245-254.
- Topbaş, A. (2015). *Sema Maraşlı’nın masallarının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Topçu, D. ve Avcı, N. (2021). Toplumsal değerlerden uzaklaşma. *Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi*, 3(6): 139-151.
- Topçuoğlu Ünal, F. (2018). Yabancılara Türkçe el kitabı. M. Durmuş ve A. Okur (Ed.), *Türkçenin yabancılara öğretiminde yazılı kaynaklar*. (387-399). Ankara: Grafiker Yayıncılık.
- Töremen, F. ve Tan, Ç. (2010). Eğitim örgütlerinde adalet: Kavramsal bir çözümleme. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14: 58-70.
- Turp Özdemir, Z. (2020). *Türkiye’de çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi ve bu çizgi filmlerin Türkçe öğretimine katkısı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Türkben, T. (2018). Yabancılara Türkçe öğretimi alanında yapılan lisansüstü çalışmaların değerlendirilmesi. *International Journal of Turkish Literature, Culture and Education*, 7(4): 2464-2479.
- Türkben, T. (2019). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletmiş olduğu değerler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(3): 508-526.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2020). *Değerler eğitimi*. (6. Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Utku, İ. E. (2020). *Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun eserlerinin değerler eğitimi bağlamında incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

- Uyar, Y.(2007). *Türkçe öğretiminde kültür aktarımı ve kültürel kimlik geliştirme.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ülken, Z. (2022). *Bilgi ve değer.* (4.Basım). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Ünalın, Ş. (2014). *Dil ve kültür.* (6. Basım). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Varış, F. (1994). *Eğitimde program geliştirme: teori ve teknikler.* Ankara: Alkım Yayıncılık.
- Yakut, S. (2019). Üniversite öğrencilerinde öz denetim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(65): 1409-1418.
- Yavuz, Ş. (2010). Post/modern bir köyde varlık, oluş ve umudun değneği ve değerlemesi: değerler, diğerleri ve değerler havuzu. *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 6(18): 43-49.
- Yavuzer, H. (2000). *Çocuk eğitimi el kitabı.* İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yaylacı, A. F. ve Beldağ, A. (2018). Değerler eğitimi ve güncel tartışmalar: gazete haberlerine ilişkin bir eleştirel söylem analizi. *Eğitim Dergisi*, 8(1): 139-155.
- Yazıcı, F. (2020). Karakter ve Değerler Eğitimi. H. Ekşi ve A. Katılmış (Ed.), *Değer Eğitiminde Kültürler Arası Farklılaşma ve Birlikte Yaşama Kültürü.* (215-228). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yazıcı, M. (2013). Toplumsal değişim ve sosyal değerler. *Journal of Turkish Studies*, 8(8): 1489-1501.
- Yazıcı, S. ve Yazıcı, F. (2010). Yurtseverlik eğitimi: Tarih ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin algı, tutum ve eğitimsel uygulamalarına yönelik bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(10): 649-660.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2014). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* (10. Basım), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, S. G. ve Demirel, M. (2019). Türk tarihinde değerler ve değerler eğitimi üzerine bir inceleme. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 5(1): 92-99.
- Yıldız Mutlubaş, S. (2021). *Beşinci sınıf matematik ders kitaplarındaki temsillerin öğretim programındaki kök değerler bağlamında incelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

